

การเคลื่อนไหวและการพัฒนาองค์กรของขบวนการนักศึกษาไทย

ขบวนการนักศึกษา เป็นกลุ่มพลังทางการเมือง ได้ถือกำเนิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมของเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการเคลื่อนไหวทางความคิดตั้งแต่ก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 ที่เป็นตัวกำหนด โดยเริ่มจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของนักศึกษาส่วนข้างน้อย ในมหาวิทยาลัย ไปสู่การเคลื่อนไหวและการพัฒนาตัวเองขึ้นเป็นองค์กรอย่างต่อเนื่องกันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบการรวมตัวกันขึ้นเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีขั้นตอนของการพัฒนาที่ความสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวภายใต้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยตลอด จนได้กลายเป็นองค์กรที่เป็นแกนนำที่สำคัญที่สุดของขบวนการนักศึกษา

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในช่วงทศวรรษ 2490 ถึงปี 2513

ก่อนหน้าปี 2513 การเคลื่อนไหวของนักศึกษา ส่วนมากเกิดจากการรวมตัวกันอย่างไม่หลวม ๆ ไม่มีการจัดตั้งองค์กรที่แน่นอน หากจะมีส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่เบ็ดเตล็ดอย่างเป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นตามกฎระเบียบ และอยู่ในการควบคุมของฝ่ายบริหารของมหาวิทยาลัย การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของนักศึกษา จึงเกิดขึ้นเป็นพัก ๆ แล้วสลายตัวเมื่อเหตุการณ์นั้น ๆ ได้สงบลง ทำให้ไม่สามารถพัฒนาขึ้นเป็นขบวนการที่มีพลังได้

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในระยะแรก ๆ นั้น ได้แก่การเดินขบวนของนักศึกษาเพื่อสนับสนุนรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในการเรียกร้องดินแดนอันโด่งดังจากการยึดครองของ

ฝรั่งเศสในเดือนตุลาคม 2483 การเคลื่อนไหวครั้งนี้เกิดจากการสนับสนุน และการจัดการของ
 รัฐบาลมากกว่าเป็นการเคลื่อนไหวตามจิตสำนึกของนักศึกษาเอง กล่าวคือ ในเดือนกันยายน ปี
 2483 รัฐบาลได้เรียกร้อง ให้มีการจัดรวมแนวเขตแดน ระหว่างไทยกับอินโดจีน ในด้านอีสาน โดย
 ก่อร่างน้ำลึกเป็นเกณฑ์และปรับปรุงแนวเขตแดนกันใหม่ เมื่อตกลงกันไม่สำเร็จ ได้ทำให้ข้อพิพาท
 ได้กลายมาเป็นสงครามระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในการเรียกร้องครั้งนี้จอมพล ป. ได้สนับสนุน
 ให้นักศึกษาตลอดจนประชาชนจัดชุมนุมเรียกร้อง ให้มีการปรับปรุงดินแดน นิสิตจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัยและนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดม 3,000 คนในเครื่องแบบยวชนทหาร¹
 ถูกระดมให้ไปชุมนุมกันที่กระทรวงกลาโหม และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการ
 เมือง (มธก.) 5,000 คน ได้เดินทางมาชุมนุมครั้งนั้นด้วย ภายหลังที่การเรียกร้องครั้งนี้ได้
 ประสบชัยชนะแล้ว ฐานะของรัฐบาลยกย่องฐานะมณฑลชน²

กลางทศวรรษ 2490 ได้มีนักศึกษาจำนวนหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นคนกลุ่มน้อย ในมหาวิทยาลัย
 ได้หันมาให้ความสนใจต่อปัญหาบ้านเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาและบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์เช่น พัน บำอวน ทวี วรดิลก เปล่ง วรณศรี อิศนัย พลจันทร์ อากาศ พิธีสม-
 บุรณ อารี อัมสมบต วนัย เหมพูนทรัพย์ เป็นต้น ทั้งที่บริษัทยาการเคลื่อนไหวของนักศึกษาใน
 ทศวรรษ 2490 เกี่ยวข้องกับความสนุกสนาน บันเทิงและการกีฬา การหนีศึกษาจากมหาวิทยา-
 ลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ออกมาเคลื่อนไหวด้านปัญหาการเมืองและสังคมอาจเป็นเพราะ

¹ ยวชนทหารเป็นกลุ่มที่กวดขันเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเสริมลัทธิชาตินิยม อันเป็นการช่วยสนับสนุนการปกครองของจอมพล ป. นิสิตชายทุกคนจะต้องเป็นยวชนทหารและ
 ทัพเจ้าหลวงกรมมหาวิทยาลัยซึ่งจอมพล ป. เป็นอธิการบดีได้ถือว่า เครื่องแบบยวชนทหารเป็นเครื่อง
 แบบที่นิสิตต้องแต่งมาเรียนทุกวัน

² ปิยะนาถ บุนนาค และ จันทรา บุรณภักษ์, บทบาทของการศึกษาระดับอุดม

ศึกษาต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย, หน้า 163.

มหาวิทยาลัยนี้เป็นตลาดวิชาในขณะนั้น ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนหนังสือ ท่างาน และทำกิจกรรมไปด้วยกัน ทั้งยังมีโอกาสได้สัมผัสกับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัยได้มากกว่า เมื่อเทียบกับที่ตั้งห่างไกลของมหาวิทยาลัย เมื่อเกิดขบวนการสันติภาพของปัญญาชนขึ้นในปี 2494³ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้ร่วมเรียกร้องสันติภาพ โดยผ่านที่ประชุมคณะกรรมการนักศึกษาจัดตั้ง "คณะกรรมการสันติภาพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง" ขึ้นในวันที่ 19 มิถุนายน 2494 กิจกรรมในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ได้แก่การออกแถลงการณ์การให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ทางต่างประเทศต่อองค์การนิสิตสันติภาพการมีการตั้งโต๊ะให้นักศึกษาร่วมทำงานตั้งแต่เดือน มิถุนายน ปี 2494 แต่ครั้งเมื่อขบวนการสันติภาพถูกรัฐบาลกวาดล้างและจับกุม ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ปี 2495 นักศึกษา มธก. ก็ได้ถูกจับกุมด้วย

ในระยะเวลาไล่เรียงกัน นักศึกษามธก. ได้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวที่สำคัญอีกเหตุการณ์คือ การรวมตัวเรียกร้องให้ทหารคืนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการปราบ "กบฏแมนฮัตตัน" เดือนมิถุนายน 2494 รัฐบาลได้ประกาศกฎอัยการศึก และให้ทหารเข้ายึด มธก. ทำให้นักศึกษา มธก. ต้องย้ายไปเรียนที่ระดับเขตตสภ และที่โรงเรียนเตรียม

³ ขบวนการสันติภาพเกิดขึ้นเพื่อคัดค้านการส่งทหารไทยไปรบในสงครามเกาหลี และเป็นการตั้งข้อคัดค้านกับกระแสสากล ที่ได้มีการประชุมของคณะกรรมการแห่งสมัชชาเพื่อสันติภาพ สมัยสามัญที่ 3 ระหว่างวันที่ 15-19 มีนาคม 2493 ที่ประเทศสวีเดน เรียกร้องให้ประชาชนผู้รักสันติภาพทั่วโลก เนื่องจากเกรงว่าสงครามเย็นระหว่างโลกค่ายเสรีตะวันตกที่นำโดยสหรัฐอเมริกา กับโลกค่ายคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียต ที่เริ่มระบาดขึ้นในทั่วทุกภูมิภาคจะขยายตัวเป็นสงครามใหญ่ในไม่ช้า มีการจัดตั้ง "คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย" ขึ้นในเดือนเมษายน 2494 โดยมี จรุง สืบแสง เป็นประธาน และ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน

อุดมศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปรากฏว่ากองทัพบก ได้แสดงเจตน์จำนงค์ที่จะยึดสถานที่ของ มธก.ต่อไป แม้จะยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกในเดือนกันยายน 2494 แล้วก็ตาม กองทัพบกได้เสนอคณะรัฐมนตรี ขอซื้อสถานที่ มธก. ด้วยเงินจำนวน 5 ล้านบาท เพื่อไว้เป็นที่ตั้งของหน่วยทหาร ทำให้นักศึกษา มธก. ได้รวมกำลังกันขึ้น เพื่อเรียกร้อง ให้ได้มหาวิทยาลัยกลับคืนมา จนสามารถบรรลุชัยชนะ ในวันที่ 11 ตุลาคม 2494 และถือเป็นวันสำคัญของนักศึกษารวมศาสตร์ ในฐานะที่เป็น "วันในประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ของนักศึกษา" ดังที่สมาน สารพร ไซดี มธก. ผู้หนึ่ง ได้กล่าวถึงวันนั้นว่า

. . . เราได้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คืนมา ก็ด้วยการแสดงออกซึ่งประชามติอันเป็นเอกภาพแห่งมวลนักศึกษา วันที่ 11 ตุลาคม จึงเป็นวันประวัติศาสตร์ แห่งการต่อสู้ของนักศึกษาเป็นวันแสดงออกซึ่งประชามติอันเป็นเสียงสวรรค์ ในระบอบประชาธิปไตย สมควรที่ชาวธรรมศาสตร์ทุกคน ควรระลึกถึงวันที่ 11 ตุลาคม ชั่วนี้จนวันตรี⁴

อย่างไรก็ดี กระแสความตื่นตัวและการเคลื่อนไหวทางความคิดที่ก้าวหน้าต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากการปราบปรามของรัฐบาลในปี 2495 กล่าวคือ บรรยากาศของการเคลื่อนไหวทางความคิดในเวลานั้น ได้ก่อให้เกิดความตื่นตัวในหมู่นักศึกษาปัญญาชนมากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง คนเหล่านี้ได้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ สนับสนุนที่จะให้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ฝ่ายประชาชนเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านนโยบายและการกระทำของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในกรณีของขบวนการ 11 ตุลาคม 2494 ที่นักศึกษา มธก. ได้รวมตัวกันเรียกร้อง ให้รัฐบาลคืนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองที่ได้จากการยึดครองของกองทัพบก

⁴ สมาน สารพร ไซดี, "ความสำคัญของวันที่ 11 ตุลาคม," ธรรมศาสตร์

(พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2498), หน้า 52.

ภายหลังกรณีกบฏแมนฮัตตัน หรือกรณีการเคลื่อนไหวของขบวนการสันติภาพ ซึ่งจัดตั้งขึ้นในเดือน
 เมษายน 2494 เพื่อขานรับข้อเรียกร้องของที่ประชุมคณะกรรมการถาวรแห่งสมัชชาเพื่อสันติภาพ
 สากล สมัยที่ 3 ปี 2493 ความตื่นตัวทางความคิดของนักศึกษาปัญญาชนในรัฐบาลมองว่าเป็น
 ความคิดที่เป็นภัยต่อประเทศ หรือเป็นความคิดแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งในเวลานั้นพรรคคอมมิวนิสต์
 จีน ได้รับชัยชนะต่อรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ในประเทศจีนแล้ว และทางประเทศไทยก็ได้เป็นพันธมิตรกับ
 สหรัฐฯ โดยเฉพาะมีนโยบายที่เข้าร่วมสงครามเย็นกับสหรัฐฯ ทำให้รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการ
 ปราบปรามคนที่มีความคิดก้าวหน้าเหล่านั้นรวมทั้งยังยึดถือโอกาสในการปราบปรามกลุ่มอำนาจเก่า
 ของปรีดี พนมยงค์ ที่ถือเป็นศัตรูทางการเมืองที่สำคัญของจอมพล ป. อีกด้วย ภายหลังจากปราบ
 ปรามในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 ครั้งนี้แล้ว ผู้ถูกปราบปรามมักตั้งข้อหาเป็นกบฏต่อแผ่นดิน
 มีการกล่าวอ้างจับมณักคิดนักเขียนเป็นจำนวนมาก และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการ-
 กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495 ทำให้การเคลื่อนไหวทางความคิดใน
 ลักษณะที่เปิดเผยต้องซบเซาไป

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวทางความคิดในเรื่องการเมืองและสังคมในหมู่นักศึกษา
 ก็ยังมีได้ยุดัง โดยสิ้นเชิง เช่น ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ยังคงจัดงาน "วันธรรมศาสตร์
 สามัคคี" ซึ่งในงานนี้ยังคงจัดให้มีการรำลึกถึง "วันแห่งการต่อสู้" ในปลายทศวรรษ 2490 รัฐ-
 บาลได้เปิดโอกาสทางการเมืองให้กับประชาชน ภายหลังจากที่จอมพลป. เดินทางกลับจากต่าง
 ประเทศ ที่สำคัญคือการอนุญาตให้ประชาชนเปิดการไฮปาร์คเพื่อแสดงความคิดเห็นได้ โดย
 เฉพาะนับแต่ พ.ศ. 2499

กรณีการเลือกตั้ง 2500 ได้เป็นเหตุให้นักศึกษากลับมาเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกครั้ง
 หนึ่ง ภายหลังจากการเลือกตั้งปรากฏว่ามีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กว่าหมื่นคนจากกระ-
 หวังมหาดไทย ไปยังทำเนียบนายกรัฐมนตรี เพื่อขอพบและยื่นข้อประท้วงต่อจอมพลป. พิบูลสง-

ครามทั้งๆ ที่อยู่ประกาศภาวะฉุกเฉิน และมีประกาศห้ามชุมนุมเกิน 5 คน ขึ้นไป บังคับ
 ให้อยู่ เมื่อเสร็จสิ้นจากการเคลื่อนไหวครั้งนี้แล้วการรวมตัวของนักศึกษาที่สลายตัวลง โดยเฉพาะ
 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารนำการปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการ
 โอกาสในการรวมตัวของพลังนักศึกษาที่พลอยหมดสิ้นไปด้วย การเคลื่อนไหวในกรณีพิพาทระหว่าง
 ไทยกับกัมพูชา เรื่องเขาพระวิหารในปี 2505 ไม่อาจนับว่าเป็นการแสดงพลังทางการเมือง
 ของนักศึกษาเองได้ ทั้งนี้เพราะการเคลื่อนไหวเป็นไปตามการจัดการของฝ่ายรัฐบาลที่ประสงค์
 จะดึงกำลังของนักศึกษามาเป็นเครื่องมือเสียมากกว่า ในกรณีดังกล่าวไม่แตกต่างไปจากการสนับสนุน
 ใหม่การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสเมื่อปี 2483 ของรัฐบาลนัก

กล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในระยะแรกๆ นั้น มีลักษณะเน้นการรวมตัว
 กันเฉพาะกรณีๆ ไป เมื่อการเคลื่อนไหวเสร็จสิ้นลงแล้ว การรวมตัวของนักศึกษาที่สลายตัวลง
 ด้วย โอกาสในการจัดตั้งเป็นองค์กรก็ไม่มี ทั้งนี้ด้านหนึ่งก็เป็นเพราะการเข้าควบคุมจัดการของ
 รัฐบาลเอง ทำให้การเคลื่อนไหวนั้นไม่ได้เป็นไปตามความคิดเห็นเจตจำนงของนักศึกษาเอง อีก
 ด้านหนึ่งเป็นเพราะการขาดโอกาสในการพัฒนาความคิด ที่จะนำไปสู่การเห็นความสำคัญของการ
 รวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาของนักศึกษา เช่นการถูกรัฐบาลปราบปรามเสียก่อนที่จะมีการเผยแพร่
 แพร่ทางความคิดให้ขยายออกไป ในกรณีเห็นได้จากกรณีการกวาดล้างพวก "กบฏสันติภาพ"
 ใน 2495 และกรณีการใช้อำนาจเผด็จการ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ส่วนสโมสรหรือองค์การบริหารนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้น ตามกฎระเบียบของ
 ทบวงมหาวิทยาลัย ก็ไม่อาจจะเป็นองค์กรที่เป็นแกนกลางของนักศึกษาที่มความคิดที่จะนำไปสู่การ
 เคลื่อนไหวทางการเมืองได้ เนื่องจากเป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดจากฝ่าย

⁵ "ประกาศห้ามชุมนุมสาธารณะและห้ามโฆษณาและพิมพ์เอกสาร," ราชกิจจานุ

อาจารย์ และฝ่ายบริหารของมหาวิทยาลัย นักศึกษาที่เข้าไปทำกิจกรรมในองค์กรเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นคนของอาจารย์ และฝ่ายบริหาร เช่นการออกข้อบังคับสโมสรในปี 2502 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้เปลี่ยนรูปแบบองค์กรของนักศึกษาไปจากเดิมอย่างมาก จากรูปของคณะกรรมการนักศึกษาที่คัดเลือกมาจากตัวแทนนักศึกษามาเป็นคณะกรรมการสโมสร ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษา ให้อาจารย์แก่อธิการบดีเป็นผู้แต่งตั้งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยขึ้นเป็นประธานกิจกรรมในแผนกต่างๆ เช่น แผนกฟุตบอล รักบี้ ปาฐกถาและโต้วาที ถ่ายภาพ, เขียว ฯลฯ จากนั้นอาจารย์ก็จะแต่งตั้งนักศึกษาเข้ามาเป็นผู้ช่วยเป็นต้น (ระเบียบข้อบังคับใช้มาจนถึงปี 2511 จึงได้ยกเลิกไป)

บรรยากาศของการเคลื่อนไหวทางความคิดที่เริ่มต้นอีกครั้ง ภายหลังจากที่สังคมนิติศาสตร์ปริทัศน์ได้เปิดเวทีในการแสดงความคิดเห็น ท้าทายข้าราชการสังคมและการทำงานของรัฐบาล ได้กระตุ้นให้นักศึกษาเริ่มมีความตื่นตัวมากขึ้น จากความรู้สึกที่เบื่อหน่ายต่อสภาพสังคมภายในมหาวิทยาลัย ไปสู่ความสนใจในปัญหาบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง สังคม หรือเศรษฐกิจ ความตื่นตัวได้ขยายออกไปกว้างมากขึ้น พอที่จะพัฒนาไปสู่การรวมตัว จัดตั้งเป็นองค์การที่รวมคนที่มีความคิดเห็นและสนใจในเรื่องเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งแม้จะไม่ได้ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่ก็มีลักษณะเปิด เช่น การรวมตัวของชมรมปริทัศน์เสวนาในปี 2509 และในต้นทศวรรษ 2510 ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2512 แล้ว บรรยากาศทางการเมืองมีลักษณะเปิดกว้างขึ้นระดับหนึ่ง รัฐบาลยอมปล่อยให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม ในตอนนั้นจึงได้เกิดกลุ่มต่าง ๆ กระจายตามสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น กลุ่มสภาน้ำโคม กลุ่มสภากาแฟ กลุ่มพันฟูไฮด์สีใหม่ ฯลฯ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 รวมทั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งจะนำไปกล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

การเกิดขึ้นของกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ ถือเป็นขั้นตอนในการพัฒนาความคิดที่สำคัญชิ้นหนึ่ง
ที่เริ่มมีการจัดตั้งองค์กรนักศึกษาที่เริ่มมีจุดสำนักงานทางการเมืองสูง⁶ ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรที่
เกิดขึ้นใหม่นี้ เป็นการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทำกิจกรรมที่มีลักษณะแสวงหาสิ่งจะธรรมในสังคม
ในระยะแรก และพัฒนาไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมือง ในขณะที่องค์กรที่เป็นทางการของนัก
ศึกษาซึ่งได้แก่สโมสรนักศึกษา และชมรมต่างๆ (เช่นกับสโมสรฯ) ในเวลานั้น เป็นองค์กรที่รวม
กลุ่มของนักศึกษาที่เคลื่อนไหวทำกิจกรรม เพื่อความบันเทิงและการแข่งขันซึ่งตั้งขึ้นเองและ
การที่องค์กรเหล่านี้เป็นกลุ่มอิสระจัดตั้งขึ้น โดยอยู่เหนือการควบคุมของมหาวิทยาลัยคือ ไม่ได้สังกัด
อยู่ในโครงสร้างของสโมสรหรือ องค์กรนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยอนุญาตให้ตั้งขึ้นได้ทำให้สามารถ
ที่จะทำการเคลื่อนไหวเผยแพร่กิจกรรม และความคิดทางการเมืองได้มาก กลุ่มอิสระเหล่านี้
เช่น กลุ่มวรรณศิลป์ สภาหน้าโดม กลุ่มนิสิตศึกษา ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มฟื้นฟูชีวิตใน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาภาแพในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มวลัญชิต์สันติมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ รวมทั้งค่ายอาสาและกลุ่มบูรณะชนบท ซึ่งเป็นกลุ่มประสานระหว่างมหาวิทยาลัย

ในวันที่ 1 กันยายน 2511 ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลนครกรุงเทพ^๖ ซึ่งเป็น
การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น นิสิตจากจุฬาฯ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน
หนึ่งได้เข้าไปสังเกตการณ์การเลือกตั้งครั้งนี้ โดยนิสิตจุฬาฯ ทำหน้าที่จัดบันทึกจำนวนผู้มาใช้
สิทธิและสัมภาษณ์คนเหล่านี้เป็นการงาน และอาชีพทำขึ้นเป็นสถิติ ส่วนนักศึกษาระดับศาสตรมหา
บัณฑิตทุกทาง การปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจคะแนนที่ถูกต้อง และป้องกันการทุจริต

⁶ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, มนุษย์ธรรมกับการต่อสู้ทางชนชั้น (กรุงเทพฯ :
ชมรมหนังสือแสงจันทร์, 2517), หน้า 76.

ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ห้าคะแนนมิใช่สิทธิเลือกตั้ง⁷ ซึ่งมีส่วนช่วยลดการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้ไปได้พอสมควร ทำให้เห็นสัถนัศึกษามีระดับความซื่อสัตย์และสนับสนุนจากประชาชนและสื่อมวลชน ทั้งยังเป็นแรงจูงใจให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อออกไปสังกัดพรรคการเมืองอีกครั้ง ในคราวเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในอนาคต ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งในหนังสือประเมินผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนของกล่มนัศนัศศึกษาอาสาสมัครสังกัดพรรคเลือกตั้งที่กล่าวถึงความจำเป็นมาของกล่มนี้สังกัดพรรคการเมืองว่า

... หลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลผ่านไปไม่นาน กำหนดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนทั่วประเทศ อันเป็นการเลือกตั้งที่มีความสำคัญยิ่ง จากผลงานที่ปรากฏในการเลือกตั้งคราวเทศบาล ก็มีเสียงเรียกร้องและสนับสนุนเห็นสัถนัศศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนต่างๆเป็นอันมาก⁸

เมื่อมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 แล้ว นักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องของบทบาทของนักศึกษาที่ควรจะมีต่อการเลือกตั้งครั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งดำเนินไปโดยเรียบร้อยและยุติธรรม มีการพบปะพูดคุยกันหลายครั้งจนตกลงกันได้ว่า นักศึกษาจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งครั้งนี้ ในครั้งสุดท้ายได้มีการพูดคุยกันระหว่างนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ ทั้งหมดตำแหน่งเช่นนายทศไมตรี ประธานนักศึกษา ประธานชุมนุม ฯลฯ กับนักศึกษาทั่วไป ในวันที่ 1 ธันวาคม 2511 และตกลงกันว่าจะมีการรวมตัวกัน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง โดยให้ชื่อกลุ่มว่า "กล่มนัศนัศศึกษาอาสาสมัคร

⁷ กล่มนัศนัศศึกษาอาสาสมัครสังกัดพรรคเลือกตั้ง, 10 กุมภาพันธ์ (พระนคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2513), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁸ กล่มนัศนัศศึกษาอาสาสมัครสังกัดพรรคเลือกตั้ง, ประเมินผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 1.

สังเกตุการณ์เลือกตั้ง" (ซึ่งส่วนมากคนจะเรียกกันว่ากลุ่มสังเกตุการณ์เลือกตั้ง) พร้อมกับกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มไว้ 4 ประการ คือ⁹

1. เพื่อหาประสบการณ์ในวิธีการเลือกตั้ง อันเป็นระบบหลักฐานของระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่นิสิตนักศึกษาจะต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมืองต่อไปในอนาคต
2. เพื่อกระตุ้นเตือนให้นิสิตนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. เพื่อส่งเสริมสัมพันธ์ภาพความเข้าใจอันดี และความร่วมมือระหว่างนิสิตนักศึกษา ข้าราชการและประชาชน ในการร่วมกันพิทักษ์รักษาซึ่งสิทธิ และผลประโยชน์ของประชาชน
4. ไม่เป็นเครื่องมือของนักการเมืองและพรรคการเมืองใด ๆ

กำเนิดของกลุ่มดังกล่าว ไม่เป็นที่พอใจของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีนัก เพราะได้ปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือใดๆ ต่อกลุ่มดังกล่าว แต่ทางกลุ่มฯ ก็ยังคงดำเนินงานต่อไปได้ กลุ่มนิสิตศึกษาอาสา นั้นเป็นการรวมตัวของนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาจาก 17 สถาบัน* มีการจัดรูปแบบองค์การการทำงานอย่างเป็นระบบกล่าวคือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์แน่ชัด อันแสดงถึงความสนใจต่อปัญหาบ้านเมืองมีการจัดการบริหาร

⁹ "เอกสารประกอบการประชุม จากอาสาสมัครสังเกตุการณ์เลือกตั้ง สนิต-
 นิสิตศึกษาอาสาสมัครแห่งประเทศไทย" ใน 10 กุมภาพันธ์, กลุ่มนิสิตอาสาสมัครสังเกตุการณ์
 เลือกตั้ง, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

* เกษตรศาสตร์ แพทยศาสตร์ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศิลปากร
 วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยการพาณิชย์ เกริกวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีกรุงเทพ วิทยาลัยเทคนิค
 ธนบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ก่อสร้าง วิทยาลัยโทรคมนาคม วิทยาลัย
 วิชาการศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

องค์กรเป็นแผนกต่าง ๆ 9 แผนก เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ * กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานนับแต่ก่อนการเลือกตั้ง จนภายหลังการเลือกตั้ง มีการประสานงานระหว่างส่วนกลางกับภูมิภาค¹⁰

ความสำเร็จของกลุ่มสัง เกิดการเลือกตั้งที่ได้รับการชื่นชมจากสาธารณะชนทั่วไป โดยเฉพาะจากสถาบันหลักคือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคราวเสด็จทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า "นิสิตนักศึกษาที่มีความคิดที่ดุดัน ได้ดูแลการเลือกตั้ง และได้พ่นาชื่นชม¹¹ การสัง เกิดการเลือกตั้งครั้งนี้ ส่งผลอย่างสำคัญคือ ทำให้นักศึกษาเห็นความจำเป็นที่จะต้องรวมตัวกันเพื่อติดตามศึกษาและหาทางแก้ไขปัญหาบ้านเมือง และยังมีผลให้เกิดพัฒนาการ ในการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในระยะต่อไป

กำเนิดศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.)

ในการประชุมสมาคมบริการ นักศึกษานานาชาติแห่งประเทศไทย ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในพ.ศ. 2512 ก็มีการหยิบยกเรื่องการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาขึ้นมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง และได้มีการอภิปรายพูดคุยกันถึงเรื่อง การจัดตั้งองค์กรของนักศึกษาอีกครั้ง ใน

** แผนกเลขานุการ แผนกบรรณธิการ แผนกจัดหาทุน แผนกเหรียญกษาปณ์ แผนกประชาสัมพันธ์ กองสวัสดิการ กองทะเบียน กองจัดหาสมาชิก แผนกประสานงาน แผนกวิชาการ

¹⁰ กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสัง เกิดการเลือกตั้ง, ประเมินผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 2-7.

¹¹ กุริยธ, ผู้รวบรวม, "บทบาทของนักศึกษาไทยในรอมเป้", กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสัง เกิดการเลือกตั้ง 10 กุมภาพันธ์ (พระนคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2513), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

การสัมมนาหัวข้อ "บทบาทนักศึกษาในการพัฒนาประเทศ" ซึ่งชุมนุมสัมมนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดขึ้นที่ อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม นักศึกษาที่เข้าร่วมสัมมนา ได้มีความเห็นพ้องกันว่า ควรจะมีสถาบันกลางที่เป็นศูนย์กลางของนักศึกษาชั้น มีการประชุมกันบ่อยครั้ง ต่อมา ทั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หจฟาลงกรรมมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ในปีเดียวกันนี้ กระทั่งในที่สุด มีการร่างรัฐธรรมนูญ และประกาศตั้ง "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" (ศนท.) มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "The National Student Center of Thailand" (NSCT) ขึ้นในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2513 สมาชิกที่เข้าร่วมเป็นระดับอุดมศึกษา 11 สถาบัน โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายไว้ดังต่อไปนี้¹²

1. เพื่อเพิ่มพูนความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตนักศึกษาแต่ละสถาบัน และระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น
2. เพื่อให้บริการและส่งเสริมสวัสดิภาพนิสิตนักศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ และรักษาผลประโยชน์ของนิสิตนักศึกษา
4. เพื่อยกมาตรฐานการศึกษาและความร่วมมือทางวิชาการ
5. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจอันดีระหว่างนิสิตนักศึกษากับประชาชน
6. เพื่อรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีของไทย
7. เพื่อรักษาและบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม

ตามลักษณะ โครงสร้างการองค์กรของ ศนท. ตั้งแต่ก่อตั้งมาจะประกอบไปด้วยคณะกรรมการบริหารที่มาจากนายกสโมสรนักศึกษา หรือองค์การนักศึกษาที่เป็นตัวแทนเข้ามาจากแต่ละมหาวิทยาลัย และตำแหน่งเลขาธิการ รองเลขาธิการ ซึ่งกรรมการบริหารจะเป็นผู้

¹² ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ธรรมนูญศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ม.ป.พ. : 2513), หน้า 8.

เลือกตั้งจากพุทธสมาคมเข้ามา¹³ ซึ่งคนที่จะสมัครเข้ามาซึ่งในตำแหน่งนี้ จะต้องผ่านความเห็นชอบจากกรรมการสโมสรนักศึกษา หรือองค์การนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยของตนเสียก่อน แต่โครงสร้างนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากเกิดปัญหาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม (ดังจะกล่าวถึงในภายหลัง)

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ นโยบายและ โครงสร้าง จะเห็นได้ว่า เนื่องจากรวมกลุ่มก่อตั้งเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นการรวมกลุ่มจากนักศึกษาที่มีความหลากหลายทางความคิด ประกอบกับการจัดตั้งในช่วงแรกนี้ เป้าหมายที่พยายามจะสร้างกลุ่มก็เพียงเพื่อจะสร้างศูนย์รวมของนักศึกษาเท่านั้น จึงมีวัตถุประสงค์ อยู่เพื่อผลประโยชน์ของนักศึกษา ส่วนความคิดในเรื่องสังคมนั้น ยังคงมีขอบเขตอยู่เฉพาะด้านสังคมสังเคราะห์ ยังไม่ได้ขยายบทบาทไปในทางด้านการเมือง

จากลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลต่อฐานะขององค์กรสห. ในเวลาต่อมา คือนักศึกษาจากกลุ่มอิสระซึ่งต่อมา ได้กลายเป็นพรรคนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆพยายามเข้าไปมีบทบาท และยึดกุมการนำในสห. จนกระทั่งทำให้การดำเนินการต่างๆของสห. แทนที่จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงสร้าง และเป็นระเบียบตามธรรมนูญ กลับเป็นองค์กรที่ถูกครอบงำโดยผู้นำบางคนซึ่งมีบทบาทในการขึ้นและกำหนดแนวดำเนินการและการเคลื่อนไหวขององค์กร จนบางครั้งดำเนินการนอกเหนือธรรมนูญไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกคนที่จะขึ้นมารับตำแหน่งเลขาธิการและรองเลขาธิการ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 6-10 ของธรรมนูญสห. คนที่สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองจากองค์การหรือสโมสรนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยของตนมาแล้ว กรรมการสห. จึงเป็นผู้ลงมติเลือกตั้ง ซึ่งแล้วแต่ว่าในแต่ละปีจะมีผู้สมัครตำแหน่งดังกล่าวมากน้อย

¹³ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้าง อานาจ หน้าที่ของสห. ในธรรมนูญศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในภาคผนวก ก.

ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมากลับมีการตกลงกันเองระหว่างผู้ นักศึกษาที่ก้าวหน้าจากมหาวิทยาลัย
ต่างๆ ใครใคร่จะเข้ามารับตำแหน่ง ซึ่งดูจะมีความสำคัญยิ่งกว่าการเลือกตั้งตามธรรมนูญ คือ
เมื่อตกลงกันได้แล้วจึงมีการลงมติเลือกตั้งตามธรรมนูญ ดังเช่นในสมัยที่เกรียงกมล เลหาไพ-
โรจน์และสุธรรม แสงประทุม เป็นเลขาธิการในปี 2518 และ 2519 ตามลำดับ การเคลื่อนไหว
ไหวต่างๆ ของสท. จึงมีส่วนขึ้นอยู่กับบทบาทของบุคคล และเกี่ยวข้องกับพรรคนักศึกษาในมหาวิท-
ยาลัยต่างๆค่อนข้างมาก ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเคลื่อนไหวพัฒนาการของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (2513 - 2516)

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในช่วงพ.ศ. 2513-2516 นับได้ว่ามีพัฒนาการเกิดขึ้น
 อย่างเป็นขบวนการ เพราะมีองค์กรที่แน่นอนเพื่อการเคลื่อนไหวดำเนินการ คือการจัดตั้งศูนย์
 กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ขึ้น ในพ.ศ. 2513 ดังกล่าวแล้ว องค์กรดังกล่าวทำหน้าที่
 เป็นแกนกลางของขบวนการนักศึกษา อันส่งผลให้การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในระยะนี้ ดำเนิน
 ไปในทิศทางเดียวกันมากยิ่งขึ้น

การที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาสามารถมีสถานะ เป็นแกนนำของการเคลื่อนไหวของขบวนการ
 การนักศึกษาได้ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสภาพทางสังคมและพลังทางภูมิปัญญาที่ดำเนินต่อเนื่อง
 กันมา ปัจจุบันทั้งสองนี้ว่า มีผลต่อพัฒนาการของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ใน
 เอกสารนี้ต่อไปจะเรียกว่า-ศนท.) มาก

1. สภาพทางสังคมและภูมิปัญญา

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1. ถึงสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการ
 เคลื่อนไหวทางภูมิปัญญา ได้สร้างความกดดันและความไม่พอใจให้กับทั้งนักศึกษาและประชาชน
 เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือในด้านการเมือง การใช้อำนาจเผด็จการของรัฐบาลที่เข้มของรัฐบาลจอมพล
 ถนอม กิตติขจร รวมทั้งกลาโหมอื่น ๆ ในการดำรงรักษาอำนาจของกลุ่มตน เช่น การรัฐประหาร
 เดือนพฤศจิกายน 2514 ปัญหาการคอร์รัปชันในด้านเศรษฐกิจ ปัญหาในทางเศรษฐกิจที่มึมน้ำ
 เพิ่มสูงขึ้น เช่น ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการ
 ขยายตัวเข้ามาของทุนต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น ปัญหาสินค้าขาดแคลน เนื่องจากวิกฤตการณ์น้ำมัน
 ส่วนทางสังคม ปัญหาความยากจนและการว่างงาน การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ
 ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาในระยะนี้ วิกฤตทางด้านการเมืองและสังคม ได้เร่ง

เราให้เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องเสรีภาพ และการปกครองที่เป็นธรรม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

. . . ไม่ว่าจะ ได้อำนาจปกครองมาด้วยทางใดทางหนึ่งผู้ปกครองประเทศจะต้องมีสิ่งหนึ่งที่พึงเรียกว่า Moral Authority จึงจะปกครองประเทศต่อไปได้คือ . . . วิชาในทางศีลธรรม หมายถึง ผู้ปกครองประเทศมีศีลธรรมในตนเอง และใช้อำนาจปกครองด้วยศีลธรรม พร้อมกันนั้นก็คอยดูแลให้พหุชนได้รับการปกครองมีศีลธรรมในความสัมพันธ์ และปฏิบัติ ต่อกันและกันด้วย รัฐบาลใดที่ขาดวิชาในทางศีลธรรมเสียแล้ว รัฐบาลนั้นก็ไม่สามารถจะเป็นรัฐบาลต่อไปได้ ถึงแม้ว่าจะยังคงรักษาอำนาจการปกครองของตนไว้ได้ ด้วยกำลังคนและกำลังอาวุธ ผู้ปกครองประเทศชนิดนี้ ก็จะเป็นคนละฝ่ายกับประชาชน มีผลประโยชน์ซึ่งแตกต่างไปจากผลประโยชน์ของประชาชน¹⁴

กระแสความไม่พอใจต่อการปกครองรัฐบาลกบฏ-ประภาส ได้ขยายออกไปทั่วหน้าไปสู่การก่อตัวของความเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมทางการปกครอง อันนำไปสู่การเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม 2516 ภายใต้การนำของ ศนท. ซึ่งได้แสดงบทบาทเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษาและประชาชน

2. บทบาทของ ศนท. ก่อน 14 ตุลาคม 2516

ในระยะก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ศนท. ได้เกิดขึ้นท่ามกลางความต้องการของนักศึกษากลุ่มหนึ่งที่มุ่งหมายจะรวมตัวกันเพื่อสร้างการประสานงาน ในหมู่องค์กรนักศึกษาตามสถาบันต่างๆ แต่เนื่องจากองค์กรนักศึกษานั้นในขณะนั้น โดยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความคิดทางการเมืองชัดเจนนัก เมื่อเทียบกับกลุ่มอิสระ

¹⁴ คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., สยามรัฐ (3 พฤษภาคม 2516) : 5.

บางกลุ่มในมหาวิทยาลัย ดังนั้น กิจกรรมของศนท.ช่วงนี้ จึงเน้นด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ
 บาเพ็ญประโยชน์และประเพณีต่าง ๆ ทำให้ในระยะเวลา 2 ปีแรก หลังจากการก่อตั้งศนท.ขึ้น
 มาแล้ว คนภายนอกเกือบจะไม่รู้จักว่า ศนท.คืออะไร หรือใครเป็นเลขาธิการ ศนท.

กล่าวคือ ในครั้งแรกที่มีการเลือกตั้งเลขาธิการศนท.¹⁵ ในปี 2513 ผู้ที่ได้รับ
 เลือกในการศึกษาคณะ ชัยวัฒน์ ภักดีนรรัตน์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอนันท์ บุระ
 พงษ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นรองเลขาธิการศนท.ที่สำคัญ เป็นงาน
 บาเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่การจัดช่วยเหลือผู้ประสบภัย ที่จังหวัดหนองคาย และการ
 จัดส่งนักศึกษา ออกไปแนะแนวการศึกษาแก่นักเรียนชั้นมัธยมในต่างจังหวัด ต่อมา เมื่อกำหนด
 ขนาด จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการในปี 2514 บทบาทของศนท.
 เป็น ก็ ได้มุ่ง ไป ในทางกิจกรรมที่เกี่ยวกับขบวนการของมหาวิทยาลัย กล่าวได้ว่าบทบาทของ
 ศนท.ใน 2 ปีแรก จึงจัดอยู่เฉพาะ ในแวดวงของนักศึกษา โดยมีได้ยังเกี่ยวกับการเมืองแต่อย่าง
 ใด ในขณะที่เวลานั้นนักศึกษาทุกกลุ่มหันมาให้ความสนใจทางการเมืองมากกว่า ได้รวมตัวกันจัดตั้ง
 กลุ่มต่างๆ ทั้งยัง ได้มีการเคลื่อนไหวแสดงบทบาททางการเมืองออกมาบ้างแล้ว แต่ภายหลังจาก
 มีการเปลี่ยนแปลงเลขาธิการ ศนท.ตามวาระในปี 2515 อธิยุทธ บุญมี จากจุฬาลงกรณ์มหา
 วิทยาลัย ได้รับเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งกิจกรรมของศนท. มีชี้แนะเพียงการจัดงานประเพณี
 ตามวาระต่าง ๆ หรืองานบาเพ็ญประโยชน์เท่านั้น อธิยุทธ บุญมี ได้หยิบประเด็นปัญหาเศรษฐกิจ
 ของชาติขึ้นมาบรรจุ โดยขยายตัวออกสู่ประชาชนวงกว้าง

¹⁵ เลขาธิการศูนย์คนแรก เป็นการแต่งตั้งจากที่ประชุมประกาศตั้งศูนย์กลาง

นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2513 คนที่ได้รับแต่งตั้งคือ โกศล ไรจน
 พันธ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีหน้าที่ประสานงานของศูนย์ และถือเอานายกองคณาการนัก
 ศึกษาทกรมมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการบริหาร โดยตำแหน่ง

อย่างไรก็ตามการที่ศนท. เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในครั้งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่ธีรยุทธ บุญมี เพราะเขาไม่เพียงแต่ทำให้ ศนท. เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และมีฐานะ เป็นองค์กรนำในการเคลื่อนไหวของนักศึกษาต่อ ๆ มา หากยัง ได้จุดความตื่นตัวและการเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมาก ให้กับนักศึกษา ก่อนหน้าทีธีรยุทธ จะมาดำรงตำแหน่งเลขาธิการศนท. เขาได้เคยเคลื่อนไหวรณรงค์ให้นักเรียนนักศึกษาหันมานิยมสินค้าไทย โดยเริ่มจาก "โครงการผ้าดิบ" ในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งซึ่งตำแหน่งนายกสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สจม.)¹⁶ และเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งเลขาธิการศนท. จึงได้หยิบยกเรื่อง การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นชนมารณรงค์ จัด "สัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น" ขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2515 โดยมีจุดประสงค์ เพื่อชักชวนให้นักศึกษาและประชาชนมาร่วมกันต่อต้านอิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นด้วยการร่วมมือ ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น และเพื่อกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ ได้ทำการยื่นข้อเรียกร้องในนามของ ศนท. จำนวน 10 ข้อ ต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ (จอมพลถนอม กิตติขจร) ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้¹⁷

1. เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวต่างประเทศในไทย ขอให้คณะปฏิวัติเร่งออกกฎหมายควบคุมแรงงานในไทย ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติเข้ามาแย่งอาชีพที่ใช้แรงงานของไทย
2. ขอให้เร่งออกกฎหมาย ควบคุมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว และหาทางส่งเสริมหรือสงวนอาชีพที่คนไทยสามารถทำได้ มาตรฐานดีพอแล้ว เช่น สถาปนิก วิศวกร
3. นิสิตนักศึกษามีความเห็น ว่า ห้างสรรพสินค้าของชาวต่างประเทศไม่มีความจำเป็นสำหรับเศรษฐกิจไทย จึงขอเสนอให้คณะปฏิวัติห้ามการจัดตั้งหรือขยายสาขาชนอก สำหรับห้าง

¹⁶ มุมมองของสังคมเกี่ยวกับการเลือกตั้งนายกสจม. ครั้งนั้นว่าการที่ธีรยุทธ บุญมี หลุดจากตำแหน่งนายกนั้น เนื่องจาก ไม่ได้หยิบยกประเด็นเรื่องการต่อต้านระบบใช้ดิสสินมารณรงค์ ทำให้ขาดแรงช่วยที่สำคัญ จากกลุ่มฟื้นฟูใช้ดิสสินใหม่ไป

¹⁷ ประชาธิปไตย (22 พฤศจิกายน 2515) : 1, 16.

การเคลื่อนไหวจัด "สัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น" ครั้งนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการโจมตีการรุกรานและเอาเปรียบทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเท่านั้น หากยังได้มีการโจมตีรัฐบาลและข้าราชการไทยบางฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการพิมพ์การพาดหัวและใบเสเตอร์ "ผู้นำใจกล้า พาชาติเจริญ" และจากข้อเสนอนี้ในข้อที่ 6. ที่เรียกร้องให้คณะปฏิวัติใช้มาตรการที่เคร่งครัดในการตรวจตรา ความคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ใหม่ประสิทธิภาพมากขึ้น (ซึ่งหมายถึงกรมศุลกากรนั่นเอง) ผลทางเศรษฐกิจโดยตรงจากการรณรงค์เคลื่อนไหวครั้งนี้ ผู้เขียนจะขอเว้นไม่กล่าวถึงในที่นี้ แต่ผลที่น่าสนใจประการหนึ่งคือการทำให้นักศึกษามีความตื่นตัวมากขึ้นและสนใจก็ได้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น อาจนับได้ว่าเป็นก้าวแรกของการแสดงบทบาทของ สนท.

หลังจากการรณรงค์ทางด้านเศรษฐกิจในครั้งแล้ว สนท. เริ่มมีบทบาทในการรณรงค์ทางด้านการเมือง โดยเข้าร่วมการเคลื่อนไหวคัดค้านประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ซึ่งล้มอธิปไตยในธรรมศาสตร์เป็นผู้เริ่มจุดประเด็นการเคลื่อนไหว และเดินขบวนมาขบวนนัดจตุจักรเข้าร่วม หลังจากนั้น 1 วัน สนท. จึงได้ออกแถลงการณ์สนับสนุนการต่อสู้ของนักศึกษาครั้งนั้น และเป็นแกนนำในการต่อสู้จนสามารถได้รับชัยชนะ¹⁸ อย่างไรก็ดีการที่ สนท. มีบทบาทออกสู่สายตาประชาชนมากขึ้นนั้นก็เนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น ที่รัฐบาลคณะปฏิวัติให้ใช้ประกาศคณะปฏิวัติที่ 299 ที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร แทรกแซงฝ่ายตุลาการ ได้ทำให้เกิดความไม่พอใจการปกครองของระบอบกบฏ-ประกาศ ของประชาชนมีมากขึ้น การลุกขึ้นคัดค้านของนักศึกษาที่เริ่มจากธรรมศาสตร์และจฬาลงกรณ์ (จึงเป็นการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับภาวะการณ์

¹⁸ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า (กรุงเทพฯ :

สรรพสินค้าที่มีอยู่เดิม ให้ห้ามมาตรการควบคุม ให้มีสินค้าไทยจำหน่าย ไม่น้อยกว่า 40-50 % และมีสินค้าของประเทศที่มาลงทุน ไม่เกิน 20 % รวมทั้งขอให้คณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสม ในการออกกฎหมายห้ามคนต่างชาติทำการค้า ไปอีก

4. ขอให้คณะกรรมการถึงความเหมาะสมในการควบคุม และงดการส่งออกสินค้าจาก ต่างประเทศที่ไม่จำเป็นต่อการครองชีพการลงทุน

5. ขอให้คณะกรรมการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการลงทุนของชาวต่างประเทศเพื่อ ลดช่องโหว่ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากในขณะนี้

6. ขอให้คณะกรรมการต่อรองกับต่างประเทศในด้านการเข้าเมือง การส่งออก การเก็บภาษีอากร มีกิมข้อบกพร่องต่างๆ อยู่มาก ศูนย์ฯ จึงขอให้คณะกรรมการที่ เครื่องครัดในการตรวจตรา ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. ขอให้คณะกรรมการต่อรองกับต่างประเทศในระบบการส่งออกสินค้า เข้าออก ให้ เสมอภาคกัน เพราะปัจจุบันการส่งออกเป็นแบบเอฟไอบี แต่การนำเข้าเป็นระบบซี ไอเอฟ ทำให้ประเทศต้องเสียเปรียบด้านการขนส่ง การประกันภัย เป็นเงินปีละหลายล้านบาท

8. ขอให้คณะกรรมการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ศึกษาวิจัยชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน ในประเทศ จัดตั้งหน่วยงานติดตามและควบคุมชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนอย่างใกล้ชิด

9. ตามที่ศูนย์ฯ ได้ศึกษาบทเพลงของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนักเรียน พบว่าเด็กนิยมชม ุดภาพยนตร์ที่ไม่สาระ ่บอกว่านิยมดูข่าวและภาพยนตร์เพลง มีเพียง 3-4% เท่านั้น บางเรื่อง แสดงท่าทีบิดเบือน ศีลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ญี่ปุ่น และ ได้รับ โอกาสให้ออกอากาศ ในเวลาที่มีผู้ชมมาก เช่น 18.00น.-20.00น. ทางศูนย์ฯ เห็นว่าลักษณะ การดำเนินกิจการ ในโทรทัศน์ในปัจจุบัน หวังผลตอบแทนด้วยเงินตรามากกว่าจะเป็นสื่อมวลชน ที่ให้ข่าวสาร และสาระแก่ผู้ชม จึงขอให้คณะกรรมการได้ตั้งมาตรการควบคุม โทรทัศน์ ให้มากกว่านี้

10. นักศึกษาขอเสนอ ให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ในคณะปฏิวัติ เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน ในการส่งเสริม ในการ ใช้สินค้า ไทยอย่างจริงจัง รวมทั้ง ในหน่วยราชการต่าง ๆ มีนโยบายที่จะ ใช้วัสดุที่ผลิตขึ้นภายในประเทศให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การนี้ ในเงื่อนไขเช่นนี้ ได้เป็นส่วนผลักดันใน สนท. เข้าร่วมด้วยประการหนึ่ง¹⁹ และอิทธิพลในการตัดสินใจของผู้นำสนท. อีกประการหนึ่ง สำหรับในประการหลังนี้กล่าว ได้ว่าการเคลื่อนไหวของสนท. ใน 2 ครั้งทีกล่าวมานี้ ส่วนใหญ่เลขาธิการ สนท. เป็นผู้เสนอ ระบายและมอทธิพลมากในการตัดสินใจ ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากรรมการสนท. จากสถาบันต่างๆ ยังไม่มีความสำนึกทางการเมืองมาก²⁰ เหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นภาวะดังกล่าวคือ ความเห็นขัดแย้งของสัมพันธ์เศรษฐกิจ นายกรัฐมนตรี นักศึกษาธรรมศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในคณะกรรมการกลาง สนท. ต่อการเคลื่อนไหวของสนท. ที่ให้มีการเดินขบวน ไปยังกองบัญชาการคณะปฏิวัติ ในช่วงปลายสัปดาห์ของการรณรงค์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น นายภา ธรรมศาสตร์ ได้ปิดมหาวิทยาลัยเพื่อไม่ให้ขบวนของนักศึกษา มาใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัย และให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ว่า

19 หากใช้พลังผลักดันทางการเมือง มาอธิบายความตื่นตัวและการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของสนท. แล้ว จะพบว่าก่อนหน้านั้นสถานการณ์ทางการเมืองก็ไม่มีอะไรที่เด่นพอ ที่จะทำให้กระแสดความไม่พอใจของประชาชน ถึงจุดที่จะแสดงการคัดค้านได้ แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว คนเริ่มจะไม่พอใจการปกครองของระบอบ กบม-ประภาส และการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในเวลานั้น ส่วนมากจะเป็นการคัดค้านอำนาจเผด็จการหรือการทุจริตภายในแต่ละมหาวิทยาลัย ได้แก่การประท้วงคอร์ปชั่นที่จุฬาฯ ในปี 2513 การคัดค้านระบบหน่วยกิต การลงประชามติ แสดงความต้องการที่จะมีส่วนร่วม ในการเลือกอธิการบดีของนักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ในปี 2513 การเรียกร้องขอให้ยกระดับมหาวิทยาลัยการศึกษา ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่ประสานมิตร เมื่อเดือนกันยายน 2513 ฯลฯ และการเคลื่อนไหวส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัย ผู้ที่ดำเนินการหรือผลักดันมักจะเป็นนักศึกษากลุ่มอิสระที่ไม่มีฐานะเป็นทางการ และนักศึกษาระดับสูงที่ไม่ค่อยยอมรับ

20 ธเนศร์ เจริญเมือง, "ขบวนการนักศึกษาไทย," จุลสารการเมือง, ฝ่ายการเมืองศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ผู้จัดพิมพ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมนักศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2517), หน้า 17.

. . . การแสดงความรักชาติ ไม่จำเป็นต้องแสดงออกด้วยการเดินขบวน จะเห็น
 ได้ว่าการเดินขบวนครั้งนี้ มีนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปร่วมเดินขบวนน้อย
 มาก เพราะส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการเดินขบวนนั้นเอง. . . และ การที่ประตู่
 มหาวิทยาลัยบัณฑิตนี้ เนื่องจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ๖ มิได้แจ้งขอสถานที่เป็นการ
 ล่วงหน้า²¹

การที่กรรมการศนท. ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความคิดทางการเมืองสูงนัก ทำให้ศนท. ไม่
 สามารถมีบทบาท ในการเป็นผู้จุดประเด็นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง การเคลื่อนไหวที่
 สำคัญ ส่วนใหญ่จะเริ่มมาจากนักศึกษาในกลุ่มอิสระ และศนท. ค่อยเข้าร่วมในภายหลัง การ
 เคลื่อนไหวโจมตีกรณีล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่ของนายทหารและตำรวจที่อ้างว่าไปราชการลับ ในปี 2516
 ก็ได้เริ่มจากกลุ่มต่างๆ ในมหาวิทยาลัยก่อน โดยเริ่มต้นจากกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่เนื่องจาก
 ในเวลานั้นเป็นช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน ทำให้การเคลื่อนไหวยังไม่เป็นพลัง จนกระทั่งชมรม
 คนรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ออกหนังสือ มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ ซึ่งเป็น
 หนังสือต้อนรับเพื่อนใหม่ ในเดือนมิถุนายน มีข้อความโจมตีกรณีทุ่งใหญ่ และการต่ออายุราชการ
 ของจอมพลประภาส จารุเสถียร ทำให้ดร.ศักดิ์ ผาสุชนันดร อธิการบดีมหาวิทยาลัยได้ลบชื่อ
 นักศึกษา 9 คนที่เกี่ยวข้องกับการออกหนังสือออกจากสถานภาพการเป็นนักศึกษา จึงเกิดกระแส
 ความไม่พอใจในการใช้อำนาจเด็ดขาดของอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง และระบอบ
 กบฏประภาสขึ้น ในหมู่นักศึกษาอาจารย์มหาวิทยาลัย มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ในที่สุด
 ศนท. จึงจัดให้มีการชุมนุมประท้วงที่สวนสวีย์ประชาธิปไตย ในวันที่ 21-22 มิถุนายน และได้ยื่น
 ข้อเสนอต่อรัฐบาล ให้มีการรับนักศึกษาทั้ง 9 คน กลับเข้าเรียนตามเดิม ให้ดร.ศักดิ์ ผาสุ-
 ชนันดรพิจารณาตนเอง และให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองภายใน 6 เดือน อาจ
 กล่าวได้ว่า บทบาทของศนท. ที่เด่นขึ้นมาเพราะ ได้อาศัยตัวเลขอธิการ ศนท. คือ อธิยุทธ มี

²¹ ชาวไทย (8 ธันวาคม 2515) : 1, 16.

บทบาทในการตัดสินใจและดำเนินการเคลื่อนไหวมาก จะเห็นได้ว่า เมื่อทนายการดำรงตำแหน่งเลขาธิการแล้ว ธีรยุทธ ยังคงดำเนินการเรียกร้องรัฐธรรมนูญต่อไป ขณะที่เลขาธิการคนใหม่ คือสมบัติ ธำรงธัญวงศ์ เข้ารับตำแหน่งใหม่ในเดือน กรกฎาคม 2516 ก็มีได้มีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินนโยบายที่ชัดเจน ยกเว้นเรื่องการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งเลขาธิการคนเดิม ได้แถลงไว้ต่อประชาชนก่อนหน้านี้แล้ว²² และเมื่อเทียบกับศต.ชุดของธีรยุทธแล้ว ศต.ชุดใหม่ยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวของนักศึกษาน้อยกว่าการเคลื่อนไหวต่างๆ ของนักศึกษาจะเป็นการเคลื่อนไหวที่กลุ่มต่างๆ ตามมหาวิทยาลัยปลุกปั่นขึ้นมา โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเรื่องเสรีภาพนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้ดำเนินการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อไปหลังจากกรณี ดร.ศักดิ์ ในเดือนมิถุนายนแล้ว ซึ่งได้ปรากฏว่านักศึกษากลุ่มอิสระจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้เข้าต่อรองขอใช้ชื่อร่วมกับ ศต. เพื่อมีจดหมายถึงรัฐบาล แต่ศต.ไม่ยอม²³ (*)

²² ธเนศร์ เจริญเมือง, "ขบวนการนักศึกษาไทย," หน้า 19.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

* ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างศต. และกลุ่มอิสระในช่วง 2513-2516 นั้น ปรากฏว่าในระหว่าง 4 ปีนี้ กลุ่มอิสระตามวิทยาลัยต่างๆ โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ปรับโครงสร้างสโมสรนักศึกษา โดยเรียกร้องให้มีการแก้ธรรมนูญเพื่อการเลือกตั้งโดยตรง แทนการเลือกตั้งทางอ้อมที่จะต้องมาจากการยอมรับของอาจารย์ การปรับโครงสร้างครั้งนี้เป็นผลให้กลุ่มอิสระ มีการรวมจัดตั้งขึ้นเป็นพรรค เช่น พรรคพลังธรรม และพรรคยูงทอง เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหารของมหาวิทยาลัย ที่ เปลี่ยนจากสโมสรนักศึกษามาเป็นองค์การบริหารนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากนั้นก็พยายามเข้าไปมีบทบาทในศต. หลังจากกรณีต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ที่ทำให้องค์อิสระเห็นว่า ศต.มีบทบาทเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและประชาชนได้ แต่การเคลื่อนไหวนั้นยังกระทำในวงแคบเกินไป ศต.ควรจะขยายบทบาทเพิ่มขึ้น ทั้งด้านสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ดังเช่นความเห็นของนิเวศน์ นรัตถยวานิช ซึ่ง

กระทั่ง ในการ เคลื่อน ไหว่ครั้งหนึ่ง ได้ความสำคัญที่สุดของขบวนการนักศึกษา คือ

(ต่อ)

เป็นตัวแทนพรรคยงทอง ทว่า

. . . พรรคยงทอง เห็นความสำคัญของศูนย์ฯ เพื่อเป็นศูนย์รวมของความแข็งแกร่ง ให้กับ นักศึกษา ที่โดยมารวมกัน ไม่ค่อย ได้ และหละหลวม นอกจากกรณีเหลืออดจริงๆ เช่นกรณี 299 ความจริงแล้วศูนย์ฯ ทำอะไร ได้มาก เพราะสังคมภายนอกในความเป็นนักศึกษา และนักศึกษามี เพราะกำลังอยู่ในตัว ฉะนั้นศูนย์ฯจึงควรมีบทบาทเพิ่มขึ้น ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คือควรเป็นส่วนกลางที่จะต่อตรงกับฝ่ายบริหารทางด้านการเมือง แต่ควรมีกิจการสืบต่อเนื่องกัน ในด้านอื่น ที่จริงจึงกว่า ในปีก่อนๆ

. . .

ข้อบกพร่องปีก่อนที่เห็น ศูนย์ฯติดอยู่ในสี่ และสถาบันมากเกินไป เป็นจุดอ่อนให้แต่ละสภ-
 านไปแย่งชิงตำแหน่งกัน การปรับปรุงพรรคสร้างบางอย่าง เพื่อให้ร่วมมือกันมากขึ้น และจัด
 ระบบงาน ให้มีความต่อเนื่องมากขึ้น ไม่จัดงานเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนั้นผู้แทนศูนย์ฯแต่
 ละสถาบันมัก ไม่เป็นที่รู้จักและยอมรับของนักศึกษา โดยทั่วไป รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่าง
 ผู้แทนศูนย์ฯ กับสโมสรและองค์การของตน . . . การดึงกลุ่มอิสระต่างๆ เข้าสู่ศูนย์ฯ ต้องศึกษา
 ให้ได้ว่า ควรดึงกลุ่มใดบ้าง เพราะมีปัญหาบางกลุ่ม ไม่เป็นที่ยอมรับของนักศึกษา ในสถาบันนั้นๆ
 และอาจมีนโยบาย ไปได้กับผู้แทนศูนย์ฯต่างสถาบัน โดยตรง ควรเพียงประสานงานและช่วยเหลือ
 เป็นกรณีๆ มากกว่า

(สัมภาษณ์นายนิเวศน์ นีรัตติยานันท์ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สมาชิกพรรคยงทอง อ้างใน น.ศ.พ. พรรคพลังธรรม ฝ่ายราชการลับพรรคพลังธรรม (กรุงเทพ
 : พิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า 2.

การประท้วงการจับกุมกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 11 คน²⁴ และเรียกร้องให้ปล่อยคน

²⁴ กลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันของธีรยุทธ บุญมี ภายหลังจากการพิจารณาคดีเป็นเลขาธิการศนท.แล้ว ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการเคลื่อนไหวคัดค้าน ดร.ศักดิ์ พาสุนิรันดร ในวันที่ 21 - 22 มิถุนายน 2516 เป็นกลุ่มของประชาชนทุกสาขาอาชีพ ไม่เกี่ยวกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแต่อย่างใด ในวันที่ 5 ตุลาคม สมาชิกกลุ่ม ซึ่งได้แก่ประสาร มฤคพิทักษ์ ประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร ธัญญา ชนชฎาธาร และธีรยุทธ บุญมี เป็นต้น ได้ออกแถลงข่าว และประกาศวัตถุประสงค์ในการรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 3 ประการคือ

1. เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญ โดยเร็วที่สุดด้วยสันติวิธี
2. ให้การศึกษาทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย
3. กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกและหาแนวทางในสิทธิเสรีภาพของตน

สมาชิกของกลุ่มถูกจับกุมขณะที่ออกแจกใบปลิวให้แก่ประชาชนที่บริเวณย่านประตูน้ำในบ่ายวันเดียวกันจำนวน 11 คน ได้แก่

นายธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการ ศนท.

นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร หัวหน้าขบวนการรัฐบริษ

นายพนพร สวรรคพานิชี ประจำกองบรรณาธิการนิตยสารมหาสารวัตร

นายมนตรี จิ่งศิริอารักษ์ ประจำกองบรรณาธิการหน้าหนังสือพิมพ์ข่าวบ้าน

นายทวี หมั่นนิกัร อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายปรีดี บุญซื่อ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายชัชวาลน์ สระวิชัย อดีตกรรมการศนท.

นายบุญส่ง ชีเลธร นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นายบัณฑิต เองนิรัตน์ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายธัญญา ชนชฎาธาร นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เหล่านั้น จนกระทั่งนำไปสู่การลุกฮือของนักศึกษาประชาชนจำนวนมากเป็นแสนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ปี 2516 ศนท.ก็มิได้เป็นผู้นำการเคลื่อนไหวแต่แรกเริ่ม บทบาทของศนท.ในตอนแรกมีเพียงการออกแถลงการณ์ในวันที่ 7 ตุลาคม ได้ตอบการจับกุมครั้งนั้นว่า

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

(ต่อ)

นายวิสา คัญทัพ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

โดยถูกจับไปข้อหา "มีส่วนร่วมชกชานให้มีการชุมนุมกันในทางการเมือง" ซึ่งผิดตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4 ที่ห้ามมีส่วนร่วมในที่สาธารณะเกิน 5 คน และ "เป็นกบฏภายในราชอาณาจักร" ตามความในกฎหมายอาญามาตรา 116 และได้จับเพิ่มอีก 2 คนในเวลาต่อมา คือจับตัวนายกิ่งเกียรติ คงคา นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ในวันที่ 7 ตุลาคม และนายไชแสง สกีสื่อ อดีต สส. นครพนม ในวันที่ 9 ตุลาคม

. . . ฝรั่งประชาชนชาวไทยทั้งหลาย คงจะได้ตระหนัก ได้ดีแล้วว่า ไม่มีรัฐบาล
 ในระบอบประชาธิปไตยที่ไหนในโลกจะปราบปรามประชาชน ที่เรียกร้องสิทธิและ
 เสรีภาพอันชอบธรรมของตนตามระบอบประชาธิปไตย นอกจากรัฐบาลของพวกเขา
 เพ็ดจการฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์เท่านั้น ที่ปราบประชาชนที่ต้องการจะปกครองตน
 เอง ดังนั้นการกระทำของรัฐบาลครั้งนี้ ศูนย์ฯ ก็ว่า ในการใช้อำนาจเพ็ดจการ
 เพื่อที่จะสร้างอาณาจักรแห่งความหวาดกลัว ให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยทั้งมวล
 โดยมุ่งหวัง ให้ประชาชนตกอยู่ในอำนาจอธรรมของรัฐบาลเพ็ดจการ . . . แต่
 ถ้าหากรัฐบาลมีความบริสุทธิ์ใจต่อประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว ทางศูนย์ฯ หวังว่า
 รัฐบาลจะได้ระงับพฤติกรรมปราบปรามประชาชนโดยด่วน เพื่อที่ประชาชนชาวไทย
 จะ ได้มีความมั่นใจได้ว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่จะปกครองประชาชนด้วยอำนาจอัน
 ชอบธรรม เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และปวงชนชาวไทยทั้งมวล²⁵

แต่ก็มี ได้เห็นการดำเนินการนัดชุมนุมประท้วงแต่อย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากที่ประชุมของ ศนท. ในวันที่
 ที่ 5 ตุลาคม เห็นว่า ศนท. ยัง ไม่สามารถจะดำเนินการให้มีการงดสอบ (ขณะนั้นเป็นช่วงที่ตรง
 กับการสอบไล่ของภาคการศึกษาแรกของมหาวิทยาลัย เพื่อ ให้มีการต่อสู้คัดค้าน²⁶ ใน
 ขณะ ที่ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น องค์การนักศึกษาตอนนั้น นายกองคือการคือ พระพล

ศูนย์วิทยุทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁵ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, แถลงการณ์เรื่อง "กรณีรัฐบาล
 จับกุมประชาชน 11 คน ที่เรียกร้องรัฐธรรมนูญ" วันที่ 7 ตุลาคม 2517

²⁶ องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันมหาปิติ (กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์พรเนต, 2516), หน้า 27.

ดริเย เกษม²⁷ ได้มตที่จะ ให้การดำเนินการต่างๆ เพื่อต้องการสอบจนกว่าการต่อสู้จะสำเร็จ ซึ่งศนท.ก็มีได้คานที่ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะดำเนินการดังกล่าว แต่ให้ดำเนินการไปในนามของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2516²⁸ การเคลื่อนไหวในช่วงต้นจึงดำเนินการไป โดยองค์การนักศึกษาระรมศาสตร์และกลุ่มอิสระ และใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การชุมนุมประท้วง เริ่มขึ้นในวันที่ 9 ตุลาคม จนกระทั่ง มีผู้เข้าร่วมจากสถาบันการศึกษาและประชาชนอย่างมากมาย ทั้งในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัด และศนท.จึงได้ประกาศตัวเข้าร่วมการต่อสู้ครั้งนี้อย่างเป็นทางการ ในวันที่ 10 ตุลาคม เนื่องจากศนท.เป็นองค์การนักศึกษาที่เป็นทางการ และมีฐานะที่กว้างกว่า ทำให้การเคลื่อนไหวครั้งนั้นมีพลังสนับสนุนมากขึ้น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่ง ในการเคลื่อนไหวมาตั้งแต่นั้นได้กล่าวถึงการตัดสินใจเข้าร่วมการต่อสู้ว่า

. . . พวกเราต่างดีใจที่ศูนย์ฯ เข้าร่วมกับพวกเราในที่สุด ใช้ชื่อธรรมศาสตร์ประท้วง โดยลี้ภัย ก็ดูแคบไปหน่อย แต่พามาเป็นเรื่องของความจำเป็น การที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมทำให้พูดได้เต็มปากกว่านี้เป็นการต่อสู้ของนักศึกษาทุกมหาวิทยาลัย อันที่จริง นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ก็เดินทางมาร่วมชุมนุม

²⁷ ก่อนปี 2516 นี้ ในธรรมศาสตร์ ใช้ระบบสโมสรรุ่นนักศึกษา ซึ่งนายกสโมสรรุ่นที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง โดยตรงจากนักศึกษา แต่เป็นการเลือกกันเองในหมู่นักศึกษาระรมศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกขึ้นมาคณะละ 2 คน การเลือกตัวนายกสโมสรรุ่นจึงเป็นการเล่นพรรคเล่นพวกกัน และมักจะ ได้คนที่ไม่ค่อยมีความคิดทางการเมืองเข้ามา ดังจะเห็นได้จากตัวนายกฯ ปี 2515 ซึ่งมักจะห้ามไม่ให้นักศึกษาระรมศาสตร์ ไปยุ่งเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของศนท. (สมัยธวัช) จนกระทั่งปลายปีการศึกษา 2515 ได้มีการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระบบขององค์การนักศึกษา และให้สมาชิกนักศึกษา ซึ่งนักศึกษาจะเป็นผู้เลือกฝ่ายองค์การบริหารองค์การเป็นทีม

²⁸ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, มาจากป่าชายเลน, หน้า 53.

ตั้งแต่งก่อนการตัดสินใจของศุนยนิสต์²⁹

ก่อนหน้าที่ ศนท. จะประกาศเข้าร่วมต่อสู้อย่างเป็นทางการนั้น ผู้รับผิดชอบและเป็น
แกนนำของการเคลื่อนไหว ได้แก่ องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และพรรคหลังธรรม
มีเสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นผู้นำขบวนการ และรับผิดชอบบนเวที การตั้งหน่วยปฏิบัติงานต่าง ๆ
เช่น หน่วยรักษาความปลอดภัย หน่วยสวัสดิการ หน่วยข่าวกรอง เจริญติก หน่วยเวที หน่วย
อาหารน อาหารนศึกษาธรรมศาสตร์เป็นสำคัญ เมื่อศนท. ประกาศตัวเข้าร่วม ก็ได้เข้ามารับ
บทบาทในฐานะเป็นแกนนำที่เป็นทางการ ในการต่อสู้ครั้งนี้ ภาระหน้าที่ในการติดต่อและต่อรองกับ
รัฐบาล ไป อย่างไรก็ดี ส่วนทางด้านปฏิบัติการชุมนุมประท้วงนั้นก็มีคนของศนท. เข้ามาเสริม
และตั้งหน่วยงานเพิ่มขึ้น มีอาสาสมัครจากสถาบันต่างๆ เข้ามาร่วมปฏิบัติงาน เนื่องจากขนาด
ของกลุ่มที่มาชุมนุมขยายตัวออกไปมาก ความแตกต่างทางความคิดทั้งสองฝ่ายนี้ และสถานการณ์
ที่ตั้งเครียดในการต่อสู้ครั้งนี้ โดยเฉพาะ ในช่วงวันที่ 13 ตุลาคม ที่ขบวนการของนักศึกษาประชาชน
ได้เคลื่อนตัวออกจากธรรมศาสตร์ สกนท. ราชดำเนิน ห้างสายดังแต่ตอนกลางวัน ทำให้เกิดปัญหา
ด้านการประสานงานติดต่อ และการตัดสินใจระหว่างคนที่นำขบวนการอยู่ กับกรรมการศนท. ที่ติดต่อ
กับรัฐบาล³⁰ แต่เมื่อเหตุการณ์สงบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายนักศึกษาประชาชน ที่ร่วมการ

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

³⁰ ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกรรมการศนท. และฝ่ายที่นำขบวนการอยู่บนเวที (หลัง
การกบฏชกการ) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาธรรมศาสตร์ และนักศึกษากลุ่มอิสระจากมหาวิทยาลัย
อื่น ยังเป็นเรื่องที่ตามมาด้วย อย่างไรก็ดี รายละเอียดในเรื่องนี้พอจะหาอ่านได้จากงานเขียนของ
เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ใน มาจากป่าชายเลน (2527) ; คืนแห่งชะตากรรม : ความทรงจำเกี่ยว
กับการต่อสู้เดือนตุลาคม ใน ใบจรรยาสาร 12 (กันยายน 2528) ; วีรชนหากฎ (2518) ของ
ศนท. ; ขบวนการนักศึกษา (2517) ของธเนศ์ เจริญเมือง และ ขบวนการนักศึกษาจากอดีตถึง
ปัจจุบัน (2517) ของวิทย์ภากร เชียงกร (บรรณาธิการ)

ดอสูขามานข้ามคืนมาหลายวัน กลมเรียกร้องรัฐธรรมนูญถูกจับกุม ได้รับการปล่อยตัวทั้งหมดอย่างไม่มีเงื่อนไข และผู้นำของประเทศคือจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ต้องเดินทางหนีออกจากประเทศไป ฝ่ายที่ได้รับการยกย่องจากประชาชนในฐานะผู้รับผิดชอบ และผู้นำการเคลื่อนไหวต่อสู้ครั้งนี้ คือ ศนท. คณะกรรมการศนท. ได้ออกปราศรัยกับประชาชนทั่วทั้งประเทศทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ หลังจากเหตุการณ์สงบลงในค่ำวันที่ 15 ตุลาคม 2516 ขณะที่ฝ่ายที่ดำเนินการเคลื่อนไหวต่อสู้และอยู่กับฝูงชนจริง ๆ มาโดยตลอด คือพวกธรรมศาสตร์ และกลุ่มอิสระ แม้แต่ในเวลาที่ ศนท. ออกมาประกาศให้สลายการชุมนุม ภายหลังจากที่ได้ตกลงกับทางรัฐบาล และมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คน แล้วในวันที่ 14 ตุลาคม ก็มีคณะกรรมการศนท. เข้ามาช่วยในการปฏิบัติการสลายฝูงชนที่ท่าชุมนุม กระทั่งเกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างฝูงชนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตึกเย็นจวนคำ ผู้นำนักศึกษาที่อยู่ในเหตุการณ์เวลานั้นจึงได้หาทางแก้ไขสถานการณ์เอง มีการรวมตัวตั้งเป็นหน่วยเฉพาะหน้าขึ้น เช่น "คณะกรรมการศูนย์ปางชนชาวไทย" จากข้อชี้แจงของ จีรนนท์ พิศนาคะ ซึ่งมีความหมายเป็นเลขานุการฝ่ายธุรการของศนท. ในเวลานั้น ในหนังสือวันมหาปิติ (2517) ว่า

... ดฉันเองเป็นมที่อยู่ ในเหตุการณ์ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม ในธรรมศาสตร์ หลังจากทีศูนย์นิสิตนักศึกษาได้ประกาศสลายขบวนไปเมื่อเช้าวันที่ 14 ก็แยกย้ายออกจากบริเวณพระราชวังจิตรลดา โดยปราศจากจุดหมาย จนกระทั่งข้า จอมพลถนอม สละตำแหน่ง แพร่สะหัดถึงหัดฉัน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง เลขานุการฝ่ายธุรการของศูนย์ ฯ ได้ตระหนักว่าจะต้องมงานเร่งด่วนบางอย่างของศูนย์ ฯ ในคืนนั้นอย่างแน่นอน จึงได้ออกตระเวนตามหาคณะกรรมการศูนย์ ฯ ตามที่ต่าง ๆ จนกระทั่งถึงบริเวณถนนสวรรค์ ได้เห็นผู้คนอยู่มากมายชุมนุมกันอยู่รอบ ๆ บริเวณ แต่ไม่มีการปราศรัยหรือจัดหน่วยกำลังต่าง ๆ เลย ฝูงชนกำลังระส่ำระสายเนื่องจากไม่มีผู้ควบคุม ดฉันจึงพยายามเบียดเสียดขึ้นไปบนกลางถนนสวรรค์ ได้พบคนกลุ่มหนึ่ง ที่กำลังติดเครื่องเสียง และอีกกลุ่มหนึ่งกำลังหอมล้อมปรึกษากัน เมื่อคนกลุ่มนั้นเห็น ดฉันก็จำได้ว่า เป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ จึงเข้ามาถามและบอกว่า พวกเขานำเครื่อง

เสียงมาติดตั้งไว้คอยกรรมการศูนย์ ๆ เพราะเห็นว่าคนกำลังยุ่งวาย มีบางกลุ่ม
กำลังเตรียมจะเผาตึก เขารก วัวทักตัวเอง ดันตอบว่า ไม่สามารถติดต่อศูนย์ฯ ได้
เลย และไม่ทราบนโยบายดำเนินการต่อไปด้วย ฉะนั้น ถ้าเราอ้างชื่อศูนย์ฯ แล้ว
ปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดคงไม่เหมาะสม ขอให้ช่วยกันจัดตั้งคณะกรรมการชุด
ใหม่ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จนกว่าศูนย์ฯ คนอื่น ๆ จะมา . . .

"คณะกรรมการศูนย์ปางชนชาวไทย" ได้ก่อตั้งและประกาศตัวขึ้นทันที กรรมการ
ของเรามีประมาณ 10 คน มีทั้งนักศึกษาจากรามคำแหง จุฬา ฯ วิทยาลัยบัณฑิต
ธุรกิจ และนักเรียนพาณิชย์การแห่งละ 1 คน อดีตประธานศูนย์กลางนักเรียนแห่ง
ประเทศไทย บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหิดล และประชาชนเป็นช่างทำเฟอร์นิเจอร์
นักเรียนนอก โดยแต่ละคนไม่ได้รู้จักกันมาก่อนเลย แต่ถือว่าเราร่วมกันทำงาน
ในฐานะปางชนชาวไทยอย่างแท้จริง มีได้มีการวางแผนก่อการจลาจล หรือมีผู้
หนุนหลังแต่ประการใดทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายอันฉกฉวยในเวลานั้นคือ ต้องการรักษา
ความสงบและความปลอดภัย หวาดทางคล้อยขอสงสัยของมวลชนโดยเร็วที่สุด
และพร้อมที่จะดำเนินยุทธวิธีการต่อสู้ . . . บ่ายวันที่ 15 นั้นเอง ได้ข่าวว่า
กรรมการศูนย์ฯ ได้ปรากฏตัวต่อประชาชนเรียบร้อยแล้วท่อนสาวรีย์ประชาธิปไตย
จึงเป็นอันหมดหน้าที่ของคณะกรรมการ "ศูนย์ปางชนชาวไทยซึ่งมีอายุปฏิบัติการเพียง
1 คืน"³¹

แสดงให้เห็นว่า หน้าที่การเคลื่อนไหวต่อสู้และอยู่กับฝูงชนตลอด มิใช่เป็นกรรมการของศนท.แต่
อย่างไร ทำให้เกิดปัญหากลางแฉงใจกันระหว่างนักศึกษาผู้ปฏิบัติงานของธรรมศาสตร์และกลุ่ม
อิสระกับเลขาธิการและกรรมการศนท.ชน ในเวลาต่อมาภายหลัง จากเหตุการณ์สงบลงแล้ว

31 จรินทร์ หัตถ์ปรีชา, "ศูนย์ปางชนชาวไทย" ใน วันมหาบิด, หน้า 206,

นักศึกษาหลายกลุ่มรู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำของกรรมการศนท. ไม่ว่าจะ เรื่องที่กรรมการศนท. กล่าว โจมตีฝ่ายที่ทำการเคลื่อนไหวอยู่บนเวทีที่บริเวณประตูพระราชวังสนามจันทร์ทางด้านสวนสัตว์ด้วย โดยเฉพาะ เสกสรรค์ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์มั่วแผนจะล้มราชบัลลังก์ในราว 02.00 น. ของเช้าวันที่ 14 ตุลาคม และออกแถลงการณ์ในเช้าวันนั้นว่า

. . . ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ๗ แถลงว่า การเรียกร้องของศูนย์ฯ นั้น ได้ผลตามเป้าหมายทุกอย่าง แล้ววันที่ 13 ตุลาคม และศูนย์ฯ พยายามเลิกการชุมนุมแต่ก็ประสบกับปัญหาเล็กน้อยและก็สามารถทำความเข้าใจและเลิกการชุมนุมได้ในเช้าวันที่ 14 ตุลาคม แต่ปรากฏว่ามีการชุมนุมกันต่อไปอีก หลังจากเลิกชุมนุมเล็กน้อยจนเกิดปะทะกับเจ้าหน้าที่เป็นที่ที่เราสะเทือนใจมาก ศูนย์ฯ ขอแถลงให้ทราบว่าการกระทำใดๆ ต่อไปเป็นการสนับสนุนของผู้แทรกแซงโดยตรงจึงขอให้เลิก โดยด่วน³²

เรื่องการเข้าพบฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็นสิ่งที่สงสัยว่ามีพฤติกรรมการอย่างแอบแฝง เรื่องที่กรรมการศนท. ยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลที่จะยอมปล่อยตัวผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีเงื่อนไขและจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายในเดือนตุลาคม 2517 โดยที่กรรมการ ศนท. ยอมรับจะให้การชุมนุมเดือนขบวนสลายตัวทันที ซึ่งในเวลานั้น นักศึกษาประชาชนที่ชุมนุมอยู่นั้น มีแต่ต้องการเฉพาะ ให้มีการปล่อยตัวผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ต้องการให้รัฐบาลมอบรัฐธรรมนูญให้ทันที และให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำในรัฐบาลอีกด้วย หรือเรื่องที่กรรมการศนท. ปล่อยให้นักศึกษาประชาชนต่อสู้กันเองตามลำพัง ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ กรรมการศนท. ชัดเจนอย่างรุนแรงในบทความเรื่อง "อนาคตของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" ในนิตยสาร วิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ เอเชียฉบับลงวันที่ 7-13 พฤศจิกายน 2516 ได้วิพากษ์วิจารณ์กรรมการศนท. ชัดเจนว่า

. . . ผู้บริหารศูนย์ฯ ๗ ส่วนหนึ่งยังคงเป็นคนที่มีความคิดตื้นตื้น เป็นนักฉายโอกาส เป็นพวกทมิฬลาดดาขาว พวกเขาไม่เห็นด้วย กับการชุมนุมเรียกร้องให้ปล่อยผู้

³² องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันมหาปิติ, หน้า 335.

เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่ถูกจับไป แต่เมื่อคลื่นของนักศึกษาที่ก่อตั้งในธรรมศาสตร์ได้
 รับการสนับสนุนจากนักเรียน นักศึกษา และประชาชนอย่างกว้างขวาง และดำเนิน
 ไปอย่างครึกโครม มองเห็นความสำเร็จอยู่ข้างหน้าแล้ว ศูนย์ฯ จึงเข้าร่วมการ
 ต่อสู้ภายหลัง และสวมบทบาทในการเป็นหน้าทั้นที่ . . . ผู้แทนศูนย์ฯ บางคนถึง
 กับยอมก้มหัวให้กับเหล่าทรราชย์ (หมายถึงจอมพลถนอม จอมพลประภาส พ.อ.
 ณรงค์-ชูเชียน) ขายเพื่อเอาตัวรอด ขายประชาชนเพื่อแลกกับชีวิตของพวกเขาเข้า
 สวามิภักดิ์ต่อพวกเผด็จการฟาสซิสต์ ประกาศโจมตีมวลชนผู้ร่วมเดินขบวนว่าเป็นพวก
 ช้าย ประกาศว่าผู้นำมวลชนที่ยืนหยัดข้างมวลชนว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ศูนย์กลางนี้
 นักศึกษาแห่งประเทศไทยจะ ไม่ยอมรับอีกต่อไป³³

นอกจากนี้ยัง ได้มีการชักพองกรรมกร ศนท.ชุดนี้ จนต้องมีการเปลี่ยนกรรมกรชุดใหม่ ในที่สุด

อาจจะพิจารณาได้ว่า ภายในขบวนการนักศึกษาในระยะก่อน 14 ตล. 2516 นั้นแบ่ง
 ออกได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีฐานะเป็นทางการ
 แม้ว่า จะไม่ได้มีการจดทะเบียนตามกฎหมายก็ตาม กับส่วนที่เป็นกลุ่มอิสระ ซึ่งไม่มีฐานะเป็นทาง
 ทางการ และยังไม่เป็นที่ยอมรับของนักศึกษามากนัก กลุ่มอิสระนั้น เป็นการรวมตัวของนักศึกษาที่มี
 ความสนใจร่วมกัน และมีความตื่นตัวทางการเมืองตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนั้น หากเปรียบเทียบ
 เทียบกันทางความคิด และความคล่องตัวในการทำงานกับ ศนท.แล้วจะพบว่ากลุ่มอิสระมีความคิด
 ทางการเมืองมากกว่าและสามารถทำงานได้คล่องตัวกว่า ขณะที่ศนท.นั้น โดยโครงสร้างแล้วก็
 ไม่สามารถที่จะกระทำการดังกล่าวได้เท่ากับกลุ่มอิสระ ทำให้การเคลื่อนไหวในช่วงต้นของขบวน
 การนักศึกษา ส่วนมากมิได้เกิดขึ้นจากแรงผลักดันของ ศนท.เป็นสำคัญ สิ่งสำคัญนอกเหนือจาก
 บรรยากาศทางการเมืองที่เป็นตัวกำหนดบทบาทของศนท.ได้แก่ตำแหน่ง เลขานุการและคณะกรรมการ

³³ "อนาคตของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย," เอเชี่ย (7-13

การของ ศนท. เท่าที่ผ่านมาในระยะต้นนี้ ตำบลคลองหินมารับตำแหน่ง เลขานุการศูนย์ เป็นผู้นำ และกำหนดนโยบายที่สทท.กำหนดการทำงานของ ศนท.ว่าจะออกมาในลักษณะเช่นใด แม้ว่าในการทำงานนั้นจะต้องมีการประชุมกันระหว่างคณะกรรมการก็ตาม ในขณะที่ตัวคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ค่อยสนใจการเมือง แต่อาศัยนโยบายและการตัดสินใจของ เลขานุการ เป็นสำคัญที่กำหนดว่า ศนท.จะมีบทบาททางการเมืองหรือไม่ มากหรือน้อยเพียงไร เห็นได้จากศนท.ในสมัยที่ อริยธูต บุญมี เป็นเลขานุการ แม้ว่ากรรมการบางคนจะไม่เห็นด้วยและคัดค้าน การเคลื่อนไหวและแรงกดดันในเรื่องการเมือง ซึ่งค่อนข้างสูง ทั้งยังไม่อยากให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยตนเข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจการของ ศนท. อย่างตัวนายภสโมสรธรรมศาสตร์ แต่ศนท.ก็สามารถดำเนินการเคลื่อนไหวต่อไปได้สำเร็จ ศนท.สมัยนั้นว่ามีบทบาททางการเมืองร่วมกับกลุ่มนักศึกษาอื่น ๆ มาก ครั้นเมื่อมีการเปลี่ยนตัวเลขานุการตามวาระมาเป็นสมบัติ อารังธัญญวงศ์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ลักษณะการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกับกลุ่มนักศึกษาอื่น ๆ ได้เปลี่ยนไปในทางที่เป็นรองกว่าศนท.ชุดก่อน แม้ว่าตัวกรรมการจากบางมหาวิทยาลัยจะมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นก็ตาม ในลักษณะนี้จะเห็นได้จากบทบาทของ ศนท.ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม

กล่าวได้ว่าในช่วง พ.ศ.2513-เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ศนท.สามารถแสดงบทบาทเป็นแกนนำการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษาและประชาชนได้ ถึงแม้ว่าภายในขบวนการนิสิตนักศึกษาด้วยกันเอง จะมีบางกลุ่มที่ไม่ยอมรับบทบาทในการเป็นแกนนำของศนท. และต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงภายใน ศนท.อันจะนำไปสู่การปรับปรุงศนท.ทั้งด้านโครงสร้างและตัวบุคคลในด้านต่อไป

การเคลื่อนไหวและการประท้วงของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นระยะเวลาที่การเคลื่อนไหวต่อสู้ของฝ่ายประชาชนมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ โดยมีการเคลื่อนไหวของนักศึกษาประชาชนกลุ่มต่างๆที่หลากหลายในรูปแบบและในทุกปริมณฑล ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และชัยชนะของนักศึกษาประชาชนได้ทำให้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะนักศึกษา เริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการเข้าร่วมแบกรับ ปัญหาสังคมและปัญหาของประเทศชาติ และการเคลื่อนไหว 14 ตุลาคมเองก็ได้โค่นล้มอำนาจเผด็จการลง ทำให้ชนชั้นปกครองที่ยังคงอยู่ยังไม่กล้าใช้อำนาจเผด็จการเช่นที่เป็นมาจำต้องยอมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกมากขึ้น จากเงื่อนไขได้เกิดการจัดตั้งกลุ่มหลังทางการเมือง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนอย่างมากมาย โดยเฉพาะทางด้านขบวนการนักศึกษา ได้มีการเคลื่อนไหวและประท้วงที่สำคัญคือการประท้วงของสท.อย่างมาก ซึ่งมีเงื่อนไขและกระบวนการดังนี้คือ

1. ความคิดต่อการเสียสละเพื่อส่วนรวม : แรงผลักดันในการเคลื่อนไหวและ

ความคิด

เวลาที่จะอธิบายถึงการเคลื่อนไหวและคล้อยตามความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมของขบวนการนักศึกษามีแนวทางเช่นไรนั้น สิ่งหนึ่งที่ไม่ควรจะมองข้ามไปคือ ความคิดเกี่ยวกับการเสียสละเพื่อส่วนรวม เนื่องจากมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแรงผลักดันของนักศึกษาแต่ละคน นับตั้งแต่เริ่มต้นในการเข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวของขบวนการ จนถึงกาหนดความคิดทางการเมืองที่ยึดเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ชัยชนะของฝ่ายประชาชน จากการเคลื่อนไหวครั้งนี้ ได้สร้างความตื่นตัวทางการเมืองและความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม ดังกล่าวจะเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

มากขึ้น สิ่งที่สามารถบอกได้ค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับความคิดเพื่อส่วนรวมนี้ คือขอเรียกร้องต่อนักศึกษาที่ร่วมขบวนการ ในลักษณะที่ต้องการให้นักศึกษาหันมาสนใจ และเสียสละให้แก่สังคมส่วนรวมให้มากขึ้น ซึ่งมีปรากฏตามหนังสือบทความ ข้อความ เนื้อหาของบทเพลง และบทละครเพื่อชีวิตของนักศึกษา เป็นต้น³⁴

คำว่า "ส่วนรวม" ในยุคสมัยนั้น เป็นคำที่มีความหมายที่แฝงไปด้วยความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมและการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของ "ส่วนรวม" ในสังคม และ "ส่วนรวม" ในทันทีคือ ประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนของประเทศนั่นเอง ทั้งยังสามารถพิจารณาได้จาก โลกทัศน์ เยาวชน ฉบับเสียงเยาวชน ของอนช อากาภิรมย์ (2518) หนึ่งในหนังสือจำนวนมากที่มุ่งเนื้อหาประเภทปลุกเร้า และเรียกร้องให้นักศึกษาประชาชนเข้าร่วมการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมในทันท่วงทีด้วยกันหมดในขณะนั้น³⁵ ที่ได้อธิบายถึงเหตุผลว่า เหตุใดนักศึกษาจึงควรทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม โดยเริ่มจากการจำแนกกลุ่มผู้คนในสังคม ว่าประกอบไปด้วย 2 กลุ่มใหญ่ๆ

³⁴ ยังมีสิ่งที่จะอธิบายถึงความคิดเพื่อส่วนรวมของนักศึกษาที่นอกเหนือจากนี้

เช่น อาจพิจารณาจากแนวโน้มของกิจกรรมการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาที่มีจำนวนมากขึ้น เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ไปเข้าร่วมโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนของศนท. จัดชุมนุมอภิปรายเป็นต้น ขณะที่กิจกรรมประเภททำบันเพิงแบบเดิมเริ่มลดบทบาทลง แต่ที่เลือกเอาประเด็นเรื่องขอเรียกร้องต่อนักศึกษานี้ เนื่องจากสามารถบอกให้เห็นถึงเนื้อหาของความคิดเพื่อส่วนรวมได้มาก

³⁵ เหตุผลที่เลือกหนังสือเล่มนี้เนื่องจากเห็นว่ามอทธิพลต่อคนอ่านมาก โดย

พิจารณาจากเนื้อหาที่อธิบายจากรูปธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เขียนด้วยภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ จำนวนครั้งทั้งหมด (พิมพ์เป็นครั้งที่ 2) และจากที่เขียนคือ อนช อากาภิรมย์ ทุ่มเทบทบาทค่อนข้างมากในการชี้นำทางความคิดฝ่ายงานเขียนของเขาให้แก่ขบวนการนักศึกษาค่อนข้างมาก.

กลุ่มหนึ่งมีเพียงหยิบมือเดียว มีความร่ำรวยและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตขนาดใหญ่ จึงเป็นผู้อำนาจในการปกครองด้วย และมีกลุ่มหนึ่งมีอยู่มากเป็นส่วนใหญ่หรือส่วนรวม ไร้ทุนสมบัติไปปัจจัยการผลิต มีชีวิตยากจน นับเป็นสภาพของสังคมทมิฬความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ไม่มีความเป็นธรรมอย่างมากมาย ทางเลือกในการดำเนินชีวิต จึงมี 2 ทาง ในทางแรก คือการเลือกอยู่กับคนจำนวนน้อยที่มั่งคั่งและเป็นฝ่ายที่ไม่เป็นธรรม ส่วนในทางที่สองคือ การเลือกอยู่กับคนส่วนใหญ่ที่ยากจนและต่อต้านคัดค้านสภาพความไม่เป็นธรรม³⁶ และการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม คือ "... การยอมรับปรัชญาของการ ไม่กดขี่ขูดรีดมาซึ่งการดำเนินชีวิตของเรา เป็นชีวิตที่งดงาม ไม่น่าพิงและอานวยประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและประชาชน"³⁷ นอกจากนี้จะพบได้ว่า ระดับของความคิดและการให้ความสำคัญแก่การเสียสละและยืนข้างส่วนรวมนั้น มี 2 ระดับคือ ความคิดว่าประชาชนซึ่งถือเป็นส่วนรวมนี้ เป็นผู้เสียภาษีอากรให้แก่รัฐ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาแก่นักศึกษาทั้งหลาย กิจกรรมของนักศึกษาในระยะนั้น ส่วนมากก็ตั้งอยู่บนจุดที่ต้องการจะตอบแทนประชาชนที่เสียภาษีมาให้พวกตนมาได้ โอกาสศึกษา เช่น ในการออกหนังสือพิมพ์อติปไตยของตน. มุ่งจัดทำกฤษฎีกาการจัดทำอติปไตยเป็นการระดมเงินของพวกเขา ทั้งนี้พวกเขาคิดว่า

. . . เรากิน-ใช้เงินภาษีอากรของประชาชนไทย ไปคนละหลายแสนบาท มหาวิทยาลัยของรัฐ ครู อาจารย์ ล้วนมาจากเงินภาษีของประชาชนทั้งสิ้น ในขณะที่ประเทศชาติกำลังยากจนทมิฬเชียว ดังนั้น ภาระกิจประการแรกสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นอกัสต์ทริช ก็คือต้องนำผลที่ได้จากมหาวิทยาลัยไปมอบให้แก่ประชาชนคือ และในระดับที่สูงขึ้นไปอีก ที่คำนึงถึงเรื่องปัญหาความเป็นธรรมในสังคมที่ประชาชนที่ยากจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมควรจะ ได้รับ รวม ไปถึงอิทธิพลของต่างชาติ ซึ่งมีผลเกี่ยวโยงถึงชีวิตของประชาชนที่จะต้องแก้ไขอีกด้วย การ

³⁶ อนันท์ อากาภิรมย์, โลกทรรศน์เยาวชน ฉบับเสียงเยาวชน (กรุงเทพฯ : แผนกเอกสารและสิ่งพิมพ์ ศูนย์สังคมวัฒนธรรม, 2518), หน้า 34.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

เริ่มต้นก้าวเข้าไปทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา ได้นำพวกเขาไปสู่การ
เรียนรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็น
ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมทำให้ความคิดเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวมนี้ ก้าว
ไปสู่ระดับที่ต้องการเสียสละเพื่อต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมของประชาชน
ซึ่งเป็นเรื่องส่วนรวม...³⁸

ในปี 2517 โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
ที่ดำเนินไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ได้นำนักศึกษาจำนวนหลายพันคนออกไปเผยแพร่
ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อรอกการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้น ทำให้
นักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และนำไปสู่ความรู้สึกและความ
คิดว่าตัวเองจะต้องออกไปเพื่อรับผิดชอบหรือช่วยแก้ไขปัญหาของประชาชนมากขึ้น ผลการวิจัย
เกี่ยวกับเรื่องอุดมการณ์ของนักศึกษา ของชัยอนันต์ สมทวณิช และคณะ ในงานวิจัยเรื่อง จากป่าสู่
เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์นักศึกษาไทย จากปี 2519 ได้ชี้ให้เห็นว่า การ
ที่นักศึกษาได้เข้าไปสัมผัสกับปัญหาต่างๆของประชาชนจากโครงการนี้ ทำให้เกิดความเห็นอก
เห็นใจ จึงพยายามที่จะทุ่มเทกำลังของตัวเองเข้าไปช่วยแก้ปัญหา โดยเฉพาะเมื่อพบว่ารัฐบาล
เองไม่สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆของประชาชนได้ เกิดข้อสงสัยว่ารัฐบาลจะรักษาผล
ประโยชน์ของประชาชน ได้จริงหรือ และมองว่า รัฐบาลนั้นมุ่งที่จะแสวงหาอำนาจทางการเมือง
เพื่อใช้อำนาจนั้นสร้างผลประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเองและพรรคพวกมากกว่า³⁹ ลักษณะดัง
กล่าวที่นักศึกษาได้ประสบรับว่า เป็นแรงผลักดันอย่างมากที่ทำให้นักศึกษาเห็นความจำเป็นใน
การเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวมเพื่อแก้ไขสภาพที่ไม่เป็นธรรมในสังคม บทความในหนังสือพิมพ์
ฉบับนี้เองที่ได้อธิบายให้เห็นถึงความจำเป็นในเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และความคิดที่จะ

³⁸ "การระดมพลปลดปล่อย", ฉบับพิเศษ (26 มิถุนายน-2 กรกฎาคม, 2517): 4.

³⁹ ชัยอนันต์ สมทวณิช, และคณะ, จากป่าสู่เมือง, หน้า 92.

เสียสละ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคมเหล่านั้นว่า

. . . ในขณะที่คนจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศต้องขายแรงงานตลอดชีวิต
 ลุกหลานก็ต้องเติบโตเพื่อเป็นผู้ขายแรง ใครเล่าจะเปลี่ยนฐานะของคนพวกนี้ให้
 ดีขึ้นจากการขายแรงงานด้วยความทุกข์ยาก หัวโหม่มาสู่การขายแรงงานเพื่ออยู่
 รอด และให้มีความยุติธรรมในการขายแรงงาน . . . ดังนั้นในคนหนุ่มสาว
 จึงมาถึงทางเลือกสองทาง คือจะศึกษาเล่าเรียนไปเพื่อเอาตัวรอดโดยลำพัง หรือ
 จะร่วมมือกันเพื่อจัดใช้ทรัพยากรแห่งการขุดรื้อสินนอกไปให้ได้^{๔๐}

ช่วงเวลานั้น บทกวีบางบท หรือบทเพลงบางเพลง ที่เป็นสื่อที่เข้าถึงนักศึกษาได้ง่าย
 และรวดเร็ว ได้มีความสำคัญในแง่ที่สามารถปลุกเร้าความคิดเสียสละเพื่อส่วนรวมแก่นักศึกษามาก
 เช่นบทกวีจรด ภูมิศักดิ์ ได้แปลจาก "บทกวีประชาชนอาร์เมเนีย"^{๔๑} ว่า

เพื่อลบลอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์

สักพันชาติจกสมายด้วยหฤหรรษ์

แมชพีใหม่เหมือนหางอกครั้งครัน

จักนอมพลชพนนเฝ่อมวลชน^{๔๒}

^{๔๐} "นักศึกษามหาวิทยาลัย เราจะไปทางไหน," อุทัย (19 - 25
 มิถุนายน , 2517) : 13.

^{๔๑} บุคคลแรกที่แปลกวีบทนี้คือ สหายสันตคนหนึ่งของ จิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งใช้นาม
 ปากกาว่า "โยธิน" มหายทธนา" แต่แปลคนละสำนวนกัน ที่ "โยธิน" แปลนั้น มีความว่า

เพื่อขจัดคราบน้ำตาประชาราษฎร์

ถึงชั่ววาจาฉนสนพันครั้งยงหรรษา

แม้นตนกเกิด ได้ออกสักครา

จักอหตชีวาเฝ่อมวลชน

กับหม่อมหม่อมพานิในการรุกร้าและสร้างบรรยากาศทางความคิด เพราะตัวจิตรเองก็ถูกยกให้เป็นวีรชนของประชาชน เรื่องราวชีวิตและการต่อสู้กตัญญูและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ปี 2517 นิตยสารสารคดี นวนิยาย 2490 - 2500 ซึ่งจัดโดยกลุ่มผู้หญิงมธ. ในระหว่างวันที่ 12 - 19 สิงหาคม ที่หอประชุมใหญ่ธรรมศาสตร์ ได้นำเอางานวรรณกรรมและชีวิตการต่อสู้ของจิตรมาเผยแพร่ เดือนกันยายน หนังสือพิมพ์อ้อมกอดได้ลงอัตชีวประวัติ นักคิด นักเขียนที่เคยต่อสู้เพื่อประชาชน ในช่วงทศวรรษ 2490 หนึ่งในสามของผู้ที่ทักทายมายกย่องคือ จิตร (ส่วนอีก 2 คน คือ อภิสิทธิ์ พลจันทร์ และ กุหลาบ สายประดิษฐ์) โดยได้ชื่อบทว่า "เพื่อลบลอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์" นี้มาเป็นข้อเสนอสำคัญ⁴² และเดือนพฤษภาคม 2518 ก็ได้ลงเรื่องราวและ "จิตใจรักใช้ประชาชน" ของจิตร⁴³ ปี 2519 วารสารอักษรศาสตร์ วิจารณ์ฉบับเดือนเมษายน - พฤษภาคม ก็ได้ลงเรื่องราวของจิตรทั้งเล่ม ชื่อเสียงและประวัติของจิตรกลายเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีและกว้างขวาง ในหมู่นักศึกษา ในฐานะนักต่อสู้เพื่อประชาชน บทกวีดังกล่าวจึงมีพลัง ในการปลุกเร้าความคิด ได้ค่อนข้างมาก หรืออย่างบทเพลง "เพื่อมวลชน" ซึ่งเป็นเพลงเพื่อชีวิตของวงดนตรีกรรมมาชนทั้งหมดร้องว่า

ถ้าหากฉันเกิดเป็นนกที่ ไผ่บน

ตัดปีกบิน ไปให้ ไกล ไกลแสน ไกล

จะขอเป็นนกพิราบขาว

เพื่อชนาชาวยุทธศาสน์

ถ้าหากฉันเกิดเป็นเมฆบนนภา

จะนำพาความร่มเย็นสู่ท้องนา

⁴² "อัตชีวประวัติ : เพื่อลบลอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์ สักพันชาติจักม้วยด้วยพุทธธรรม," อ้อมกอด (11-17 กันยายน 2517) : 8.

⁴³ "5 พฤษภาคม จงเชิดชูจิตใจของจิตรให้สูงเด่นยิ่งขึ้น," อ้อมกอด (6-8 พฤษภาคม 2518) : 7.

หากฉันเกิดเป็นเม็ตทรายาย

จะ โถมกายเป็นทาง เพื่อมวลชน

ข้าฯ ยอมพลีให้

มวลชนผู้ทุกข์ทน

ขอพลีตนไม่ว่าจะตายกี่ครั้ง

ผู้รวมขบวนการคนหนึ่ง ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดในเรื่องการเสียสละและอิทธิพลของเพลงดังกล่าวว่า

. . . ตอน Summer ปี 2518 ได้มีโอกาสไปออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ตอนนั้น
 เพิ่งอยู่ปี 1 จะขึ้นปี 2 ผมไปออกค่ายอยู่ 10 วันเราไปทำงานสร้างบ่อน้ำ และได้
 ไปอยู่บ้านของชาวบ้านด้วย เวลามีสุนทนาการในค่าย หรือเวลาที่เราจะร้องเพลง
 กัน เราชอบร้องเพลง "เพื่อมวลชน" กันมากที่สุด แล้วตอนที่ผมกลับจากค่าย
 เพลงนี้กดติดอยู่ในหัวผมตลอด ผมขี้มเพลงนี้เดินเข้าบ้านเลย มีความรู้สึกส่วนตัว
 ได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม และคิดว่าจะทำต่อไปแบบยอมมอให้ชีวิตให้ และเป็นค่าย
 ครั้งแรกในชีวิตผม ผมเลยประทับใจมาก อย่างตอนจบของเพลงนั้นมันบอกว่า
 "ข้าฯ ยอมพลีให้ มวลชน ผู้ทุกข์ทน ขอพลีตนไม่ว่าจะตายกี่ครั้ง"

นักศึกษาบางคนก็ทำกิจกรรม และเข้าร่วมกับขบวนการด้วยความคิดเพียงอย่างเดียวจะสัมพันธ์
 กับชีวิตของประชาชน มากกว่าความคิดที่จะเสียสละตนเอง เพื่อการต่อสู้เปลี่ยนแปลงสังคม
 พอได้รับอิทธิพลของกระแสความคิดที่เร้าเรอง เห็นนักศึกษาวิชาชีพประชาชน ก็เกิดความตื่นตัว ใน
 เรื่องนี้ และการได้ออกไปสัมผัสชีวิตของประชาชน ได้พบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำ
 ให้นักศึกษา ได้มีโอกาสพัฒนาความคิดของตน ไปสู่ความต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม และเข้าร่วม
 การเคลื่อนไหวกับขบวนการในที่สุด ดังเช่นผู้นำนักศึกษาคนหนึ่ง ได้เล็งถึงความคิด ที่เขามาร่วม
 ในขบวนการว่า

. . . ความรู้สึกที่ท้อใจก็เพราะว่า อยากรู้ ไม่อยากเรียนอย่างเดียว อยากรอกออกไปสัมผัสชีวิตของประชาชน ตอนข้ามฝากไปเรียนแพทย์ มันมีกระแสความคิดเรื่องเรียกร้อง ให้เป็นหมอของประชาชน มีกลุ่มนักศึกษาแพทย์สัมพันธ์ แต่ก็ยังไม่สนใจเรื่องของเมืองจีนที่ฝากจ่ายช่วยในคณะเสนอเข้ามา ความสนใจอยู่ที่การออกชนบท เพื่อไปเรียนรูชีวิต พอได้ไปรู้จักกับหมอดอกเกษม (นายแพทย์ อภิเชษฐ์ นาค เลขา ผู้เขียนเรื่องหมอเมืองพร้าว (2519)-ผู้เขียน) ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดมาก โดยเฉพาะเรื่องการเมืองสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง ทำให้ยอมรับกิจกรรมของฝ่ายซ้ายมากขึ้น เข้ามาร่วมกับฝ่ายซ้ายจริงๆ ประมาณปลายปี 2517 คำขวัญ "รับใช้ประชาชน" เป็นแรงกระตุ้นอย่างมาก ทำให้ทำกิจกรรมมากขึ้น"

ช่วงที่ทำการเคลื่อนไหว ไร้ยางอายความคิดสังคมนิยมอย่างมากมาย นอกจากจะมีการเสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม ไปสู่ระบอบสังคมนิยม ทั้งในทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธีแล้ว ยังได้เสนอหลักเกณฑ์ปฏิบัติตนในการเป็นนักปฏิวัติ ซึ่งได้เรียกร้องให้มีการเสียสละมากขึ้น ผ่านทางหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก วารสารหนังสือพิมพ์และเอกสาร ใญ่ยาวที่หาขึ้นและแจกจ่ายภายในองค์กรของนักศึกษา เช่น ชีวิตสั้นเยาวชน (ไม่ปรากฏผู้แต่ง สถานที่พิมพ์ และเวลา) เป็นหนังสือขนาดเล็ก 6 คูณ 9 ซม. มีเนื้อหาที่เรียกร้องให้เยาวชนเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทั้งในแง่ของทัศนะของชนชั้น ความรักชาติรักประชาชน การรับใช้ส่วนรวม ทัศนะต่อศัตรู การวิพากษ์วิจารณ์ตัวเอง ฯลฯ โลกทัศน์เยาวชนฉบับเสียงเยาวชน ของอนช อากาภิรมย์ พิมพ์ 2518 ที่เสนอทัศนะในการมองโลกส่วนรวม ที่เยาวชนควรจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมให้ดี ทัศนะเกี่ยวกับประชาชน การศึกษาเพื่อรับใช้ประชาชน การมีจิตใจรับใช้ประชาชน ฯลฯ เสริมทฤษฎี เป็นหนังสือที่รวมบทความทางทฤษฎีที่เคยลงพิมพ์ในเสียงใหม่ ชุมชนวารสารศิลปกรรมศาสตร์เป็นผู้รวบรวมและพิมพ์เป็นพ็อกเก็ตบุ๊ก 2 ครั้ง ในปี 2518 และ 2519 ก็เสนอทัศนะเกี่ยวกับการตัดแปงตัวเองเพื่อการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นต้น นอกจากนั้น เรื่องราวชีวิตของวีรชน ในสมัยการปฏิวัติ

ของประเทศสังคมนิยม ทั้งที่เป็นชีวิตจริงและนิยาย โดยเฉพาะจีน ถูกนำมาเผยแพร่และนำมาเป็นแบบอย่างของการเสียสละเพื่อส่วนรวม เช่นเรื่องของนายแพทย์ออร์แมน เบเทิน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แคนาดาที่เข้าไปช่วยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น โดยถือเอา "ภารกิจปลดแอกของประชาชนจีน และภารกิจของเขาเอง โดยปราศจากเจตนาที่เห็นแก่ตัวแม้แต่แต่น้อย" ⁴⁴ เรื่องของจางซื่อเตอ สมาชิกคนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่เสียสละตัวเองเพื่อการปฏิวัติประเทศจีนจนตาย เรื่องราวของคนที่ทั้งสองนี้ลงตีพิมพ์เป็นภาคผนวกของหนังสือพิมพ์ 5 บท ของประธานเหมาเจ๋อตง และยังมีที่เป็นนิยาย เช่นเรื่อง หยางกั้นซื่อ วีรชนอมตะ ⁴⁵ เป็นเรื่องของทหารเยาวชนแดงของจีน ที่ไปรบในสงครามเกาหลีเป็นต้นประกอบกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาที่นำไปสู่การเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐ และการถูกปราบปรามทำให้การเรียกร้องให้นักศึกษาเสียสละส่วนตัว เพื่อส่วนรวมมีมากขึ้นระดับของการเสียสละมีสูงขึ้น ถึงขนาดส่วนตัวทุกอย่างต้องขจัดส่วนรวม ⁴⁶ คือมีความคิดว่าการดำรงชีวิตในทุกด้านจะต้องสอดคล้องกับการทำงานเพื่อส่วนรวม

⁴⁴ เหมาเจ๋อตง, นิพนธ์ 5 บทของประธานเหมาเจ๋อตง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปฏิวัติ, ม.ป.ป.), หน้า 20.

⁴⁵ คนเรียกเรื่องเรื่อง หยางกั้นซื่อ วีรชนอมตะ คือ ถีฟาน ว่างเฮา ต้นฉบับภาษาจีน พิมพ์ปกกึ่ง ในปี 2507 ได้แปลและตีพิมพ์เป็นภาษาไทยโดยสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศปกกึ่ง แต่ไม่ได้รับตีพิมพ์

⁴⁶ ส่วนรวมในระดับทกลาวกั้น เป็นส่วนรวมของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม ประสพการณ์นักศึกษาได้รับระหว่างการเคลื่อนไหว และอิทธิพลของการโฆษณาความคิดสังคมนิยม ได้ทำให้นักศึกษามีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมนิยมด้วยวิธีการปฏิวัติ พร้อมขบวนการจึงควรมีการเสียสละมาก เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ระดับการเสียสละจึงมีใช้อยู่แค่การอุทิศเวลาส่วนตัว ให้กับการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประชาชนเท่านั้น แต่จำเป็นจะต้องอุทิศทั้งหมดให้แก่การปฏิวัติ.

อิทธิพลของความคิดเสียสละ เพื่อส่วนรวม⁴⁷ ส่งผลถึงการเคลื่อนไหวภายในขบวนการ นักศึกษาอย่างมาก ได้มีการเรียกร้องให้ดัดแปลงการใช้ชีวิตของตนเองหรือที่เรียกว่า "ดัดแปลงชีวิตศัสน์"⁴⁸ ซึ่งถือว่าปัญหาส่วนตัวที่เกิดขึ้น จะทำให้ไม่สามารถรับใช้ประชาชนและเข้าร่วมกับขบวนการ ได้อย่างเต็มที่ หมายถึงให้มีการเสียสละ เพื่อส่วนรวมให้มากขึ้นนั่นเอง ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษาถูกเปรียบเสมือนเป็นสัมภาระที่ทุกคนจะต้องแบกไว้ เป็นเครื่องหลังที่คอยถ่วงความก้าวหน้า หากดัดสัมภาระลง ได้จะทำให้สามารถเสียสละและเข้าร่วมกับขบวนการ ได้อย่างเต็มที่แล้ว ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเรียน ปัญหาความรักปัญหาอาชีพ และปัญหาสุขภาพ จึงรวมเรียกว่า "สัมภาระ 5 ห่อ"⁴⁹ เอกสารฉบับหนึ่งที่พิมพ์เผยแพร่ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรของขบวนการนักศึกษา หลังเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แล้วได้อธิบายถึงการพัฒนาดำเนินการของขบวนการนักศึกษา ในลักษณะที่เป็นการสรุปบทเรียนในอดีตว่า

. . . ท่ามกลางการต่อสู้ของนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม นั้น นักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ในระดับที่แหลมคมกว่าสมัยก่อน 14 ตุลาคม ทำให้พวกเขาต้องหันมาตรวจสอบและต่อสู้กับความคิดของตน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับ "สัมภาระ 4 ห่อ" (ในเอกสารนี้ได้

47 ความคิดของนักศึกษาในเวลานั้นก็คือ ทัศนะต่อโลกสังคมนิยม เรียกว่า โลกทัศน์ ทัศนะต่อการใช้ชีวิต เรียกว่า ชีวิตศัสน์ และทัศนะทั้งสองอย่างนี้จะต้องสอดคล้องกัน กล่าวคือเมื่อเข้าใจปัญหาระบบความไม่เป็นธรรมในสังคมนิยม มองเห็นพัฒนาการของสังคมนิยมว่า จะต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมนิยมเพื่อสร้างสังคมนิยมใหม่ได้ จะต้องอาศัยกำลังคนเป็นจำนวนมาก ก็ต้องใช้ชีวิตที่เสียสละ เพื่อประโยชน์ต่อการต่อสู้ของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมนิยมด้วย

48 ดูรายละเอียดใน "ดัดแปลงชีวิตศัสน์ให้สอดคล้องกับโลกทัศน์," ใน จงเป็น อาทิตยเมื่อดอกหญ้า, ประพันธ์โดย (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2519), หน้า 129-140.

ตัดปัญหาสุขภาพออกไป เป็นไปได้ที่ผู้เขียนเอกสารนี้เห็นว่าปัญหาสุขภาพไม่ใช่เป็น
ปัญหาที่รุนแรง ถึงขั้นทำให้เสียการงานของขบวนการ - ผู้เขียน) อย่างจริงจัง . . .
โดยสรุปแล้ว ส่วนใหญ่ของขบวนการนักเรียนนักศึกษาที่มีความสับสนในการนำผล
ประโยชน์ส่วนตัวขึ้นต่อผลประโยชน์ส่วนรวม⁴⁹

ตัวอย่างอันหนึ่งที่จะนำมาแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวภายในขบวนการในเรื่องการ
เรียกร้องให้เสียสละเพื่อส่วนรวมให้มากขึ้น ตามที่เอกสารดังกล่าวได้สรุปไว้คือ ประเด็นที่เป็น
ปัญหาเรื่องความรักในบรรดาสัมภาระ 5 ห่อ ที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาเรื่องความรัก เป็นเรื่องที่มี
การเรียกร้องและวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด ประมาณต้นปี 2518 ได้เกิดกระแสการวิจารณ์ปัญหา
ความรักอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะผ่านหนังสือพิมพ์เสียงใหม่ และอติปัตย์ว่า หัตสนะความรักที่
ถูกต้องควรจะอยู่บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคและขึ้นกับการรับใช้ส่วนรวม⁵⁰ เช่นการจะ
ยึดหลัก "สามช่า" คือ ไม่มีครกก็อย่าเพิ่งมี มีครกแล้วก็อย่าเพิ่งแต่งงาน แต่งงานแล้วก็อย่า
เพิ่งมบุตร⁵¹ เป็นต้น รวมทั้งได้มีการถกเถียงกันว่านักศึกษาคณะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหา

⁴⁹ ไม่ปรากฏผู้แต่ง, "พัฒนาการทางความคิดของขบวนการนักเรียนนักศึกษา."

(ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁵⁰ ภายหลังเมื่อมีการตีพิมพ์ เสรีมทฤษฎี ในเดือนกันยายน 2518 ก็ได้้นำเอา
บทความเกี่ยวกับปัญหาความรักที่ลงใน เสียงใหม่ ไปรวมพิมพ์อยู่ด้วย บทความที่อ่านได้แก่ "ความ
รัก" ของวิทยา สุวัฒน์กุล ในฉบับวันที่ 29 มกราคม 2518 ; "ช่วงชีวิตรวมหมู่เพื่อขจัดปัญหา
รักเสรี" ของคนเขียนคนเดียวกันในฉบับวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2518; "อ่อนน้อมถ่อมตน ดัดแปลง
ตนเองท่ามกลางการต่อสู้" ของสมศรี ศรีชัยพันธ์ ในฉบับวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2518 และ
"ความรักกอดขี่คืออะไร" ของกิ่งแก้ว (นามแฝง) ในฉบับวันที่ 21 มีนาคม 2518

⁵¹ วารสารศิลปธรรมศาสตร์, ผู้รวบรวม, เสรีมทฤษฎี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุง
เทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2519), หน้า 133.

นั้นอย่างไร ก็จะไม่กระทบต่องานส่วนรวมของขบวนการด้วย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา วันที่ 14-17 มีนาคม 2518 ได้ลงบทความทางดั่งว่าปัญหาควรจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ในระดับไหน เพราะที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ได้ขยายกว้างจนเป็นผลกระทบต่อจำนวนแนวร่วมของขบวนการ หรืออย่างไรในเรื่องของปัญหาการเรียน ก็ได้มีการเรียกร้องให้เรียนเพื่อออกไปรับใช้ประชาชน ในช่วงนั้นนักศึกษาบางคนให้เวลาเกือบจะทั้งหมดกับการเคลื่อนไหว จนไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียน บางรายก็ต้องเคลื่อนไหวมากถึงกับหยุดเรียนไปทั้งปี อย่างเช่นเพื่อนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในภูมิภาคคนหนึ่งที่ได้เข้าไปทำงานในชนบท ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

...วิทยาลัยภูมิภาคอย่างเรา มีตัวแทนได้เป็น ก็ต้องไปอยู่ที่นั่น (กรุงเทพฯ - ผู้เขียน) เป็นเวลา 1 ปี ทำงานเคลื่อนไหวอยู่กับส่วนกลางตลอด หนังสือหนังสือไม่ได้เรียน ลงทะเบียนแล้วไม่ได้เรียน เวลาสอบก็ไม่ได้ไปสอบ พอทราบสรุปออกมา 2 เทอม 14 วิชา ไม่ได้สอบหมด ก็ F หมด ...

หรืออย่างบางรายก็ไปเคลื่อนไหวร่วมกับกรรมกรชาวนา แล้วในที่สุดก็กลายเป็นกรรมกรหรือชาวนา เพราะตัดสินใจไม่เรียนต่อ

อาจกล่าวได้ว่าความคิดเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวมนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการเคลื่อนไหว และการคลี่คลายทางความคิดซึ่งจะไม่มีผลต่อการปรับองค์กรของขบวนการนักศึกษาด้วย กล่าวคือ ความคิดโดยบทบาทสำคัญในการเป็นพลังผลักดันพื้นฐานที่นำไปสู่การเข้าร่วมร่วมในการเคลื่อนไหวและการคลี่คลายทางความคิดในที่สุด ขณะเดียวกัน ก็เป็นผลทางของการคลี่คลายทางความคิดของนักศึกษาในแต่ละช่วง ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และที่เป็นขบวนการ นั้นหมายความว่า ยิ่งนักศึกษามีความคิดเรื่องการเสียสละมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการส่งเสริมการเคลื่อนไหวของนักศึกษาเอง ซึ่งการเคลื่อนไหวและการคลี่คลายทางความคิดเหล่านี้จะท้าทายต่ออำนาจรัฐมากขึ้นนั้น ได้นำไปสู่ระดับการเสียสละในการต่อสู้มากขึ้น กระทั่งยอมเสียสละทุกอย่างแม้ชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา

2. การเคลื่อนไหวที่ส่งผลกระทบต่อการปกครอง

แม้ว่าจะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 3 ปีจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 แต่เป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาอย่างมาก ครอบคลุมทุกปริมณฑล โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ การเคลื่อนไหวเรื่องเอกราชอธิปไตยของชาติ การเคลื่อนไหวเรื่องประชาธิปไตย และปัญหาความเป็นธรรมในสังคม และการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางความคิดที่เกิดขึ้นภายในขบวนการนักศึกษาเอง ซึ่งได้แก่การเคลื่อนไหวคัดค้านความคิดของพันบั่วอ่อน ในช่วงปี 2517-2518 รวมทั้งการที่ขบวนการนักศึกษากดดันได้จากฝ่ายหักมุมอำนาจรัฐ เหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนส่งผลกระทบต่อการปกครองของขบวนการนักศึกษาทั้งสิ้น ซึ่งผู้เขียนจะได้แยกอธิบายไว้ดังนี้

2.1 การเคลื่อนไหวเรื่องเอกราชอธิปไตยของชาติ การเคลื่อนไหว

ในเรื่องนี้ความจริงได้มชนมาบ้างแล้ว ในช่วงทศวรรษ 2490 ซึ่งมีงานเขียนโจมตีการรุกรานของจักรวรรดินิยมและวิเคราะห์การตกเป็นเมืองขึ้นของไทย เรื่อง "โฉมหน้าของจักรวรรดินิยม" ของมณี ศรีสุทธรพรหม ในวารสารนิตยสารนิตยสารใหม่ 2500 และก่อน 14 ตุลาคมไม่นานนักก็มีการเคลื่อนไหวการครอบงำของจักรวรรดินิยมทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม หนังสือเรื่องกษัตริย์ และกษัตริย์เหลือง ได้เปิดโปงการครอบงำดังกล่าวของสหรัฐฯ และญี่ปุ่น การจัดสัปดาห์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในปี 2515 ได้ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมมากขึ้น ภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 การเคลื่อนไหวในเรื่องนี้จะรุนแรงขึ้นและทำกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่การเปิดโปงการขยายอิทธิพลของจักรวรรดินิยม โดยเฉพาะอเมริกาเท่านั้น หากยังได้ทำการขับไล่ฐานทัพอเมริกาที่เข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทยหลายจุด การเคลื่อนไหวนี้ได้สร้างความกดดันให้แก่รัฐบาลและลัทธิอิทธิพลของสหรัฐฯ ลงไปบ้าง การเคลื่อนไหวที่สำคัญมีดังนี้

ปี 2516 - ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเรียกร้อง ไม่ให้รัฐบาลทำสัญญาสร้างสนามบิน

หนองจุก แก่กับบริษัทนอร์ททโรป

- ปี 2517 - การประท้วงกรณีซี ไอ เอ. ปลอมจดหมายจากหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ถึงรัฐบาล
- เคลื่อนไหวยับไล่ฐานทัพ
 - การประท้วงการเยือนประเทศไทยของทนายชานากะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น
 - ประท้วงการสร้างฐานเรดาร์ ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
 - ประท้วงจักรวรรดินิยมอเมริกากรณีให้ทหารลาว-กัมพูชา ซ้อมยิงระเบิดที่หนองบัวซอ จังหวัดอุบลราชธานี
- ปี 2518 - รมช.การคัดค้านการออกสัมปทานขุดแร่ดีบุก ให้แก่บริษัทเท็มโก้
- เดินขบวนกรณีเรือมายาเกซ
 - ชุมนุมประท้วงจักรวรรดินิยมอเมริกาครั้งใหญ่ ในวันที่ 4 กรกฎาคม วันชาติอเมริกา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - จัดรณรงค์ต่อต้านการครอบงำทางเศรษฐกิจของจักรวรรดินิยม
- ปี 2519 - กรณี 20 - 21 มีนาคม ที่นักศึกษาเดินขบวนเรียกร้องให้มีการถอนฐานทัพอเมริกาออกไป โดยเดินจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปสถานทูตอเมริกาที่ถนนวิบูลย์ มีการปะทะกับตำรวจที่สถานีตำรวจราชดำเนิน ระหว่างที่เดินผ่านหน้า โรงหนังสยาม ทำให้มีคนที่เสียชีวิต 4 คน และบาดเจ็บอีกจำนวนหนึ่ง
- การชุมนุมใหญ่กรณี 4 กรกฎาคม ที่ถนนพระอาทิตย์ เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า ฯ
 - การพิมพ์หนังสือเปิดโปงจักรวรรดินิยมออกเผยแพร่ เช่น โฉมหน้าจักรวรรดินิยม จักรวรรดินิยมแห่งชาติ อเมริกันอันธพาลโลก ฯลฯ

2.2 การเคลื่อนไหวเรื่องประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในสังคม

ปรากฏการณ์ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม แล้ว นักศึกษา ได้จัดให้มีโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย โดยได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลศึกษา ธรรมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่และให้ความรู้ในเรื่องระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน โครงการนี้ได้นำนักศึกษาจำนวนมาก ไปสัมผัสกับปัญหาต่างๆ

ในชนบทเช่น การกดขี่ประชาชนของเจ้าหน้าที่ ในท้องถิ่น การเอาเปรียบของพ่อค้า
ตามหมู่บ้านและพ่อค้าคนกลาง ประชาชนที่ยากจนส่วนมากไม่ค่อยได้รับความยุติธรรม ทั้งยังประ-
สับสภาวะแห้งแล้ง การทำมาหากินฝืดเคือง การได้เรียนรู้ถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน
ทำให้นักศึกษามีความคิดว่าตนเองควรจะมีส่วนรับผิดชอบและเข้าไปแก้ปัญหา นั้น จึงได้เข้าไป
ช่วยเหลือประชาชนแก้ไขปัญหาดังกล่าว เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านชาวไร่ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยว
กับที่ดินทำกินและการขายพืชผล ได้นำชาวบ้านชาวไร่เข้าเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากผู้ใหญ่ใน
คณะรัฐบาลในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันนักศึกษาบางส่วนก็ได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ถึงปัญหาของ
คนยากจนในเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นกรรมกรลูกจ้าง ปัญหาที่คนเหล่านี้ต้องประสบก็คือจะไม่
ต่างจากปัญหาของชาวบ้านชาวไร่ในชนบทนัก คือปัญหาเรื่องความเป็นธรรมซึ่งนักศึกษาได้เข้าไป
ร่วมต่อสู้เพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรมกับกรรมกรเช่นกัน จากกิจกรรมเหล่านี้ได้ทำให้นักศึกษา
จำนวนมากพบว่าปัญหาของชาติมีอยู่ทั่วกรุงเทพฯ กับการต่อสู้ในทางรัฐสภาเท่านั้น หากแต่ปัญหา
ของชาติอยู่ที่ระบบการเมือง และเศรษฐกิจระดับพื้นฐาน ที่ถูกกำหนดโดยตัวแทนชนชั้นที่ทำการกด
ขี่ขูดรีดจำนวนหนึ่ง การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในช่วงนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นการเคลื่อนไหวในปัญหา
เรื่องความเป็นธรรมในสังคมควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจเผด็จการ ซึ่งเกี่ยวข้องกัน
อยู่ การเคลื่อนไหวในประเด็นเหล่านี้ ได้แก่

ปี 2517 - การเคลื่อนไหวโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย

- การเปิดโปงกรณีหมู่บ้านนาทราย - นาหินกอง
- การต่อสู้ร่วมกับชาวบ้าน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน
- การต่อสู้ร่วมกับกรรมกรพนักงานโรงแรม
- ต่อต้านการกลับมาเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหงของ ดร.ศักดิ์ มาสซันรินทร์
- ประณามการกระทำเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีลอบปลงชีพ
- เรียกร้องให้มีการแก้ไข รัฐธรรมนูญให้ประชาชนอายุ 18 ปีมีสิทธิเลือกตั้ง และอายุ 21 ปี มีสิทธิรับเลือกตั้ง

- การต่อสู้เพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติของพระสงฆ์ชั้นผู้น้อย
 - ชุมนมขับไล่การกลับมาของทรราชกนอม
- ปี 2518 - การต่อสู้ร่วมกับชานา กรรมกร และจัดโครงการช่วยเหลือชานา
- กรณีเผาจวนผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
 - การก่อตั้งกลุ่มหลังสามประสาน (กรรมกร ชานา และนักศึกษา)
 - กรณีการสไตรค์ของคณงานสแตนดาร์ดการ์เมนต์
 - กรณี 9 หน้าชานา
 - กรณีนำวิก โยธินรภา หนีที่ปัตตานี
 - กรณีถังแดง
- ปี 2519 - คัดค้านการขึ้นราคาข้าวสาร
- ชุมนมต่อต้านรัฐประหาร
 - ชุมนมขับไล่ทรราชประภาส
 - ชุมนมต่อต้านการกลับมาของพระกนอม

เป็นต้น

2.3 การเคลื่อนไหวคัดค้านความคิดของพิน บัวอ่อน การเคลื่อนไหวคัด

ค้านความคิดของพิน บัวอ่อน หรืออำนาจ ยทธวัชฌ เป็นเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นภายในขบวนการนักศึกษา ในช่วงปี 2517 และ 2518 ซึ่งส่งผลสะท้อนต่อความคิดของนักศึกษาในแง่ที่ทำให้การเผยแพร่และการยอมรับความคิดสังคมนิยมขยายตัวมากขึ้น

นายพิน บัวอ่อน เป็นอดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง และเคยเข้าร่วมกับพคท. แต่ภายหลังถูกทางการจับกุมตัวได้ (พร้อมกับนายธง แจ่มศรี บุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งของ พคท.) และเมื่อนายพิน ได้รับการปล่อยตัวก็ได้ทำการเคลื่อนไหวในเมืองอย่างเป็นทางการเป็น

เอกเทศจาก พท. 52 ใน วีรชนหาญกล้า ที่ได้สรุปบทเรียนการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในรอบ 2 ปี นับจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม นั้น ได้ระบุถึงการเคลื่อนไหวของนายพินว่า

. . . 4 กรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน 2517 ขบวนการนักศึกษาประชาชนถูกกระแสนครั่งแรก ในขณะที่ขวัญของฝ่ายนักศึกษาประชาชนตกต่ำ (จากกรณีพิพาท หลาไชย 3-6 กรกฎาคม 2517 - ผู้เขียน) ได้ออกโรงตำหนิขบวนการเป็นการใหญ่เพื่อตัดมอดการต่อสู้ของนักศึกษาประชาชน การเคลื่อนไหวช่วงนี้จึงมีน้อยลง⁵³

นายพิน ได้เคลื่อนไหว โดยผ่านงานเขียนของตนเองพิมพ์ออกเผยแพร่ นับตั้งแต่กลางปี 2517 ในเวลานั้น ได้อาศัยหนังสือพิมพ์ มหาราชฎี และ สยามนิกรรายสัปดาห์ เป็นเวทีในการเผยแพร่ โดยมักใช้นามปากกา อานาจ ยทรวัดณ์ และวินิจ นั่นทั้นจ งานเขียนชิ้นแรกของนายพินที่ปรากฏในช่วงนี้คือ "วิจัยสังคมไทย" ลงเป็นตอน ๆ ในมหาราชฎี ก่อนปี 2518 จึงได้พิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือ ใช้ชื่อว่า วิจัยสังคม โดยสำนักพิมพ์ประชาธิปไตย ในเดือนกันยายน สยามนิกร ฉบับวันที่ 6 กันยายน 2517 ได้ลงบทวิเคราะห์ "สถานการณ์และภาระหน้าที่ของนักเรียนนิสิตนักศึกษา" ซึ่งได้ปรากฏออกมาก่อน ในรูปเอกสารโรเนียว แจกในหมู่นักเรียนนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคอีสาน ความคิดสำคัญที่เสนอขึ้นมาคือ การเสนอให้นักศึกษาลดการเคลื่อนไหว เพราะเห็นว่าสถานการณ์ทางด้านของนักศึกษาได้เปลี่ยนจากขั้นรุกมาเป็นขั้นรับ หึ่งสถานการณ์ในเวลานี้เป็นไปได้ยากที่จะเกิดการรัฐประหาร เดือนต่อมาคือตุลาคม 2517 ได้ผลักดันให้องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมัยนั้นองค์การคือ นายวิจิตร ศรีสังข์ ออกหนังสือแนวทาง 14 ตุลาคม จงเจริญ และได้ออกหนังสือ ปัญหาเฉพาะหน้าของการต่อสู้ทางรัฐสภา ในปี 2518 ซึ่งมีเนื้อหาที่เสนอแนวทางปฏิรูป โดยอาศัยระบบรัฐสภาในการเปลี่ยนแปลงสังคม ใน

⁵² ทรายละเอียดยุติใน สชาติ สวัสดิ์ศรี, ผู้เรียบเรียง, ขบวนการคอมมิวนิสต์

ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการสังคมนิยมบริษัทสัน, 2517).

⁵³ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า, หน้า 214.

งานเขียนที่กล่าวมานี้ อาจจะสรุปถึงแนวความคิดสำคัญ ที่นายพนินเสนอขึ้นมาได้ว่า นายพนินเสนอให้นักศึกษายุติบทบาทการเคลื่อนไหวที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ซึ่งเขาเห็นว่า นักศึกษาได้เดินแนวทางที่ผิดพลาด เช่น การที่นักศึกษาเคลื่อนไหวคัดค้านการกักตุนสินค้า เพราะในความเป็นจริงรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์เองก็ไม่กล้าแตะต้องพวกพ่อค้ารายใหญ่ แต่จะ ไปจัดการกับพ่อค้ารายเล็กจำนวนมากแทน ฯลฯ ทำให้นักศึกษาต้องเสียแนวร่วมไป จนไม่สามารถอยู่ในขั้นที่จะทำการรุกรุกทางการเมืองได้ต่อไป ควรจะชลอการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแนวการต่อสู้มาเป็นแนวการตั้งรับแทน และยังเสนอให้นักศึกษาให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในรัฐสภา

จากการเสนอความคิดของนายพนิน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวคัดค้านอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อบทความ "สถานการณ์และภาระหน้าที่ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา" ออกมาแล้วก็ได้มีบทความออกมาโต้ข้อเสนอของนายพนิน ในบทความดังกล่าวติดต่อกันอยู่หลายเรื่องคือ "วิจารณ์บทวิเคราะห์สถานการณ์และภาระหน้าที่ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา" ใน ปิดม่าน ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (9 ตุลาคม 2517) ได้นายพนินว่าเป็นการเสนอความคิดที่ให้นักศึกษาชะล่าใจต่อการหารัฐประหารไปเน้นข้อบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ ของขบวนการนักศึกษา และข้อบกพร่องของนักศึกษาบางกลุ่มว่าเป็นของขบวนการนักศึกษาทั้งหมด ทั้งในทางทฤษฎีก็นำมาใช้อย่างผิดพลาด จึงได้เรียกนายพนินว่าเป็น "นักปล้นทฤษฎี"⁵⁴ บทวิจารณ์ของ "วิจารณ์ญาณ" ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งลงติดต่อกันเป็นตอนๆ ถึง 4 ฉบับ ตั้งแต่ฉบับที่ 41 (8 - 14 ตุลาคม 2517) ถึงฉบับที่ 44 (30 ตุลาคม - 5 พฤศจิกายน 2517) ซึ่งได้วิจารณ์ความคิดของนายพนินในลักษณะเดียวกันและบทความเรื่อง "ลัทธิทิ้งกันกลางคืนในขบวนการนักศึกษา" ของวาระ ชัยจรัส ที่ได้วิจารณ์ข้อเสนอที่จะให้การเคลื่อนไหวต่อสู้ของนักศึกษาเปลี่ยนจากรุกมาเป็นรับ ว่าเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงและทิศทางซึ่งทำให้นักศึกษามึนงงใจ ไม่คิดอีกที่จะเคลื่อนไหว เป็นความคิดที่ "...จับขานักศึกษาไม่ให้

54 "วิจารณ์บทวิเคราะห์ 'สถานการณ์และภาระหน้าที่ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา', " ปิดม่าน 1 (9 ตุลาคม 2517) : 13-15.

ก้าวเดินต่อไป"⁵⁵ บทความนี้ลงพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร เสียงเยาวชน และครั้งที่สองใน หนังสือพิมพ์เสียงใหม่ ฉบับวันที่ 4 กันยายน 2518 สุดท้ายได้นำมาลงรวมไว้ใน เสริมทฤษฎี (2519) และเมื่อปัญหาเฉพาะหน้าของการต่อสู้ทางรัฐสภา ของพี่น้องออกมาในปี 2518 หนังสือพิมพ์ อัมปัตย์ ฉบับวันที่ 28 - 31 มีนาคม 2518 ได้ลงบทความของ 'วิจารณ์พญา' เรื่อง "แนวทางปฏิวัติหรือแนวทางปฏิรูป" ออกมาได้ โดยคัดค้านการใช้แนวทางปฏิรูปและแนวทางอหิงสา เสนอให้ใช้แนวทางปฏิวัติในการเปลี่ยนแปลงสังคมเท่านั้น เดือนสิงหาคม สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สพท.) ได้ออกอากาศบทความ "หนทางการปฏิวัติไทย" เสนอว่าการปกครองด้วยระบอบรัฐสภาเป็นเพียงการแสดงออกแบบปฏิริยาของชนชั้นปกครองเท่านั้น ระบอบรัฐสภาก็ไม่สามารถจะนำไปสู่การได้อำนาจทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจะเป็นวิถีกางเดียวที่ประชาชนจะปลดปล่อยตัวเองและเปลี่ยนแปลงสังคมได้⁵⁶ ขณะเดียวกันสำนักพิมพ์ประกายไฟ ใหม่ลามทุ่ง ก็ได้ออกหนังสือ โศลกไทย และวิจารณ์แห่งวิจารณ์ ของอิศ ประสานสภา (นามปากกาอีกนามหนึ่งของนายพิหรือ อติชัย พลจันทร์) ในเดือนกันยายน 2518 จากหนังสือเล่มนี้ยังได้ ออกหนังสือออกมาก็เล่มชื่อว่า วิจารณ์นายพิ ในเดือนธันวาคม 2518 หลังจากหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็ไม่มีการพิมพ์หนังสือ โศลกอีก

นอกจากการเคลื่อนไหวผ่านงานเขียนของตนแล้ว นายพิยัง ได้มีการเคลื่อนไหวในองค์กรนักศึกษาอีกด้วย ใน วิรัชนาฏเกล้า ได้ระบายนายพิเคยมีอิทธิพลในองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสมัยที่นายวิจิตร ศรีสังข์ เป็นนายกองค์การ⁵⁷ คือในปี 2517 ซึ่งอาจจะมีส่วนจริงอยู่บ้าง เพราะจากการสัมภาษณ์นักศึกษาคนหนึ่งที่เคยร่วมงานด้านสาราณียกร

⁵⁵ ชุมชนมารรณศิลป์ธรรมศาสตร์, ผู้รวบรวม, เสริมทฤษฎี, หน้า 201.

⁵⁶ "หนทางแห่งเอกราชและประชาธิปไตย," อัมปัตย์ (29 สิงหาคม - 1 กันยายน 2518) : 4.

⁵⁷ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วิรัชนาฏเกล้า, หน้า 192.

กับ อ.ม.ธ. ในสมัยนายวัจไตร ได้บอกว่าคนทั้งสองรู้จักกันจริง ทั้งในตอนพิมพ์หนังสือ แนวทาง
14 ตุลาคม จงเจริญ นายวัจไตร ได้เป็นคนนำมาให้ โดยที่ตนไม่รู้ว่าเป็นคนเขียน รู้แต่ว่านาม
 ปากกา อานาจ ยุทธวัธน์ และแม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวโจมตี "พวกลัทธิแก้ว" ในมธ. ช่วงปี
 2517-2518 ซึ่งเวลานั้นกลุ่มที่บุกโจมตีอย่างมากคือ พรรคแนวประชา แต่ก็ยังไม่อาจวัดได้ว่า
 นายผิน ได้เข้ามาเคลื่อนไหวหรือมีอิทธิพลในส่วนนี้มากนักน้อยแค่ไหน เพราะการแยกตัวของคนบาง
 คนในพรรคหลังธรรม เช่น คำณูน สวัสดิ์สมาน เป็นต้น ออกมาตั้งเป็นพรรคแนวประชา อาจเป็น
 ปรางุฏการที่แสดงออกมาของความมริสึทึทริบแนวทางการเคลื่อนไหวของพรรคหลังธรรม ไม่ได้
 ในเรื่องนั้นที่แยกตัวออกมาว่าร่วมก่อตั้งพรรคแนวประชาคนหนึ่ง ได้เล่าให้ฟังว่า

. . .มีความมริสึทึทริบฐานอันหนึ่งว่า แนวของอีกส่วนหนึ่งในหลังธรรมเนี่ยะ มันแรง ไป
 มันซ้ายจัดไป ซึ่งทำให้นักศึกษาหัว ไปรบไม่ได้ ซึ่งเป็นผลเสียต่อขบวนการนักศึกษา
 โดยส่วนรวม คือพวกเรามีความขัดแย้งกันในหลังธรรม จนในที่สุดก็เลยแยกออกมา
 เหตุการณ์ก่อนจะแยกนั้นมันก็ได้เกยงอะ ไรกันหลายครั้งนะ ผมจำรายละเอียดไม่ได้
 เราก็เลยตั้งขึ้นมาเป็นแนวประชา ชื่อแนวประชามันสะท้อนความหมายในตัวของมัน
 เอง คือแนวทางที่ประชาชนรับ ไดอะ ไรทานองนี้ เราไม่มีจัดตั้งอะ ไรมากมาย ยืน
 ยืนได้เลยว่าคุณมันไม่เกี่ยวกับแนวประชา วัจไตร ศรีสังข์เองก็ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวกับ
 แนวประชา เพราะแนวประชาเองก็เริ่มจากความมริสึทึทริบว่า ไม่ถูก ไม่ถูกที่จะให้ใคร
 มาชี้นำ

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่อาจรู้ได้ว่าจริงๆ แล้ว นายผินสามารถเข้ามาเคลื่อนไหวใน
 องค์การนักศึกษา ได้มากแค่ไหน แต่ในด้านของกลุ่มที่เคลื่อนไหวคัดค้านความคิดของนายผินนั้น พอ
 จะมองเห็นว่าเป็นกระแสสูง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแค่ในมธ. เท่านั้น แต่ยังเป็นการเคลื่อนไหว
 ไหวในระดับกว้างอีกด้วย ในมธ. นั้นได้มีการออกโจมตีพรรคแนวประชา และเมื่อนายสมาน
 เลือดดวงหัด จากพรรคหลังธรรมขึ้นเป็นนายก อ.ม.ธ. ก็ได้มีการนำหนังสือแนวทาง 14 ตุลาคม
จงเจริญ มาเผาทั้ง และในเดือนตุลาคม 2518 ก็ออก ศึกษา 14 ตุลา และว่าหากให้แล้วสาวผู้

ไทย ของดร.ผิใหม่ ออกมาตอบโต้ทางทฤษฎีกับหนังสือ แนวทาง 14 ตุลาคม จงเจริญ และจากหนังสือที่ออกมาได้ความคัดค้าน และอาศัยการจัดตั้งขององค์กรต่างๆ ที่นำเรื่องนี้ไปสู่การหยุดยั้งในกลุ่มนักศึกษา มีผลให้ภาพที่ออกมาในตอนนั้นคือ นักศึกษาสนใจในเรื่อง "ลัทธิแก๊ง" หรือความคิดของนายผืนมากชน ไม่ว่าจะเข้าใจถึงความขัดแย้งระหว่างความคิด "สังคมนิยม" กับความคิดของนายผืนอย่างจริงๆ หรือไม่ตาม ผู้นำศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคนหนึ่ง ในช่วงนี้ ได้ให้สัมภาษณ์ในการคัดค้านของนายผืนว่า

. . . เรื่องลัทธิแก๊งของนายผืนจริงๆ แล้วคนจริงๆ ไม่มี มิน้อยมากจริงๆ ปัญหา มิน้อยกว่า มินมีการต่อสู้กันข้างใน เสร็จแล้วมันก็สะท้อนออกมาข้างนอก เป็นการเข้าใจของแนวความคิดต่างกัน และก็เอามายัดใส่หัว เน้นนี้ นักศึกษาคนไหนที่ไม่ซบซ้อน เข้าใจง่ายก็รับเอาไป แล้วมันก็เอาไปต่อกันฝ่ายหนึ่ง ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้วมันก็ไม่ได้เข้าใจอะไร และเรื่องพวกมันมันไม่ใช่เข้าใจง่าย ๆ จนเวลานี้ยังไม่รู้เลยว่า ใครแก๊ง ใครไม่แก๊ง (หมายถึง เป็นพวกลัทธิแก๊ง - ผู้เขียน)

ไม่ว่านักศึกษาเหล่านั้นจะเข้าใจถึงลักษณะที่มันขัดแย้งกันระหว่างสองความคิดหรือไม่ เพียงใด สิ่งสำคัญที่สุดว่าเป็นผลจากกรณี คือทำให้พวกเขาได้มีโอกาสปรับความคิด "สังคมนิยม" ในกรอบของทศท. มากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของแนวทางการต่อสู้ที่เสนอให้ใช้การต่อสู้ด้วยอาวุธ เป็นด้านหลัก บทความหลายเรื่อง ในอดีตได้พูดถึงแนวทางการต่อสู้ดังกล่าวและปฏิเสธการต่อสู้รัฐสภาอย่างต่อเนื่องมาตลอด เช่น "แนวทางการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐมาเป็นของประชาชน" ฉบับวันที่ 29 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ 2518 "แนวทางปฏิวัติหรือแนวทางปฏิรูป" ฉบับวันที่ 28-31 มีนาคม 2518 "รายงานการคาดคะเนสถานการณ์ปัจจุบัน" ฉบับวันที่ 17-19 มิถุนายน 2518 "ทำไมต้องสู้ชนบท" ฉบับวันที่ 8-10 กรกฎาคม 2518 และ "สถานการณ์การต่อสู้ในปัจจุบัน" ฉบับวันที่ 19-21 สิงหาคม 2518 เป็นต้น รวมทั้งที่เสนอในหนังสือที่ออกเกิดบุคคล การเคลื่อนไหวคัดค้านความคิดของนายผืนจึงเป็นแรงผลักดันให้ความคิด "สังคมนิยม" กลายเป็นความคิดที่หมดอิทธิพลในขบวนการนักศึกษาในท้ายที่สุดนั่นเอง และได้

การกล่าวถึงการเคลื่อนไหวคัดค้านความคิดของนายผิน บัวอ่อน ว่า

. . . ในประเทศเรายังไม่เคยมีการประลองกำลังครั้งใหญ่ใดและมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้มาก่อน การประลองกำลังเหล่านี้^{๕๘}ทำให้ขบวนการปฏิวัติเติบโตและเข้มแข็ง เกรียง ไกร^{๕๙}ซัน ทั้งในทางความคิดทฤษฎีและทั้งในทางการต่อสู้และจัดตั้ง^{๕๙}

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๘} อภิศ ประสานสภา, ไต้ลัทธิแก่ไทย : วิจารณ์แห่งวิจารณ์ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ประกายไฟใหม่ลามทั้ง, 2518), หน้า 6.

2.4 การเผชิญหน้ากับการตอบโต้ของรัฐ แรงบีบที่เกิดจากปฏิกริยาการ

ตอบโต้ของรัฐในระหว่างการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลผลักดันทั้งทางด้านความคิด การเคลื่อนไหวและการปรับองค์กรของขบวนการ หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม เป็นต้นมา กลุ่มผู้นำที่มกลไกอำนาจรัฐ⁵⁹ ได้ถูกลดการใช้อำนาจในบางกลุ่มก็ถูกลดอำนาจลงจริงๆ (โดยเฉพาะส่วนที่เคยเป็นอำนาจเก่าของกลุ่มกนอม-ประภาส) ด้วยเหตุที่ยังไม่สามารถรวมกันได้ในระยะแรกหลังเหตุการณ์ และถูกบีบด้วยกระแส "ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน" หลังการต่อรองทางการเมืองของประชาชนมีมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของขบวนการนักศึกษา ทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะใช้อำนาจได้มาก ทั้งผลประโยชน์บางอย่างก็ถูกกระทบจากการเคลื่อนไหวของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่ก็นำโดยพวกนักศึกษา การเปลี่ยนแปลงในอันได้เงิน ที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะ ในปี 2518 ทั้งในประเทศเวียดนาม กัมพูชา และลาวนั้น ยิ่งทำให้เกิดความระแวงว่า อำนาจของตนเอง ใกล้ถึงวิกฤติ ภาพของการอพยพหนีออกนอกประเทศของผู้นำที่เคยมีอำนาจอย่างล้นฟ้า ในการปกครอง และกดขี่ประชาชนของทั้งสามประเทศ ชวนให้หันถึงสภาพของตนเองในอนาคตว่า จะตกอยู่ในภาวะเดียวกันเช่นนี้หรือไม่ โยงเข้ากับสถานการณ์ภายในประเทศที่ขบวนการศึกษามีบทบาทที่ชัดกับอำนาจและผลประโยชน์ของพวกเขาในหลายๆ กรณี และกระแสการโฆษณาความคิดสังคมนิยมและเรื่องราวของการต่อสู้ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศอื่นๆ จนสามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองได้แล้ว ย่อมทำให้เกิดความกลัวว่า ในที่สุดแล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็จะได้รับชัยชนะ และฐานะของพวกเขา

⁵⁹ กลุ่มผู้นำบางกลุ่มก็ไม่ได้กุมกลไกอำนาจรัฐ และบางทีก็ไม่มีผลประโยชน์

การขึ้นมาเป็นผู้นำ เพราะกระแสความต้องการของประชาชนภายหลังจากโค่นรัฐบาลจอมพลกนอมไปได้แล้วคือ ต้องการได้คนมือสะอาด บริสุทธิ์ ยุติธรรม และเป็นคนของประชาชนขึ้นมาปกครองบ้านเมือง พวกนี้ได้เข้ามาเป็นผู้นำด้วยการเลือกตั้งจากประชาชนแต่กลับไม่มีฐานอำนาจทางการเมือง เช่น คนอย่างชวน หลีกภัย สrinทร์ มาศัตตัก ที่ได้เป็นโดยการเลือกตั้ง.

คงต้องเป็นแบบที่เกิดขึ้นในอินโดจีน ในภาวะเช่นนี้ทำให้พวกเขาเห็นความจำเป็นที่จะต้องตอบโต้ โดยการปราบปรามด้วยการใช้กำลังควบคุมไปกับการตอบโต้ทางความคิด

ในการตอบโต้ทางความคิดนั้น รัฐได้อาศัยวิธีการหลายอย่าง เพื่อแบ่งแยกสลายกำลัง และโจมตีขบวนการนักศึกษา อันได้แก่ การใช้สื่อมวลชนทั้งที่เป็นของรัฐ และที่รัฐสามารถเข้าควบคุมได้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ (โดยเฉพาะสื่อสองประเภทหลังนี้ รัฐควบคุมได้ทั้งหมด) เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการสลายกำลังและโจมตี เอกสารของฝ่ายนักศึกษา ได้ชี้ให้เห็นว่า ในระยะแรกหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม สื่อมวลชนต่างๆ ยังไม่ค่อยมีบทบาทในเรื่องนี้นัก เริ่มมีบทบาทในการเป็นกระบอกเสียงของรัฐ เพื่อตอบโต้ขบวนการอย่างมาก หลังกรณีหมู่บ้านนาทรายเป็นต้นมา⁶⁰ กรณีที่เห็นได้ชัดว่ารัฐได้ใช้สื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงในการดำเนินงาน ได้แก่ กรณีที่กระทรวงศึกษาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 20 สิงหาคม 2518 โดยที่กระทรวงได้อ้างว่า ในระหว่างที่การประชุมเรียกร้องให้ปล่อย 9 ผู้นำ ชาวานาและนักศึกษาที่จังหวัดลำพูนในเดือนสิงหาคม มีนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯคนหนึ่งถูกทำร้าย กระทรวงจึงต้องยกพวกบุกมาเผาธ. ในการดำเนินการนี้ ปรากฏว่าสถานวิทยุยานเกราะ ซึ่งมีพล.อ. อหาร สนิทวงศ์ เป็นโฆษกได้ออกอากาศพร้อมๆ กับการเผาธ. นำว่าต้องเผาทั้งเพื่อเป็นการตัดไม้ขมนาม สถานวิทยุแห่งนี้ได้ทำหน้าที่คล้ายเป็นศูนย์กลางการติดต่อด้านขบวนการนักศึกษา กลุ่มกระทรวงได้เคยประกาศในที่ชุมนุมของพวกตนที่สนามหลวง เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2519 (ก่อนหน้าวันที่ศนท. จะมีชุมนุมประท้วงเรื่องฐานที่สหรัฐฯ อีกครั้ง) ว่าในวันที่ 20 กรกฎาคม ให้นักเรียนอาชีวะทุกคนเตรียมพร้อมอยู่ในโรงเรียน คอยฟังคำสั่งจากสถานวิทยุยานเกราะ หากสถานวิทยุแห่งนี้ให้ปรารภกันที่ไหน ก็ให้ประธานนักเรียนส่งนักเรียนไปรวมกันที่นั่น⁶¹ อีกกรณีคือ เรื่องการแสดงละครในธ. เพื่อเรียกร้องให้นักศึกษา

⁶⁰ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า, หน้า 174.

⁶¹ เอเชียอาคเนย์ 134 (28 กรกฎาคม - 3 สิงหาคม 2519): 4.

ไม่เข้าห้องสอบมาช่วงประท้วงการกลับมาของถนอม ในวันที่ 4 ตุลาคม 2519 ที่ได้มีการออกข่าวว่ามีการแสดงที่หมื่นพระบรมเดชาเนภาพ จนนำไปสู่เหตุการณ์ 6 ตุลาคม^{๕๒} การตีพิมพ์หนังสือที่ก่อให้เกิดอคติเผยแพร่ความคิดที่คัดค้านความคิดของขบวนการนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สิทธิศาสตร์ เช่น สู่สังคมใหม่, อนาคตของประเทศไทย ของดร. สมชัย รัถวิจิตร ความผิดพลาดของนายหมาก ของพ.ต.อ. วาสีสรุ เดชกฤษ เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นรัฐยังได้สนับสนุนให้มีการสร้างกลุ่มพลังทางการเมืองขึ้น เพื่อต่อต้านขบวนการในลักษณะการปฏิบัติงานที่ต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดตั้งกลุ่มที่มีการปฏิบัติงานแบบตอบโต้ทางความคิด เช่น กลุ่มนวมผล กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ชมรมวิทยเสรี กลุ่มนน.ปช (แนวร่วมนักศึกษาประชาชน) ศูนย์อาสาเสรี กลุ่มประชาชนพิทักษ์ชาติไทย เป็นต้น และการปฏิบัติงานแบบตอบโต้ด้วยการใช้กำลัง อย่างกลุ่มกระทิงแดง หรือในบางครั้งก็ใช้หน่วยงานราชการของรัฐ เช่น กำลังของตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) มาสนับสนุน เช่น ในกรณีเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519^{๕๓}

กลุ่มที่ปฏิบัติงานแบบตอบโต้ทางความคิด ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มนวมผล และกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เนื่องจากมีการระดมประชาชนมาเป็นฐานกำลัง ได้อย่างกว้างขวางมาก

^{๕๒} ดูรายละเอียดจาก Puey Ungpakorn, "Violence and the Military Coup in Thailand," Bulletin of Concerned Asian Scholars 9 (July - September 1977) : 1-12 ; David Morell and Chai-Anan Samudavanija, Political Conflict in Thailand : Reform, Reaction, Revolution (Cambridge, Massachusetts : Oelgeschalger Gunn & Hains Publication, Inc., 1981) ; สุธรรม แสงประทุม, พมพ่วนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม มาได้อย่างไร (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดาวหาง, 2522)

^{๕๓} สยามจดหมายเหตุ 1 (30 กันยายน - 6 ตุลาคม 2519) : 958.

กลุ่มนาพล เป็นขบวนการที่มุ่งสร้างบุคคลขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นแกนประชาชน เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ทางการเมือง ขณะทศ.ร.มน. ทำงานด้านการทหาร บุคคลที่มมีส่วนช่วยกันดองกลุ่มนาพลขึ้นมา ได้แก่ พล.อ.วัลลภ โรจนวิสุทธิ์ อดีตเจ้ากรมข้าวทหาร พล.ต.จา.เนียร พงษ์ไพโรจน์ เจ้ากรมข้าวทหารในเวลานั้น พล.อ. สายหยุด เกิดผล เสนาธิการทศ.ร.มน. พล.ท.วัชรุย์ ยะสวัสดิ์ ทหารประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด ฯลฯ ได้ดองกลุ่มขึ้นมาในเดือนตุลาคม ปี 2517 มีบุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งที่เป็นแกนนำอย่างเปิดเผยของกลุ่มคือ นายวัฒนา เขียววิมล

ข้อนำสังเเกิดของกลุ่มนาพลนี้คือ ได้มีการตีความ โครงสร้างของสังคมไทยเพื่อกำหนด แนวนโยบายในการดำเนินงาน ซึ่งพล.อ.วัลลภ ได้ให้ความเห็นว่า โครงสร้างของสังคมไทยขึ้นอยู่กับรากฐานสองประการคือ วัตรบัง^{๖๔} ความหมายก็คือ ชาติจะอยู่รอดได้จะต้องคงไว้ซึ่งสถาบันหลักคือ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ทางด้านสถาบันศาสนากลุ่มนาพลนี้ พระกิตติวาท ใฝ่ภิกขุ เป็นกำลังสำคัญในการเคลื่อนไหว ในเดือนมิถุนายน 2517 พระกิตติวาท ใฝ่ภิกขุ ได้นำเอาหลักพุทธศาสนา มาตีความใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐในการปราบปรามขบวนการนักศึกษาและขบวนการฝ่ายซ้ายอื่นๆ ด้วยข้อเสนว่า "การร่ำทักซ้ายหรือพวกคอมมิวนิสต์ไม่บาบ" (เสนอในปลายเดือนมิถุนายน 2517) โดยให้เหตุผลว่า ใครก็ตามที่ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นั้นถือว่าเป็นมาร มีใช้มนุษย์ เพราะฉะนั้นการร่ำทักคอมมิวนิสต์จึงไม่ถือว่าเป็นบาบ แต่เป็นการร่ำมาร ซึ่งถือว่าเป็นการระหน่ำทักของคนไทยที่จะต้องทำ การร่ำทักนั้นหากเป็นการร่ำทักเพื่อประเทศชาติแล้ว แม้จะเป็นบาบแต่ก็ไต่บุญในแง่ของการป้องกันประเทศจากศัตรู มากกว่าที่จะ ไต่บาบ กิตติวาท ใฝ่ภิกขุ ได้เปรียบเทียบการร่ำทักนี้ว่า เหมือนการร่ำทักให้พระ

^{๖๔} "นาพล... เรือออกมาจากขวา," ประชาชาติ 2 (7 สิงหาคม 2518):

ซึ่งการล่าปลาก็เป็นบาป แต่การถวายบังคมตราปลาให้แก่พระ เป็นบุญมากกว่า^{๕๕} *

ส่วนทางด้านสถาบันพระมหากษัตริย์ กลุ่มนวลพยายามที่จะปลุกความมูสิกกังกรักภักดีใน
องค์พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์ ให้ประชาชนลุกขึ้นมาปกป้อง ให้พ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ การ
ที่พล.อ.วัลลภ ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

. . . ทรงมีพระราชวิถีดำรง เยื่อต่อสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ และเคยมี
กระแสพระราชดำริสั่งกับบรรดามุทที่เข้าเฝ้า ใกล้ชิดเป็นการส่วนตัว นับแต่
พนมเปญและ ไซ่ง่อนตกอยู่ในมือของคอมมิวนิสต์ว่า ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นพระองค์จะ
ไม่เสด็จออกจากประเทศไทยเป็นอันขาด^{๕๖}

มีความหมายที่บอกให้รู้ว่า กลุ่มนวลจะปฏิบัติงานเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ และชวนการนักศึกษา
อย่างถึงที่สุด เพราะแม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง ไม่ได้หนีไปไหน ดังนั้นพวกเขาจึง
ต้องปฏิบัติการเพื่อถวายการอารักขาอย่างถึงที่สุด

^{๕๕} "สัมภาษณ์กิตติคุณแด่ท้าวโสมพะมิตร," จุดริ้ว 2 (29 มิถุนายน 2519) : 28-32.

* ในเวลานั้น นอกจากการเคลื่อนไหวของกิตติคุณแด่ท้าวโสมพะมิตรแล้ว ยังมีสำนักปู่
สวรรค์ ได้ออกมาเคลื่อนไหว เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปราบปรามในลักษณะคล้ายกัน สภา
นักปู่สวรรค์มีศิษย์สำนักประมาณ 20,000 คน มีทั้งนักวิทยาศาสตร์ อย่างเช่น ดร.เฉลิม วัชโรบล
ข้าราชการ และนักธุรกิจ ได้ประกาศคำทำนายอนาคตของประเทศไทย และบอกว่า ทางสำนัก
ได้รับคำบัญชาจากพระพุทธเจ้า ให้มาทำการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องประเทศให้พ้นจากภัยคอมมิวนิสต์
ดูรายละเอียดใน "สำนักปู่สวรรค์ : แนวร่วมปฏิวัติต่อต้านคอมมิวนิสต์," จุดริ้ว 2 (25 พฤษภาคม
2519) : 10-17.

^{๕๖} "นวล. . . เร่อกมาจากขาร," ประชาชาติ : 31.

กำลังของกลุ่มนวลมัตงแต่ข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นทหารและพลเรือน ทอดำ อาจารย์มหาวิทยาลัย ประชาชนทั่วไป ในชั้นแรกนั้น ได้มีการรวบรวมคนได้จำนวน 120 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม หลังจากรับการฝึกอบรมแล้ว ก็ส่งออกไปทำการปลุกกระดมประชาชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและแะประชาชน บทความชิ้นหนึ่งที่ลงในนิตยสาร Far Eastern Economic Review ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 2519 ได้กล่าวถึงผลการทำงานของกลุ่มนวลที่พล.อ.วัลลภ ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า มีประชาชนให้การตอบสนองด้วยความร่วมมืออย่างมาก ซึ่งทำให้เกิดกำลังใจในการทำงานมากขึ้นอีก หงทเพงเริ่มปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ 2518 และประมาณว่าจะใช้เวลาอีกราว 2 ปีเพื่อสร้างกำแพงในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ให้สำเร็จ⁶⁷

บทบาทของกลุ่มนวล ได้ขยายออกไปขนาดเต็ม โครงการจะขยายเข้าสู่สภาพแทนราษฎร ซึ่งทางกลุ่มได้ประกาศต่อมการณ์ของตนในการ ไปชุมนุมสนับสนุนการยุบสภาของรัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ลานพระรูปในวันที่ 16 มกราคม 2519ว่าจะยึดต่อมการณ์ใหม่คือ ธรรมาธิปไตย ที่เหนือกว่าลัทธิมาร์กซ์ เหมา และ เซ กูวารา และสำหรับการเลือกตั้งครั้งใหม่ที่จะมาถึงกลุ่มนวลจะต้องแสดงความสามารถรับเลือกตั้งเพื่อเป็นผู้แทนราษฎร ให้ได้เพราะมีสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ⁶⁸

และปรากฏว่าในการเลือกตั้งในเดือนเมษายน 2519 มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นใหม่พรรคหนึ่งชื่อว่า พรรคธรรมาธิปไตย ซึ่งแม้ว่าหัวหน้าพรรคคือ นายเมธี กาเพชร จะแถลงว่าพรรคของตนจะไม่เกี่ยวกับกลุ่มนวล แตกมได้ปฏิเสธว่ามีอุดมการณ์เดียวกัน ทั้งตัวนายเมธีเองก็เป็นที่ปรึกษาคนหนึ่งของกลุ่มนวลด้วย

กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นกลุ่มพลังทางการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่ต่อต้านขบวนการนักศึกษา ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2514 ด้วยวัตถุประสงค์จะทำหน้าที่ติดตามและรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับ

⁶⁷ Norman Peagan, "Rumblings from the Right," Far Eastern Economic Review (July 25, 1975), 13.

⁶⁸ สยามจดหมายเหตุ 1 (9-15 มกราคม 2519) : 60.

กับคอมมิวนิสต์ และผู้หมิ่นประมาทการอันเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล มีลักษณะ เป็นองค์กรกึ่งทหารที่เน้น
การรักษาความมั่นคง ในชนบทต่อต้านคอมมิวนิสต์^{๖๙} ซึ่งนักวิชาการอเมริกันที่ศึกษาเรื่องนี้
ได้ลงความเห็นว่าเป็นรูปแบบเดียวกับที่เคยปรากฏในเวียดนามใต้^{๗๐} จำนวนคนที่เข้าร่วม
เป็นลูกเสือชาวบ้านนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งคนหนุ่มสาวและคนสูงอายุจากองค์กรต่างๆ ใน
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 กลุ่มลูกเสือชาวบ้านเป็นกลุ่มหนึ่งซึ่งมีจำนวนมากที่ ได้รวมกับกลุ่ม
นาวพล ดชด. และกลุ่มกระทิงแดง เข้าปราบปรามนักศึกษาด้วย

ส่วนกลุ่มที่ปฏิบัติงานแบบตอบโต้ด้วยการใช้กำลังนั้นคือ กลุ่มกระทิงแดง เป็นกลุ่มที่เกิด
จากการแทรกแซงของหน่วยราชการ ในศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทย^{๗๑} โดยให้
อามิสสันจำง และสนับสนุนทางด้านอาวุธและเครื่องมือ ตลอดจนอิทธิพลต่างๆ แก่นักเรียนอา-
ชีวะบางคน เพื่อดำเนินการขัดขวางการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาซึ่งชนตรงดอกร.รมน.
โดยการควบคุมของ พ.อ. สดสาย หัสติน นอกจากนักเรียนอาชีวะบางส่วนแล้ว ยังมีอดีตทหารรับ
จ้างบางคนร่วมอยู่ในกลุ่มด้วย เช่น หัวหน้าหน่วยเคลื่อนที่เร็วของกระทิงแดงที่ชื่อว่า ดุยซึ่งเป็น
อดีตทหาร ต่อมากลายเป็นทหารรับจ้าง เพราะไม่ชอบกฎวินัยข้อบังคับมากมายของกองทัพ แต่

^{๖๙} เบนเนดิก แอนเดอร์สัน, "6 ตุลาคม บทวิเคราะห์ความรุนแรง," ใน
คลื่นแห่งศวรรษ, หน้า 79.

^{๗๐} วิลเลียม แบริดลีย์, บรรณาธิการ, เหตุการณ์ 6 ตุลาคม ในทัศนะนักวิชา
การอเมริกัน, เอกรงค์ ริงคประทีป, ผู้แปล (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลานนา, 2521), หน้า
19.

^{๗๑} การที่ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทย ถูกแทรกแซงนี้ ทำให้กลุ่ม
นักเรียนอาชีวะที่ไม่เห็นด้วย และมีความคิดที่ต้องการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม แยกตัวอิสระออก
มาตั้งเป็นแนวร่วมอาชีวะเพื่อประชาชนขึ้น ปรากฏละเอียดใน "รายงานพิเศษว่าด้วยกระทิงแดง"
อิทธิปัตย์ (15-21 มกราคม 2518) : 8.

ชอบเครื่องแบบทหาร⁷² กลมมัน ได้ตั้งขึ้นในราวปี 2517 จากความคิดเห็นท่าความเคลื่อนไหวของนักศึกษาเป็นกัณฑ์รายต่อบ้านเมือง ดังที่พ.อ. สุตสาย ได้ให้สัมภาษณ์ในนิตยสาร Far Eastern Economic Review ถึงเหตุผลและเป้าหมายของการตั้งกลุ่มกระทิงแดงว่า

... เพราะการปฏิบัติการของนักศึกษา ซึ่งนำขบวนการต่อสู้โค่นล้มรัฐบาลเผด็จการเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ระยะเวลาหนึ่งได้เปลี่ยนทิศทางและต้องการรวบรวมอำนาจ เราทราบด้วยว่าคอมมิวนิสต์กำลังพยายามแทรกแซงพวกนี้ และตอนนั้นรัฐบาลก่อนแ่ในการบริหารประเทศนับเป็นจุดอันตรายที่สุดของไทยเรา เราเชื่อมั่นและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และกษัตริย์ในประเทศของเรา แต่เมื่อมีสิ่งปรากฏขึ้นมาทำนองว่า มีประชาชนบางคนพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้ เราก็ต้องต่อต้าน...

แผนการแรกๆ ของหน่วยกระทิงแดง ได้แก่การตัด "หัว" ออกจาก "แขนและขา" หัวนั้นคือ บรรดานักศึกษามหาวิทยาลัย และแขนขาได้แก่กัณฑ์เรียนอาชีวะ วิธีการเป็นอาชั้หลายหลัง หรือขบขั้พลังของกลุ่มตรงข้าม ได้⁷³

ตั้งนับบทบาทที่ปรากฏออกมาของกลุ่มกระทิงแดงก็คือ การปฏิบัติการต่อต้านขบวนการนักศึกษาอย่างรุนแรงและเปิดเผย เช่น การเข้าไปแจกแกลงการฉ้อฉลจัดการชุมนุมต่อต้านการกลับเข้ามาของกษัตริย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 28 ธันวาคม 2517 และปาระเบิดใส่ฝูงชนพร้อมๆ กันหลายๆ จุด การบุกเพวมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การปาระเบิดใส่ฝูงชนที่เดินขบวนไปประท้วงสหรัฐอเมริกากระหว่างทางที่หน้าศูนย์การค้าสยามในวันที่ 21 มีนาคม 2519

⁷² เบนเนติก แอนเดอสัน, "6 ตุลาคม เทวีเคราะห์ความรุนแรง," 79.

⁷³ Norman Peagan, "Punblings from the Right," Far Eastern Economic Review : 14.

มีผู้เสียชีวิต 4 คน บาดเจ็บ 73 คน การปะระเบิดใส่ที่ทำการของพรรคพลังใหม่ การปะระเบิดใส่ที่มานั่งชุมนุมคัดค้านการกลับมาของประภาสในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2519 มีผู้เสียชีวิต 2 คน บาดเจ็บ 38 คน และการบุกเข้าโจมตีนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้น แต่เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองก็ไม่สามารถจับตัวมาดำเนินคดีได้ ตัวอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้เข้าดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดต่างๆ หรือว่าเป็นพวกไหน หรือแม้แต่ป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่น คอกรณ 21 มีนาคม 2519 ซึ่งก่อนหน้านักศึกษาจะเดินขบวนขับไล่ฐานทัพสหรัฐอเมริกา ในวันนี้ นายสุชาติ ประ โหหม อัดหัวหน้ากระทิงแดง ได้ออกประกาศตั้ง "แนวร่วมต่อต้านจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์" ในวันที่ 10 มีนาคม 2519 พร้อมกับประกาศไม่ให้ประชาชนใช้ถนน ตั้งแต่ถนนราชดำเนินนอกจนถึงสนามหลวง ในวันที่ 15-21 มีนาคม ถ้าไม่เชื่อจะไม่รับรองความปลอดภัย⁷⁴ และเมื่อถึงวันที่สนท. นักศึกษาเดินขบวนจริงๆ ก็ได้ถูกกลุ่มกระทิงแดงปะระเบิดใส่ ทำให้มีบาดเจ็บและเสียชีวิตอีก 4 คน ซึ่งก่อนหน้านี้ยังมีการเสนอให้ตร. ปรกอบ หะสังข์ รองนายกรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ รับกลุ่มกระทิงแดงเข้าทำหน้าที่ปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ⁷⁵ ซึ่งแม้จะไม่ได้รับการยอมรับ แต่ก็ปล่อยให้กลุ่มกระทิงแดงปฏิบัติการก่อความวุ่นวายการนักศึกษาด้วยกำลังตลอดมา

รัฐได้อาศัยกลุ่มพลังทางการเมืองที่จัดตั้งขึ้นนอกภาค โภชของรัฐหมอบยูน เข้าตอบโต้ขบวนการนักศึกษาและกลุ่มฝ่ายซ้ายอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยหวังที่จะทำลายสลายกำลังของฝ่ายที่รัฐเหมารวมว่าเป็นคอมมิวนิสต์เสีย ในระหว่างปี 2518-2519 ปรากฏว่ามีผู้นำนักศึกษา นักการเมือง ผู้นำกรรมกรและชาวนา ถูกลอบสังหารจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นจำนวนมาก เช่นแสง รุ่งนรินทร์กุล นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง นิสิต จีร โสภณ นักศึกษามหาวิทยาลัย

⁷⁴ เอลิเซีย เคราเชวิช 116 (17-23 มีนาคม 2519) : 5.

⁷⁵ ไทยรัฐ (4 มกราคม 2518) : 1, 16.

เชียงใหม่ อมเรศ ไชยสอาด และปรีดา จินดานนท์ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล สอนง บัญชา และสำราญ คำกลั่น ผู้นำกรรมกร พ่อหลวงอินกา ศรีบุญเรือง ผู้นำชาวนา ชวันทร์ สระคำ นักการเมืองบุญสอน บุญไถ่พยาน เลขาธิการพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และผู้ที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวอีกหลายคน ที่ถูกฆ่าตายในเหตุการณ์ 21 มีนาคม 2519 กรณีประท้วงขับไล่ประภาส และจากการประท้วงขับไล่กษัตริย์ในปลายเดือน กันยายน - 6 ตุลาคม 2519⁷⁶ นอกจากนี้ ยังมี การลอบทำร้ายร่างกาย หรือทำการข่มขู่คุกคามความปลอดภัยที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เช่น การไล่นักศึกษาที่ออกตัดไปสเตอร์ในเวลากลางคืน การบาระเบิดใส่ที่ทำการพรรคพลังใหม่ การวางระเบิดโรงเรียนช่างกลพระรามหก เป็นต้น แต่นโยบายดังกล่าวกลับกลายเป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาและผู้เคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความ เป็นธรรมในเวลานั้น เริ่มปฏิเสธการเมืองในระบบที่เป็นอยู่ การที่ส.ส. 5 คน ของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ซึ่ง ได้แก่ นายไชแสง สุขใส (นครพนม) นายอินสอน บัวเขียว (เชียงใหม่) นายประเสริฐ เลิศยะใส (บุรีรัมย์) นายอดร ทองน้อย (ยโสธร) นายประยงค์ มลสาร (ยโสธร) ประกาศไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งวันที่ 4 เมษายน 2519⁷⁷ ด้วยเหตุผลที่มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อยู่เสมอ (เหตุผลของนายไชแสง) และความรู้สึกว่าตนไม่อาจร่วมกับระบบรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁶ ดูรายชื่อผู้ถูกสังหาร สถานที่ และเวลาที่ถูกสังหารในช่วงปี 2518-2519 ในภาคผนวก ข.

⁷⁷ สยามจดหมายเหตุ 1 (13-19 กุมภาพันธ์ 2519) : 147.

สภาที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ได้ออกไป (เหตุผลของส.ส.อีก 4 คน) กิต⁷⁵ หรือการหายหน้า หรือมีบทบาทน้อยลงของผู้นำนักศึกษาบางคน อย่างนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายสมาน เลือดวังหัด ฯลฯ ตั้งแต่ต้นปี 2519 กิต ส่วนเป็นผลจากนโยบายการตอบโต้ของรัฐที่มีต่อพวกเขา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจที่พวกตนถูกคุกคามสิทธิเสรีภาพอย่างมาก และคิดว่าการเมืองในระบบที่เป็นอยู่นั้นคงไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น ในกรณีของสส.พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ได้แสดงออกด้วยการปฏิเสธที่จะต่อสู้ในระบอบรัฐสภาหันไปเคลื่อนไหวนอกสภา ส่วนการลดบทบาทตัวเองของผู้นำนักศึกษา ก็ไม่น่าจะเป็นเพราะเล็งกลัวความผิดที่ต่อองการจะเปลี่ยนแปลงสังคมแต่อย่างใด น่าที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางในการเคลื่อนไหวมากกว่า เพราะหลัง 6 ตุลาคม 2519 พวกเขาได้เข้าป่า และยังได้ออกประกาศการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของตนผ่านสภานิวไทยเสี่ยงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพลก.ด้วย

75 จากหนังสือของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยที่พิมพ์ขึ้นแจกจ่ายตามสื่อมวลชนต่างๆ ในช่วงของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมัยวันที่ 4 เมษายน 2519 นั้น พันเอกสมคิด ศรีสังคม ประธานพรรคได้ระบุว่า สมาชิกและผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้ถูกลอบทำร้ายลอบสังหารตลอดเวลา เช่น นายคำทอง ทิลาสมันต์ ผู้เคยสมัครรับเลือกตั้งจังหวัดนครราชสีมาถูกทำร้าย นายทองชั้น ไบรัมย์ ผู้นำจริงจังหวัดศรีสะเกษ ถูกลอบยิง นายศรีศักดิ์ นพรัตน์เจ้าหน้าที่พรรคจังหวัดนครราชสีมา ถูกลอบยิง นายประเคียง ระงังทอง สมาชิกพรรค จังหวัดนครศรีธรรมราชถูกลอบยิงถึง 3 ครั้ง ครั้งสุดท้ายต้องสูญเสียขาไปข้างหนึ่ง นายสมคิด ส่งสง ผู้นำหมู่บ้านซับแดง สมาชิกพรรคถูกลอบยิงจนต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาล นอกจากนี้ยังมีสมาชิกพรรคในท้องถิ่นภาคเหนือ และภาคอีสานถูกคนร้ายติดตามสังหารรวม 18 ราย แม้แต่นายไชแสง สกใส รองประธานพรรครยังถูกขู่สังหาร ซึ่งเป็นเหตุที่พรรคต้องเสียหายมาก ภายหลังหนังสือฉบับนี้ออกมาแล้ว ส.ส. ทั้ง 5 คน ของพรรคซึ่งเคยเป็น ส.ส. สมัยการเลือกตั้ง 26 มกราคม 2518 ก็มีประกาศที่จะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ และในปลายเดือนนั้นเอง คือวันที่ 27 ดร.บุญสนอง บุญไพบูลย์ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคได้ถูกลอบยิงจนเสียชีวิตลง.

บรรยากาศทางการเมืองที่รัฐเร่งตอบโต้ขบวนการอย่างหนัก โดยเฉพาะช่วงต้นปี 2519 ถึงวันที่เกิดเหตุการณ์นองเลือดเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ไม่ว่าจะเป็นการใช้รายการของ สถานีวิทยุ การใช้เพลงปลุกเร้าอารมณ์ประชาชน ให้เกลียดชังนักศึกษา อย่างเช่นเพลงหนักแผ่นดิน เพลงรักแผ่นดิน ฯลฯ ที่ดำเนิน ไปอย่างรุนแรง หรือจะเป็นการใช้กำลัง ในการตอบโต้ซึ่ง ปฏิบัติควบคุมกันมานาน ทำให้นักศึกษาหมดหวังต่อรัฐบาลและระบอบการเมือง ในเวลานั้นมากขึ้นอย่าง กรณีที่เกิดกับนาย เกรียงกมล เล่าให้โรจน์ อัดดีเลขานุการสนท. ปี 2518 ได้ประกาศกลาง สนามหลวงว่า หากเสียงเป็นดังอีกนัด เราจะพาพวกเข้าป่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น เกรียง- กมลถูกกักขังโดยพวกกระหังแดงอย่างมากระหว่างที่กำลัง ไล่ด้อมไล่ดอด่านสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2519 เขา ได้ให้สัมภาษณ์ถึงความคิดในเวลานั้นว่า

... ผมรู้สึกว่ามีหัวสั่วแล้ว มันเกินไป ผมท้อใจแล้ว ผมมองข้ามมัน (กระหังแดง - ผู้เขียน) โยนระเบิดใส่ผม ระเบิดสังหารนะคุณ หรือถ้าหากอย่างนี้ ตำรวจก็ไม่จับ ไม่มีใครทำอะไร มันไม่พอใจก็ขว้างระเบิดขึ้นมาใส่ ตำรวจไม่เกี่ยว คือฝ่ายรัฐปล่อยให้คนอีกกลุ่มหนึ่งมา เล่นงานนักศึกษา แล้วก็ไปจับเข้าคุก ไม่จับเข้าตะรางเลย ผมก็รับไม่ได้ ผมคิดว่าถ้าเล่นอย่างนั้น ผมก็จะเล่นแบบนั้น เหมือนกัน ทั้งในตอนนั้นเรื่องเกี่ยวกับขาง ในป่าน้อยมาก ตอนพูดก็ไม่มีใครมา บอกผมให้ประกาศในวันนั้น ตอนที่เข้าป่าแล้ว คนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยังมาด่าว่าเลย ว่าทำไมถึงท้ออย่างนั้น⁷⁹

ผู้นำนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่เป็นกรรมการสนท. ปี 2519 (สมัยที่สุธรรม แสงประทุม เป็นเลขานุการ สนท.) ได้เล่าให้ฟังถึงการที่ขบวนการยอมรับความคิด "สังคมนิยม" ก็เพราะเป็นผลจากนโยบาย ของรัฐที่พยายามบีบขบวนการมากไปว่า

... ในศูนย์หรือในขบวนการนักศึกษานั้น ทุกคน ไม่ใช่จะยอมรับความคิดสังคมนิยม

⁷⁹ สัมภาษณ์ เกรียงกมล เล่าให้โรจน์, อัดดีเลขานุการศูนย์กลางนิสิตนัก ศึกษาแห่งประเทศไทย, วันที่ 13 มกราคม 2530.

นิยม มาร์กซ์ เลนิน เหมา พวกนี้ไม่ใช่.. มีคนส่วนหนึ่งอาจจะยอมรับแต่ก็ส่วน
 หนึ่งอาจจะไม่ได้ยอมรับ แต่คนสองส่วนนี้ทำงานร่วมกันได้ เพราะว่าถูกกลุ่มทหาร
 เข้ามาครอบงำ เข้ามาสร้างปัญหา ตอนนั้นรัฐใช้นโยบายทางทหารโดยไม่ได้แยก
 แยะว่าใครเป็นใคร เล่นประกาศออกมาเลยว่า พวกเรานี้เป็นแนวร่วมของพรรค
 คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มันเลยทำให้ผู้คนแทบจะทั้งหมดเลยต้องยอมรับ ต้อง
 เข้าป่าไปในตอนหลัง ซึ่งบางคนอาจไม่ได้เห็นด้วยกับวิธีการอย่างนั้นก็ได้ แต่ตอน
 นั้นก็คิดว่า น่าจะเป็นคำตอบได้ เพราะรัฐบาลใช้ความรุนแรงก่อน คือเรากลับ
 ให้เดินเข้าไปในซอยแคบ ๆ . . .

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า นโยบายในการตอบโต้ขบวนการหรือรัฐพยายามที่จะปิดตาย
 ความกลัวว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์จะ เข้มแข็งและ ได้รับชัยชนะดัง เช่น ในอินโดจีนนั้น กลับมีส่วนทำให้ข้อ
 เสนอในเรื่องของสังคมนิยม และแนวทางในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมตามแบบของพคท.
 หนึ่งจากหนังสือหอเกิดยุค และสังคมพจนานุกรม และจากการขึ้นชื่อของบุคคลในขบวนการคติน้ำหนักมาก
 ขึ้น ในสถานการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น สำหรับนักศึกษาแล้วมันชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมที่ไม่เป็นธรรม
 และรัฐยังคงใช้อำนาจเผด็จการอย่างเต็มที่ ขณะที่ฝ่ายที่เสนอความคิดสังคมนิยมนั้น ได้โจมตีถึงจุด
 อ่อนของสภาพสังคมที่เป็นอยู่ และ เรขภาพถึงแนวทางที่จะ ไปสู่สังคมใหม่ และสภาพของสังคมใหม่
 ในแบบแผนของ "สังคมนิยม" ที่ได้พยายามบอกว่าสังคมแบบนั้นจะนำมาซึ่งความเท่าเทียมกัน และ
 ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน นักศึกษาจึงตกอยู่ในสภาพที่จะต้องเห็นคล้อยตาม และยอม
 รับความคิด "สังคมนิยม" นั้น แม้ว่าอาจจะมีส่วนคนสงสัยในข้อสรุปหรือบทบาทวิเคราะห์ของแนว
 ความคิดนั้นที่อยู่ในหนังสือ หรือทัศนคติ แต่ในที่สุดหากเขาก็ได้รับความคิดสังคมนิยม และหันไป
 ยืนอยู่ข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น ไม่ว่าเขาจะมีความเข้าใจต่อความคิดนั้นหรือไม่ก็ตาม และมีผล
 รวมไปถึงการเคลื่อนไหว และการปรับองค์กรของขบวนการนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสถาน
 การณ์การปราบปรามอีกด้วย

3. การรับรองครุของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม

2519

ท่ามกลางสถานการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม และ การพัฒนาอย่างแพร่หลายของแนวความคิดสังคมนิยม ก็ได้มีการปรับตัวขององค์กร ให้สอดคล้องกับ ทิศทางการพัฒนาเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะหากพิจารณาให้ถลกลงไปแล้ว เหตุที่ทำให้การรับรองครุชน ในขบวนการศึกษาก็มีได้เพียงแค่ว่า นักศึกษามีความตื่นตัวและสนใจเข้าร่วมมากขึ้นเท่า นั้น การสะสมบทเรียนที่ผ่านมากในช่วงของการเคลื่อนไหวเหตุการณ์ 14 ตุลาคม การเผชิญหน้า กับสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและทางสากลนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมือง ในประเด็น ต่างๆ ในประเด็นที่เพิ่งกล่าวมาแล้ว ทำให้นักศึกษาเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการรับรองครุให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองด้วย เช่นต้องจัดองค์กรที่มีความคล่องตัวสำหรับการเคลื่อนไหว ต่างๆ ตัวอย่าง ได้แก่การก่อตั้งแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งประเทศไทย^{๙๐} หรือจัดตั้ง องค์กร ให้ปลอดภัยจากการถูกปราบปรามจากฝ่ายชนชั้นปกครอง อีกประการหนึ่งการจัดองค์กร

^{๙๐} แนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของ กลุ่มต่างๆ ที่เห็นว่า "จำเป็นอย่างยิ่งที่เราชาวไทย มวยค้มัน ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยืน หยัดต่อสู้ต่อไปโดยดำเนินแนวทางประสานสามัคคี กับพรรคความเป็นธรรมทุกหมู่เหล่า นั้น ตั้งแต่ กรรมกร ชาวนา นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นายทุนรักชาติ ปัญญาชน มาจน ถึงพหุชนทุกชนชั้น" ดังนั้น จึง ได้รวมตัวตั้งเป็นแนวร่วมฯ ขึ้นเพื่อเป็นองค์กร ใน การต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงสำหรับปวงชนชาวไทย ในเดือนธันวาคม 2517 กลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติมีประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ 23 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย
2. ศูนย์กลางนักศึกษาครูแห่งประเทศไทย
3. ศูนย์สหศึกษาศึกษาแห่งประเทศไทย
4. สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย

ของขบวนการนักศึกษา เป็นผลจากการที่ความคิดสังคมนิยม ได้เผยแพร่อย่างกว้างขวาง ในหมู่นัก

(ต่อ)

5. สหพันธ์นักศึกษาอีสานแห่งประเทศไทย
6. ชมรมบัณฑิตแห่งประเทศไทย
7. แนวร่วมประชาชนแห่งประเทศไทย
8. แนวร่วมอาชีพเพื่อประชาชน
9. ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.)
10. แนวร่วมมหิดล
11. แนวร่วมรามคำแหง
12. พรรคหลังธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. พรรคหลังสามัคคี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14. พรรคจุฬาประชาชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. ชมรมรัฐศึกษา สจม.
16. แนวร่วมจุฬา
17. สหพันธ์ชานาชาวกว๊านแห่งประเทศไทย
18. ศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งชาติ
19. องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20. แนวร่วมเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ
21. พรรคยุงทอง ธรรมศาสตร์
22. สหพันธ์นักศึกษานักศึกษิตแห่งประเทศไทย
23. สหพันธ์รัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย

ดูรายละเอียดใน "คำประกาศจัดตั้งแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ วันที่ 29 ธันวาคม

ศึกษานั้น หนังสือจำนวนไม่น้อยในเวลานั้น ได้บอกให้ถึงว่า ในการเปลี่ยนแปลงสังคมนี้ องค์กรแบบใหม่ที่จะสามารถรับหน้าหน้าที่ ขบวนการนักศึกษาคงจะเป็นอย่างไร มีการจัดองค์กรอย่างไร โดยยกตัวอย่างในบางประเทศอย่างเช่นในจีน ได้อาศัยหลักการจัดองค์กรแบบนี้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในประเทศของตนจนสำเร็จมาแล้ว หนังสือเหล่านี้ได้แก่ สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตง 4 เล่ม (สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศปักกิ่ง, 2515) คติพจน์เหมาเจ๋อตง (กลุ่มหลัง โดมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) รักรับการปฏิวัติ ของเลนิน (ปกสน, 2517) หลักลัทธิเลนิน (ชมรมหนังสือแสงตะวัน, 2519) คติพจน์เหมาเจ๋อตงว่าด้วยการสร้างพรรค (สำนักพิมพ์เซมิตส์, 2519) เป็นต้น

ดังนั้นในการปรับองค์กรของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง 6 ตุลาคม 2519 นั้นจึงมีลักษณะที่สำคัญคือ ในขณะที่มีการขยายตัวขององค์กรและกลุ่มนักศึกษาต่างๆ อย่างมาก ซึ่งแบบอย่างของการรวมตัวและประท้วงจนได้รับความสำเร็จ ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคมส่งผลให้นักศึกษามีความตื่นตัวในเรื่องของการรวมพลังมากขึ้น แทนที่จะต่างคนต่างอยู่อย่างแต่ก่อน นักศึกษาที่เริ่มมีความสนใจในการสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมหรืออยากมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ โดยจะพบว่า การรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ใช้ชื่อชนชั้นด้วยคำว่า "ศูนย์" หรือ "แนวร่วม" และลงท้ายด้วยคำว่า "แห่งประเทศไทย" ได้ขยายตัวและมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากขึ้น เช่น ศูนย์นักศึกษาวิทยาลัยครูแห่งประเทศไทย ศูนย์นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทย ศูนย์ศึกษากาตต่างๆ ซึ่งได้แก่ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ ศูนย์สันตนักศึกษาภาคใต้ ศูนย์นักเรียนนักศึกษาโคราช เป็นต้น บางกลุ่มมีกอกำเนิดมาก่อนหน้า 14 ตุลาคมแล้ว และได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาระหว่างการเคลื่อนไหวต่อสู้ในเหตุการณ์นั้น ได้เกิดความพยายามที่จะยกระดับคุณภาพขององค์กรนักศึกษาที่มีฐานะเป็นทางการ ให้เป็นองค์กรที่มอดมการทางการเมือง นับตั้งแต่ในระดับองค์กรนักศึกษาหรือสโมสรนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ จนถึงศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) สนท. นั้นนับได้ว่าเป็นส่วนหน้าที่เป็นทางการ ในการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษามาตั้งแต่การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น เป็นอย่างน้อย

และหลัง 14 ตุลาคม ศพ). กิ่งหวัดความสำเร็จมากขึ้น การเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ของขบวนการนักศึกษา ดังที่ทำในนามของศนท. เพราะเป็นองค์กรที่เป็นทางการและชอบธรรมของขบวนการนักศึกษา เป็นองค์กรนักศึกษาที่มีฐานนักศึกษากว้างที่สุด และมีอำนาจต่อรองกับทางการได้มากที่สุด เมื่อเทียบกับองค์กรนักศึกษาอื่นๆ จึงจะต้องมีการจัดโครงสร้างภายในขบวนการนักศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การเคลื่อนไหวและภาวะทางความคิดทั้งทางด้านองค์กร ด้านกำลังคน ตลอดจนการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรที่เป็นระบบ มีระดับชั้นและความแน่นอน

3.1 การเปลี่ยนแปลงของศนท. กับการปรับองค์กรนักศึกษาที่เป็นทางการให้

เป็นองค์กรที่มอดมการทางการเมือง บทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และการต่อสู้ของนักศึกษา ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคมนั้นเป็นบทเรียนที่ทำให้ผู้นำนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่มาจากกลุ่มอิสระ หรือเป็นส่วนที่มอดมการทางการเมือง ในองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยบางแห่ง ในเวลานั้น ได้เห็นความจำเป็นว่าควรจะมีการปรับองค์กรของศนท. ทั้งในแง่ของตัวบุคคล และโครงสร้างขององค์กรเสียใหม่ การที่ศนท.ตัดสินใจประกาศเข้าร่วมการต่อสู้กับนักศึกษาประชาชนที่ชุมนุมกันอยู่ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลังจากการต่อสู้ได้ดำเนินมาหลายวันแล้ว โดยมีคนสนับสนุนและเข้าร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ ความขัดแย้งระหว่างกรรมการศนท. กับฝ่ายหน้าขบวนการอยู่ในระหว่างการต่อสู้ และการที่ศนท. ปล่อยให้นักศึกษาและประชาชนต่อสู้ตามลำพัง แต่กลับเป็นฝ่ายเข้ามารับความชอบภายหลังจากเหตุการณ์ยุติลงแล้วนั้น ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ผู้นำนักศึกษาอย่างมาก เกิดการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีศนท. ทั้งในลักษณะที่เป็นโครงสร้างและโดยเฉพาะเรื่องตัวบุคคล

ในส่วนที่เป็นปัญหาด้านตัวบุคคลนั้น ได้มีการประชุมซักฟอกข้อข้องใจ ในเหตุการณ์ของกรรมการศนท. รวมทั้งเสนอให้กรรมการพิจารณาข้อบกพร่องของตัวเอง เรื่องสำคัญอันหนึ่งที่เป็นประเด็นที่มีการซักฟอกกันอย่างมากที่สุดคือ เรื่องที่กรรมการบางคนได้เข้าพบกับพันเอก สุรงค์ กิตติขจร ที่ห้องรับแขก ในส่วนรณฤดี ประสาน ไตรรัตน์วรกุล นายกส. ไม่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหา-

วิทยาลัย (สงม.) ได้กล่าวถึงการชักพอกในเรื่องนี้ว่า

. . . ชักกรรมการหนักถึงกับร้อง นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชั้น ไปดิ่ง
 คำถามชักว่า ตอนหัดคณะกรรมการศูนย์ ไปพบพรรคที่สวนรื่น^{๕๑} นั้น ได้พูดเรื่องอะไร
 ก็ไม่เห็นเอามาเล่าให้ฟัง และเมื่อยอมแพ้แก่เขาแล้ว (หมายถึงทันเอก ณรงค์ -
 ผู้เขียน) ทำไมตอนหลังจึงได้มีหน้ามาว่า เราทำงานสำเร็จแล้ว ปรากฏว่าไม่มี
 กรรมการศูนย์คนใด^{๕๒} ชื่นชมมากล่าวแก้แค้นอย่างใด^{๕๑}

ในการประชุมสมท. เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2516 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้
 มีการเสนอให้เลขาธิการสมท. พิจารณาตัวเองเนื่องจากข้อบกพร่องต่อหน้าที่ โดย ประยงค์
 เต็มชวาลา นายกรัฐมนตรีนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ได้เสนอต่อที่ประชุมว่า สมบัติ ธำรงธัญญ-
 วงศ์ เลขาธิการสมท. บกพร่องต่อหน้าที่หลายประการคือ^{๕๒}

1. เลขาธิการศูนย์ฯ ไม่แบ่งและกระจายอำนาจและการทำงานออกไปให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่คนอื่นฯ เลย เป็นการก่อบระบบเผด็จการขึ้นในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา
2. เลขาธิการศูนย์ฯ ไม่รอบคอบในการให้เพื่อนำเอาชื่อของศูนย์ฯ ไปใช้เช่นกรณี
 ธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการศูนย์ฯ และ ชัยวัฒน์ สรวัชชัย อดีตคณะกรรมการศูนย์ฯ ใช้ชื่อของศูนย์
 กลางนิสิตนักศึกษาในการไปพูดให้ความรู้แก่ประชาชน เรื่องประชาธิปไตยในต่างจังหวัด
3. เลขาธิการศูนย์ฯ ขาดความรับผิดชอบต่อมติศูนย์ฯ
4. การที่เลขาธิการศูนย์ฯ กล่าวหาว่าการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
 เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม เป็นการฝ่าฝืนมติของศูนย์ฯ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะประชาชน
 นักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในเหตุการณ์ ไม่สามารถรับคำสั่งนั้นได้

^{๕๑} ไทยรัฐ (8 พฤศจิกายน 2517) : 1, 16.

^{๕๒} ประชาธิปไตย (7 พฤศจิกายน 2516) : 1.

5. การทำงานของเจ้าหน้าที่ และคณะกรรมการศูนย์ฯ อยู่ในบรรยากาศของการ
ส่งสัยกันตลอดเวลา ซึ่งเลขานุการฯ ต้องรับผิดชอบ

6. เลขานุการศูนย์ฯ ไม่มีการวางแผนหรือคอบท

ในเวลาเดียวกันก็ได้มีการเสนอให้พิจารณาปรับปรุงโครงสร้างของสนท. ใหม่ โดย
เสนอให้แต่ละสถาบันเข้ามาเป็นกรรมการบริหารสนท. และยกเลิกระบบเอานายกสโมสรหรือ
องค์การนักศึกษาเข้ามาเป็นกรรมการ โดยตั้งหลักเกณฑ์ไว้ว่าคนที่ จะเข้ารับเลือกตั้งมา จะต้อง
เป็นผู้ที่เห็นหัวหรือเห็นพื้นฐานทางการเมือง แต่ปรากฏว่า สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ เลขานุการไม่ได้
ดำเนินการแต่อย่างใด และไม่ยอมลาออกจากตำแหน่ง ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่กรรมการ
สนท. อย่างมาก และในที่สุดก็ได้เกิดการแตกแยกระหว่างคณะกรรมการสนท. อันเป็นผู้แทนจาก
มหาวิทยาลัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือผู้แทนจากมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่พวกหนึ่ง ผู้แทนจากมหาวิทยาลัยเกษตรและมหาวิทยาลัยรามคำแหงพวก
หนึ่ง และผู้แทนจากจุฬาลงกรณ์และมหาวิทยาลัยศิลปากรอีกพวกหนึ่ง^{๙๖}

ช่วงที่มีการขับออกกรรมการสนท. ชตมนน เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ผู้นำคนสำคัญใน
การเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม ได้ลาออกจากตำแหน่งประชาสัมพันธ์ของสนท. และออกมาตั้งกลุ่ม
"ธรรมศาสตร์เสรี" ของตนเอง ทั้งนี้โดยมีลักษณะการทำงานคือ

... ดำเนินงานเหมือนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา แต่โครงสร้างในการทำงาน
เป็นอิสระกว่า นักเรียนอาสาเข้าร่วมในการต่อสู้ครั้งที่ผ่านมาอาศัยในชายเป็นสมาชิก
ได้... "ธรรมศาสตร์เสรี" มีนโยบายที่จะให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยแก่ประชาชน
เป็นสำคัญ รวมทั้งเร่งเร้านักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้สนใจต่อปัญหาบ้านเมืองอย่าง

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน.

จริงจัง รับผิดชอบต่อสังคมและต่อต้านความพหิง เพื่อ^{๘๔}

กระทั่งในการประชุมของกรรมการ สนท. เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ประยงค์ เต็ม
 ชวาลา นายกรัฐมนตรีศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล และพระพล ตรีเย เกษม นายกรัฐมนตรีศึกษา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกาศลาออกจากตำแหน่งกรรมการบริหาร สนท. พร้อมกับได้เสนอ
 ให้คณะกรรมการบริหาร สนท. อันเป็นนายกรรรมการจากสถาบันต่างๆ ให้พิจารณาตัวเอง เช่นกัน
 โดยทั้งสองคนได้ให้เหตุผลว่า การเสนอชื่อให้ให้เกิดความแตกแยกในหมู่นิสิตนักศึกษา แต่
 เนื่องจากว่าภาพพจน์ของ สนท. ในสายตาของประชาชนนั้นอยู่ในขั้นที่ไม่ดีมีการแตกแยก^{๘๕}
 การที่กรรมการบริหารจะช่วยแก้ภาพพจน์นั้นให้สะอาดหมดจดได้ ก็ต่อเมื่อได้แสดงออกซึ่งความรับ
 รับผิดชอบเสียก่อน ดังนั้นนายทั้งสองมหาวิทยาลัย จึงเสนอคณะกรรมการบริหารของ สนท. ซึ่ง
 เป็นนายกรรรมการของมหาวิทยาลัยต่างๆ กลับไปให้กรรมการที่ ไม่สามารถพิจารณาและชักพอกความผิด
 และข้อสงสัยในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในระหว่างเหตุการณ์ 14 ตุลาคม หากทุกคนสามารถชี้แจงได้
 อย่างถ่องแท้ และกรรมการที่ ไม่สามารถเห็นว่ายบุคคลเหล่านั้นสมควรจะกลับมา เป็นผู้แทนของสถาบันและ
 เป็นคณะกรรมการบริหารของ สนท. ได้อีก ก็สามารถลบด้านภาพพจน์ที่ไม่ดีของ สนท. ในสายตาของ
 ประชาชนได้ แต่หากว่า ไม่สามารถชี้แจงได้แน่ชัด กรรมการที่ ไม่สามารถจะส่งตัวแทนคนอื่นที่
 เหมาะสมเข้ามาใน สนท. แทนได้ โดยนายกรรรมการต้องเปิดโอกาสให้เต็มที่ ทั้งนี้รวมทั้งตัว
 เลขานุการและรอง เลขานุการ สนท. ก็อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกชักพอกด้วย

จากเหตุการณ์ สมบัติ ธีรารังคิณญางศ์ เลขานุการ สนท. กนก วงศ์ระหงษ์าน รอง
 เลขานุการ และกรรมการทั้งชุด จึงได้ตัดสินใจลาออก แล้วให้มอบนายกรรรมการที่แทน ตั้ง
 ค่าแถลงของ สนท. วันที่ 18 พฤศจิกายน 2516 ว่า

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๕} ประชาธิปไตย (18 พฤศจิกายน 2516) : 1.

. . . อนุสนธิจากเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2516 คณะกรรมการบริหารศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของศูนย์ฯ ใน
ครั้งนั้น มีข้อบกพร่องหลายประการ เป็นเหตุทำให้เกิดการนองเลือดและเสียชีวิต
ขึ้น โดยคณะกรรมการบริหารของศูนย์ฯ ไม่อาจจัดข้อข้องใจในเหตุการณ์ที่เกิด
ขึ้นให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนบางส่วน ได้เข้าใจโดยทั่วถึงกัน

ฉะนั้น เพื่อเป็นไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย คณะกรรมการบริหารศูนย์
กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จึงพิจารณาตัวเองลาออกจากตำแหน่งต่างๆ
ในศูนย์ฯ ตั้งแต่วันที่ 18 พ.ย. 2516 เป็นต้นไป ในระหว่างนี้ ให้อุปนายก
และรองนายกองค์การ หรือสโมสรของเทศบาล รักษาการแทนกรรมการบริหาร
ชุดเดิม โดยมีนายวิทยา เรืองรังษี ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิชาการศึกษา รักษาการในตำแหน่ง
เลขาธิการศูนย์ฯ เป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีการเลือกตั้งกรรมการบริหาร
ชุดใหม่ภายใน 15 วัน^{๙๖}

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการที่ ได้มีการเลือกตั้งกรรมการชุดการขึ้นใหม่อีกครั้ง ใน
วันที่ 6 ธันวาคม 2516 นั้น ปรากฏว่าตัวเลขรายการคนเดิมคือ สมบัติ ได้เป็นเลขาธิการอีกคน
เหตุผลที่เลขาธิการคนใหม่ ได้กลับเข้ามาอีกนั้น คือ กรรมการคนใหม่เป็นผู้เลือกเกือบจะ
ไม่ได้มีความแตกต่างจากกรรมการชุดเดิม เพราะเป็นตัวแทนมหาวิทยาลัยที่มาจากสโมสรนัก
ศึกษาชุดเดิม แต่เรื่องโครงสร้างของสมท. ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจใน
การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง ทั้งในแง่ของความคิดซึ่งได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นและในแง่
ของความคล่องตัวในการทำงาน การที่กรรมการบริหารชุดเดียวทำงาน และกรรมการก็เป็น
นายกสโมสรนักศึกษา ซึ่งโดยปกติต้องรับผิดชอบงานในมหาวิทยาลัยมากอยู่แล้ว ย่อมมีผลต่อการ

^{๙๖} ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, แถลงการณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน

ปฏิการของศนท. จึง ได้ยอมรับการปรับ โครงสร้างนี้ใหม่ ให้นายกสโมสรนักศึกษา ไปเป็นกรรม-
การกลาง ซึ่งมีหน้าที่รับทราบการทำงานและนโยบายของ ศนท. ยกเว้น ในกรณีที่มีปัญหาวิกฤต
เช่นการเดินขบวนหรือประท้วงครั้งสำคัญ กรรมการกลางจึงจะเข้าร่วมตัดสินใจด้วยและให้รอง
นายกหรือปณายก (ฝ่ายภายนอก)^{๕๗} ของสโมสรหรือองค์กร ไปเป็นกรรมการบริหารทำ
หน้าที่เป็นกรรมการบริหาร ซึ่งจะทำให้องค์การมีความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวมากขึ้น

แต่การที่สมบัต และกรรมการศนท.ชุดเดิมยังอยู่ในตำแหน่ง ทำให้ความขัดแย้งภายใน
ของศนท. ยังมีได้ถูกแก้มืดไป เช่นในเดือน มกราคม 2517 พระพล ตรียะเกษม นายกองค-
การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แถลงว่า องค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มี
ความไม่พอใจในการทำงานของศนท. โดยเฉพาะเรื่องเงินศูนย์ฯ และเรื่องกรณีประท้วงนายก
รัฐมนตรีทานากะแห่งญี่ปุ่นมาเยือน ไทย ซึ่งศนท. ดำเนินอยู่ว่า ". . .ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวาย
แก่รัฐบาล ก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ทางธรรมศาสตร์จึงมิได้ร่วมกับศนท."^{๕๘}
และขู่ว่าจะหยุดดำเนินงานร่วมกับ ศนท. ระยะเวลาหนึ่งเป็นเวลาสัก 1 ปี และจะ ได้ยื่นใบลาออก
จากศนท. ถ้าได้รับการอนุมัติจากองค์กรด้วย

เมื่อมาถึงขั้นนี้ ความแตกแยกขององค์กรนักศึกษา ได้ปรากฏให้เห็น ได้ชัดและจากปัญหา
ดังกล่าว ได้มีการทักเี่ยววิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักศึกษาว่า ต่อ ไปศนท.จะสามารถนำการ
เคลื่อนไหวต่อสู้ของนักศึกษาประชาชน ได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ทางออกของปัญหานี้ดูเหมือนจะมี
สองทาง คือ ทางหนึ่งต้องมองครุใหม่มององค์กรเขามารับหน้าทการเคลื่อนไหวแทนศนท. อีกทาง

^{๕๗} "สัมภาษณ์ เกรียงกมล เลหาโพโรจน์," ใน จึงเป็นอาทิตย์เมื่อท้อ
หน้า 145-147, องค์กรบริหารองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และคณะ, บรรณาธิ
การ, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2519), หน้า 146.

^{๕๘} สยามรัฐ (20 มกราคม 2517) : 1, 16.

หนึ่งคือต้องพยายามคงไว้ซึ่งสนท. แต่ให้มีการเปลี่ยนแปลงให้สนท. เป็นองค์การนักศึกษาที่มีความคิดทางการเมืองเป็นเอกภาพ ความคิดสำหรับทางออกแรกนั้น ได้นำไปสู่การจัดตั้งของผู้นำนักศึกษาที่ถอนตัวออกจากสนท. เช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เลขาธิการสนท. แต่แพะและแนเสียงสมบัติ ธำรงชัยสุวรรณ ในการลงมติครั้งสุดท้ายไป อย่างไรก็ตาม เสกสรรค์ก็เข้าไปช่วยรับงานของสนท. ในตำแหน่งประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2516 จากประสบการณ์ในการทำงานในสนท. และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม 14 ตุลาคมนั้น ทำให้ไม่พอใจโครงสร้างของสนท. ว่าเป็นอุปสรรค ทำให้ไม่สามารถทำงานกันอย่างเต็มที่ และเห็นว่า แทนที่สนท. จะเอากลุ่มคนมาทำงานร่วมกันหมด แต่ระบบของสนท. กลับเอาเฉพาะผู้แทนของกลุ่มคน มาทำงานกัน โดยหวังว่าผู้แทนเหล่านั้นกับกลุ่มคนของตน ได้ถูกฯ ขึ้น^{๘๙} ดังนั้นจึงได้ลาออกจากตำแหน่งในสนท. และตั้งกลุ่ม "ธรรมศาสตร์เสรี" ขึ้นดังที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มธรรมศาสตร์เสรีนี้ คือ ไปขยายตัวเป็นสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย (สน.สท.) ประกอบด้วยนักศึกษาจากกลุ่มอิสระที่มีแนวความคิดเห็นเช่นเดียวกัน และเคยร่วมงานกันมาก่อน เช่นกลุ่มธรรมศาสตร์เสรี กลุ่มรามคำแหงเสรี กลุ่มจุฬาลงกรณ์เสรี^{๙๐} โดยถึงเห็นว่ามีความสำเร็จอย่างรีบด่วนที่จะต้องขยายองค์กรของนักศึกษา เข้าเชื่อมกับพลังฝ่ายประชาชนให้เข้มแข็งพอที่จะคัดค้านค่านานาของพวกเผด็จการที่อาจจะกลับชนมากอีกได้^{๙๑} นอกจากนี้ยังมีกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.) ที่ประกาศตัวเองขึ้นมาในช่วงเวลาไล่ ๆ กับ สน.สท. เป็นกลุ่มที่

^{๘๙} ประชาธิปไตย (7 พฤศจิกายน 2516) : 2.

^{๙๐} กลุ่มนักศึกษาเสรี ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ นี้เกิดขึ้นหลังจาก 14 ตุลาคม ในลักษณะที่คล้ายๆ กันคือ ไม่พอใจในการทำงานของสนท. และคิดจะรวมตัวกันขึ้นมาใหม่อย่างในธรรมศาสตร์ กลุ่มธรรมศาสตร์เสรีก็เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมวางแผน และผู้ร่วมปฏิบัติการตั้งแต่วันเริ่มชุมนุมประท้วงการจับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งถึงเดือนชบวน โดยมี เสกสรรค์ ประเสริฐกุลเป็นผู้นำในการรวมกลุ่ม

^{๙๑} อธิปไตย (17-23 กรกฎาคม 2517) : 8.

พัฒนาตัวเองขึ้นมาจากกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ของ ธีรยุทธ บุญมี จึงมิได้เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับ ส.ส.ท. แต่เป็นการพัฒนา โครงสร้างและนโยบายของกลุ่ม ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นว่าสิ่งที่จำเป็นต้องทำคือ การรณรงค์ปลุกฝังความสำนึกทางการเมือง ความเข้าใจที่ถูกต้องทางการเมือง และการเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชน บทบาทของปช.ปช.ส่วนใหญ่จึง เป็นการเข้าร่วมต่อสู้กับประชาชน ในเรื่องสิทธิผลประโยชน์ที่ประชาชนควรได้รับ จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ความรู้ทางการเมือง และการออกหุดคุยกับประชาชนตามจังหวัดต่างๆ ในโครงการ "ประชาธิปไตยสัญจร" ของกลุ่ม นับเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในช่วงหลัง 14 ตุลาคม

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับทางออกที่สองนั้น วิทยากร เชียงกร และวิสา คัญทัพ อธิบายว่า หลัง 14 ตุลาคม นักศึกษาแตกออกเป็นสองฟักสองฝ่ายคือ ฝ่ายที่ "กระตือรือร้น มีสำนึกกับผิดชอบ" และฝ่ายที่ "หัวเก่า ไม่เข้าใจสัจจะ" ปรากฏตัวขึ้นพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง นักศึกษาจึงมีการแข่งขัน การต่อสู้ เพื่อที่จะสามารถยึดกุม "อำนาจรัฐ" ในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นรัฐบาลกันเสียเอง อันได้แก่องค์การหรือสโมสรนักศึกษา⁹² ซึ่งหมายถึงว่าจะสามารถทำให้สห. กลายเป็นองค์กรนักศึกษาที่สามารถนำการเคลื่อนไหวของนักศึกษาตามต้องการได้ นั่นคือมีความคิดนាំที่ก้าวหน้า และคล่องตัวในการตัดสินใจ ในระยะนั้นเริ่มมีการก่อตั้งพรรคนักศึกษาที่ก้าวหน้าตามมหาวิทยาลัยต่างๆ แล้ว เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นแห่งแรกที่ ได้รวมเอากลุ่มอิสระเข้าตั้งเป็นพรรคหลังธรรม ตั้งแต่นั้นปี 2516 ก่อนหน้าการเลือกตั้งสมัยที่พระพล ดริยะเกษมเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคนักศึกษาที่เกิดขึ้นมีจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง และสมัครเข้ารับเลือกตั้ง เป็นตัวแทนนักศึกษาในสโมสร หรือองค์การ

⁹² วิทยากร เชียงกร, วิสา คัญทัพ และ ธเนศร์ อักษรณสารณ, ขบวนการนักศึกษาไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พระจันทร์เสี้ยว, 2517), หน้า 141

นักศึกษา เช่น พรรคเจ้าประชาชน (จพ.ปช.) ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พรรคสังคมนิยม
มหาวิทยาลัยรามคำแหง พรรคแนวร่วมมหิดลในมหาวิทยาลัยมหิดล พรรครวมพลังสามัคคีในมหา-
วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พรรคประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ ปรากฏว่าพรรคนักศึกษา
เหล่านี้ ไม่ได้รวมเฉพาะแต่กลุ่มอิสระเข้ามาเท่านั้น ยังได้ดึงเอานักศึกษาที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง
เมืองส่วนอื่นๆ ตามคณะเข้มาช่วยอีกด้วย เช่นในการตั้งพรรคเจ้าประชาชน ก็เป็นการรวมตัว
จากผู้นำนักศึกษาตามคณะต่างๆ เข้ามาเป็นต้น กล่าวได้ว่าการอาศัยลักษณะการตั้งพรรคที่ส่า-
มารวมเอาผู้นำนักศึกษาตามคณะต่างๆ เข้ามาด้วยนี้ ทำให้สามารถเอาชนะการแข่งขันเลือก
ตั้งได้ เพราะเท่ากับว่าพรรคเหล่านี้มีโอกาสที่จะเข้าถึงนักศึกษาได้กว้าง และการลงไปสู่การ
ปฏิบัติการก็สามารถจะทำได้อีก ในการลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งสโมสรหรือองค์การนักศึกษานั้น
พรรคนักศึกษาก้าวหน้าเหล่านี้สามารถเอาชนะการเลือกตั้งด้วยการทำงานที่ซนแข็ง และความ
สามารถในการค้นคิดยุทธวิธีต่างๆ ที่จะเอาชนะคู่แข่งได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น ในคราว
ที่มีการเลือกตั้งอมร.ใหม่ขึ้นในปี 2518 หลังจากทอมร.ชุดที่สามาน เลือดแดงหัดเป็นนายกต้อง
ลาออกไป^{๙๓} พรรคสังคมนิยมได้ระดมคนเข้าทำงานอย่างหนักในการหาเสียงให้สมัครเป็น
กรรมการอมร.ชุดใหม่ซึ่งมี ชั่วหัย โอวาทพงษ์ เป็นนายก โดยใช้วิธีการ "เจาะระดับนักศึกษา"
คือให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรคออกไปติดต่อกับนักศึกษาแบบตัวต่อตัว ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมัครเป็น
กรรมการอมร.ชุดใหม่ทำงานอย่างหนักเพื่อที่จะให้ชนะการเลือกตั้ง^{๙๔} ซึ่งก็สามารถชนะการ
เลือกตั้งได้ในที่สุด อีกตัวอย่างคือ การเลือกตั้งกรรมการส.จม. ในต้นปี 2519 พรรคจพ.ปช.

^{๙๓} กรรมการอมร.ชุดนี้ต้องลาออกกลางวาระก็เพราะว่าเกิดเหตุการณ์กลุ่มก
ระทั่งแดงบุกเผาธรรมศาสตร์ในวันที่ 20 สิงหาคม 2518 เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจ
อบและสัปรัดทางการเมือง กรรมการอมร.ชุดนี้จึงได้ลาออก เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง
กรรมการชุดใหม่เข้ามาบริหารแทน

^{๙๔} พิเชียร อานาจารย์ประเสริฐ, "เมื่อข้าพเจ้าเป็นนายกองค์การนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2519) ใน ธรรมศาสตร์ 50 ปี, หน้า 496.

ได้ส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้งนี้ โดยมี เอนก เหล่าธรรมทัศน์ นิสิตจากคณะแพทยศาสตร์ ชั้นด้า-
 แหน่งนายก และปรากฏว่า สามารถชนะการเลือกตั้ง ได้ทั้งที่ลงสมัครผู้สมัครเพียงคนเดียวซึ่งอยู่
 ในพรรคจฟ.ปช. ได้แล้วให้ฟังกิจการหางานของพรรค จฟ.ปช. ในการลงสมัครเลือกตั้งคราวนี้
 ว่า

. . . การที่ชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ได้ เพราะสามารถกลมเกลียวชนพื้นฐาน ได้มาก
 อาศัยหาที่หนุนมาก ๆ ตรงข้ามกับฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นพวกอนุรักษนิยม ที่ใช้หาที่
 หนุนแรง หาที่หนุนมาก และพร้อมอุปถัมภ์มาก เลยทำให้เราชนะ มีการวางแผน
 และวิเคราะห์เป็นฝ่ายๆ เลย เช่นว่า วิเคราะห์ว่าฝ่ายตรงข้ามหาเสียงอย่างไรบ้าง
 ไร โจมตีอย่างไร และมีการวางแผนกันว่าเราจะรุกอย่างไรบ้าง

ในราวปี 2518 พรรคนักศึกษาท้าวหน้าสามารถได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง สโมสร
 หรือองค์การนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ เช่นที่ธรรมศาสตร์ รามคำแหง เชียงใหม่ มหิดล
 มศว. ประสานมิตร เป็นต้น และได้ทบทวนมหาวิทยาลัย ปี 2519 คือพรรคเจ้าประชาธิปไตย ซึ่ง
 เป็นฝ่ายเป็นกลาง ส่วนที่เกษตรกรรม
 หลังสามัคคีซึ่งเป็นฝ่ายก้าวหน้าสามารถชนะการเลือกตั้ง การที่พรรคนักศึกษาท้าวหน้าสามารถ
 คุม สโมสรหรือองค์การ ได้เป็นส่วนมากหรือทั้งหมดเช่นนี้ ทำให้กิจกรรมของนักศึกษา เปลี่ยนแปลง
 ไปกิจกรรมประเภทบันเทิงหรือ ไม่มีการได้เลิกไปโดยปริยาย ทั้งในส่วนกลางที่เป็นของ สโมสร
 หรือองค์การและตามคณะต่างๆ กิจกรรมของนักศึกษาในเวลานั้นจึงมุ่ง ไปทางการเมือง และรับ
 ใช้สังคมแทบทั้งหมด แม้กิจกรรมที่เป็นงานประเพณีอย่างงานลอยกระทง งานปีใหม่ ได้ถูกเปลี่ยน
 รูปแบบ และเนื้อหาใหม่หมด มีการสอดแทรกเนื้อหาทางการเมืองเข้าไป และยังทำให้เกิดความ
 เป็นเอกภาพทั่วทั้งขบวนการ ความขัดแย้งในเรื่องของแนวทางการต่อสู้ในหมู่นักศึกษา ไม่
 ปรากฏให้เห็นอีก ทำให้สห. มีความคล่องตัว ในการเคลื่อนไหวแต่ละเรื่อง ที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ
 เป็นการเพิ่มพลังและอำนาจต่อรองให้แก่ขบวนการ รวมทั้งยังเป็นการส่งผลให้เกิดการยกระดับคน
 ภาพของสห. ในการเป็นองค์กรแกนกลางของนักศึกษา ให้มีความคิดก้าวหน้าอย่างเป็นเอกภาพ

กันด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะปรากฏชัด เมื่อเกรียงกมล เลหาไพโรจน์ ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการสห. เมื่อเดือนมิถุนายน 2518

ระยะเวลาตั้งแต่หลัง 14 ตุลาคม จนถึงสมัยที่เกรียงกมล เลหาไพโรจน์ นิสิตคณะนิติศาสตร์ จากจุฬาฯ จะเข้ามารับตำแหน่งเลขาธิการ สห. ในเดือนมิถุนายน 2518 สห. ได้ผ่านการเปลี่ยนตัวเลขาธิการหลายคน นับตั้งแต่สมบัด หมดวาระ ไปในกลางปี 2517 ได้แก่ วรรัดศักดิ์ระภาพงศ์ จากจุฬาฯ ในเดือนสิงหาคม 2517 ซึ่งทอง โอภาสศิริวิทย์ จาก มร. ในเดือนกันยายน 2517 ซึ่งชนมารักษาการแห่นระหว่างที่เลือกดงเลขาธิการไม่ได้ และนายคานูน กิติธสมาน จากธรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการในเดือน มกราคม 2518 จนกระทั่งหมดวาระในเดือนมิถุนายน 2518 นั้น เป็นช่วงที่มโตมเอกภาพทางด้านความคิดใน สห. ซึ่งทำให้การนำในขบวนการนักศึกษาามโตมประสิทธิภาพตงทวทยากร เชียงกร และวิสา คัญทัพ ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ สห. ไม่สามารถจะมีบทบาทและเป้าหมายอันอยู่ข้างประชาชน ได้ดังที่สุด ว่าเป็นเพราะ

. . . นักศึกษากลุ่มที่ ได้รับเลือกเข้าเป็นกรรมการ องค์กรและสโมสรนักศึกษาแต่ละแห่ง เป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยม หรือกลุ่มที่ ไม่มีความคิดอ่านทางการเมืองแน่ชัดเป็นส่วนใหญ่ จะสั่งเกิดได้จากผลงาน พฤติกรรมและทัศนคติที่แสดงออกบางอย่าง บางสถาบันก็เนือย ๆ ลมพัดด้านไหนแรงก็พัด ไปด้านนั้น จะหาทีมจดยข้างประชาชนอย่างแท้จริงแทบไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ศูนย์จึงเป็นสถาบันที่งดงามเพียงพวหน้าเท่านั้น⁹⁵

สห. จึงต้องรอดคอยจนต้องมีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปให้พรรคนักศึกษาที่ก้าวหน้าขึ้นมาในองค์กร และสโมสรส่วนใหญ่ แต่กระนั้นหนังสือเล่มเดียวกันก็สรุปว่า

⁹⁵ วิทยากร เชียงกร, วิสา คัญทัพ และ ธเนศร์ อารักษ์สุวรรณ, ขบวนการนักศึกษาไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน, หน้า 142.

... อย่างไรก็ตาม ศูนย์วิทยังมีฐานะเป็นแกนนามธรรม ที่นักศึกษากลุ่มต่างๆ
ยังสนับสนุนคำจนอยู่ เพราะเขาใจกันดีว่า สิ่งที่เขาเรียกว่าเป็นความผิดพลาดของ
ศูนย์นั้น เป็นความผิดพลาดของกรรมการบางคนแต่ด้วยตนเองต้องการจะยืนยัน
ต่อไปในฐานะ เป็นศูนย์รวมเหล่านักศึกษา^{๑๖}

ปรากฏการณ์แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งอันคือ การเคลื่อนไหวคัดค้าน การกลับเข้า
ประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร ในเดือนธันวาคม 2517 ซึ่งตรงกับสมัยที่ซึ่งทอง โอภาสศรี-
วิทย์ เป็นเลขาธิการ สนท. ในสนท. ได้มีการเสนอความคิดเห็นต่อการกำหนดบทบาทในการ
เคลื่อนไหวที่ขัดแย้งกัน ในหุ้มนกรรมการสนท. ในที่สุดกลุ่มนักศึกษากลุ่มที่ก้าวหน้า 23 กลุ่ม จึงต้อง
รวมตัวกันตั้งองค์กรแยกออกมาจากสนท. เพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนไหว กลุ่มนี้คือ "แนวร่วมต่อ
ต้านเผด็จการแห่งชาติ และมีธรรม เสี่ยงประเทม เป็นผู้ประสานงานซึ่งมีลักษณะเป็นการจัดตั้ง
องค์กรกลางที่ปรึกษาหารือ และประสานงานกัน ในขบวนการ และมีลักษณะเปิดเผยทำให้สามารถ
รวมตัวกันเคลื่อนไหว ได้กว้างขวาง กลุ่มแนวร่วมต่อต้านฯ นี้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
เมืองมาก ในเวลาที่ปัญหาความขัดแย้ง ในแนวทางการเคลื่อนไหวภายใน สนท. ยังดำรงอยู่ และ
สนท. ยังไม่บรรลุเอกภาพทางความคิด หรืออาจจะถือได้ว่าเป็นส่วนทดแทน และต่อมาแม้ว่าความ
ขัดแย้งระหว่างผู้นำที่เป็นกรรมการของสนท. ได้หมดไปแล้ว กลุ่มแนวร่วมต่อต้านฯ ก็ยังมีบทบาท
สำคัญอยู่ในฐานะที่ช่วยแบ่งเบาภาระ ในการเคลื่อนไหวของสนท. เพื่อไม่ให้สนท. เป็นเป้าถูกโจมตี
จากฝ่ายตรงข้ามมากนัก^{๑๗} เช่น สนท. จะเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหว ในประเด็นเรื่อง

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน; หน้า 1401.

^{๑๗} ประมาณปี 2518 สนท. ถูกโจมตีอย่างหนักว่าเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ "เสียอก
เรื่อง" ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงนี้ สนท. ได้มีบทบาทเป็นผู้นำนักศึกษาเคลื่อนไหวต่อสู้อย่างมากใน
ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแทบทุกกรณี ในฐานะที่ในฐานะ เป็นทางการ มีเงินทุน และเงินอื่น ไซทางวัด
หรือมหัศจรรย์

เอกราช และที่เกี่ยวกับ 14 ตุลาคม ส่วนแนวร่วมต่อต้านเผด็จการฯ จะรับผิดชอบเรื่องสิทธิประ
ชาธิปไตย และพวกที่เป็นแนวร่วมศิลปินก็จะรับเรื่องวัฒนธรรม เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงขององค์กรนักศึกษา ในระดับมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า สา-
มารกขยายบทบาทได้อย่างเต็มที่ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของศนท. ซึ่งปรากฏออกมาอย่าง
เห็นได้ชัดที่สุด ในช่วงที่เกรียงกมล เลขาไฟโรจน์ ขึ้นเป็นเลขาธิการศนท. ก่อนหน้านั้นเกรียง-
กมล ทำงานอยู่กับกลุ่มอิสระและร่วมงานอยู่กับศนท. อยู่บ่อย ๆ ในสมัยที่ดำรง สิทธิสมาน เป็น
เลขาธิการ จึงเป็นเหตุจูงใจกันได้ดี ในคณะกรรมการทั้งสองชุดของศนท. ซึ่งส่วนใหญ่มาจากตัว
แทนเสรีไม่ว่าหรือ องค์กรนักศึกษาที่เป็นของพรรคนักศึกษาที่ก้าวหน้า ในแต่ละมหาวิทยาลัยที่เข้ามา
รับงานในช่วงต้นปี เกรียงกมลได้เล่าให้ฟังถึงการที่เข้ามาเป็นเลขาธิการ ศนท. ว่า

... ตอนที่ผมลงสมัครตำแหน่ง เลขาธิการศนท. นั้น ไม่แน่ใจเหมือนกันนะว่ามีคู่แข่ง
หรือเปล่า อาจจะมกคนเดียว รู้สึกว่ามาจากธรรมศาสตร์ แต่ตอนนั้นกรแล้วละว่า
ถ้าผมผ่านจ่าๆ ได้ ผมก็ได้ ผมค้นกับกรรมการชุดนั้นมากอยู่แล้ว จึง ไม่ต้องห่วงตรง
นั้น (ศนท.-ฟรีเซียน) ที่ห่วงก็คือว่าจะหลุดจากจ่าๆ ได้หรือเปล่า อุปสรรคเพียง
ประการเดียวที่ต้องเป็นห่วงสำหรับการเข้ารับตำแหน่ง เลขาธิการศนท. นั้นคือ จะ
สามารถผ่านที่ประชุมของคณะกรรมการสจม. ได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามก็สามารถผ่าน
ไหวได้จากคณะกรรมการ ด้วยความสามารถตอบข้อข้อใจของคณะกรรมการ ได้ทุก
เรื่อง^{๑๕}

ดังนั้น หลังจากทีเกรียงกมลขึ้นเป็นเลขาธิการศนท. แล้ว ความเป็นเอกภาพในเรื่องความคิดและ
แนวทางการต่อสู้ของศนท. มีมากขึ้น ปัญหาสำคัญของการดำเนินงานอันเกิดจากอุปสรรคทางด้าน
โครงสร้างถูกแก้ไขจนตกไป โดยใช้โครงสร้างเดิม (คือมีกรรมการ 2 ชุด ที่เป็นตัวแทนจาก
มหาวิทยาลัยต่าง ๆ) แต่เปลี่ยนแปลงที่ตัวคน จึงเป็นการตัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคจากโครงสร้าง

^{๑๕} สัมภาษณ์ เกรียงกมล เลขาไฟโรจน์.

และด้วยบุคคลที่เป็นคณะกรรมการ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านความคิดและแนวทางออกไป
ปัญหาของสหท. ได้พัฒนา ไปถึงที่จะต่อสู้กับ "ศัตรูประชาชน" ได้อย่างไร ทั้งนี้คำว่า "ศัตรูประชา
ชน" ในทัศนะของขบวนการนั้น หมายถึง ใครก็ตามที่ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์หรือกระทำการ
ขัดกับผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นปกครอง^{๑๑}ดังจะเห็นได้จากการ
ให้สัมภาษณ์ของ เกียรติมงคล เมื่อเป็นเลขาธิการสหท. ใน ปกชนว่า

. . . ได้มีความพยายามร่วมกัน ในศูนย์และนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ ที่ทำให้ศูนย์
ได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ศัตรูของประชาชนหรือ
พวกที่ผลประโยชน์อยู่ตรงกันข้ามกับประชาชน ได้เพิ่มความพยายามที่จะทำลาย
นักศึกษาประชาชน กระเหี้ยนกระหือรือที่จะปราบปรามประชาชนจึงจำเป็นต้องปรับ
ปรุงตัวเอง ในทุกด้าน ต้องตามให้ทันเล่ห์เหลี่ยมที่จะมาแย่งแบ่งพลังของพวกเรา
และต้องเตรียมให้พร้อมที่จะคัดค้านตอบโต้การปราบที่จะเกิดขึ้น การพัฒนาต่อไป
ของสหท. ก็จะต้องต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนให้มากขึ้นเรื่อยๆ หลัง 14
ตุลาคมการต่อสู้เรียกร้องของนักศึกษา ได้กระหนาบกระเทือนผลประโยชน์ของ คนที่
อ่านาจาว่าสนาหลายกลุ่มหลายเหล่า คนเหล่านี้จึงพยายามทุกทางที่จะพังทลายพลัง

^{๑๑} ความคิดเกี่ยวกับเรื่อง "ศัตรูประชาชน" ในเสริมทฤษฎี(2519) เรื่อง
"ธาตุแท้ของชนชั้นปกครองปฏิกริยา" กับ "การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม" พวกที่อยู่
นอกเหนือจากกลุ่มที่สามารถเป็นแนวร่วมของขบวนการได้แล้วถือว่าเป็น "ศัตรูประชาชน" และ
ทัศนะของนักศึกษาในเวลานั้น รัฐบาลก็ถูกจัดว่าเป็น "ศัตรูประชาชน" อยู่กลายๆ เนื่องจากเห็น
ว่าบทเรียนในอดีตที่ผ่านมา ผลประโยชน์ของรัฐบาลมักจะ ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชา
ชนส่วนใหญ่ ทำให้การดำเนินงานของรัฐบาลถูกขบวนการจับตามองอย่างมากว่าจะขัดผลประโยชน์-
ประโยชน์ของประชาชนหรือไม่

นักศึกษา . . . การทำงานต่อ ๆ ไป เราก็ต้องระมัดระวังมากยิ่งขึ้น^{๑๐๐}

ยิ่งถึงสมัยรัฐธรรมนูญ แสงประหม่น นิตจากคณะนิติศาสตร์จุฬาฯ เป็นเลขานุการคนท. ต่อจากเกรียงกมล ในเดือนมิถุนายน 2519 องค์การนักศึกษาที่เป็นทางการของทุกมหาวิทยาลัย และคนท. ล้วนแล้วแต่มีความคิด และแนวทาง ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันหมด เป็นองค์การที่มความคิดในทางการเมืองแบบสังคมนิยม บรรยากาศของการเคลื่อนไหวทางความคิด และสถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของฝ่ายชนชั้นปกครองที่เร่งให้มีการปราบปรามขบวนการนักศึกษา และประชาชนที่ก้าวหน้าอื่น ๆ ทำให้ต้องมีการปรับขบวนการ โดยเฉพาะการจัดองค์กรที่รัดกุม การปรับองค์กรจึงมิได้หยุดอยู่เพียงแต่การทำงานองค์กรนักศึกษาที่เป็นทางการ ให้เป็นองค์การที่มความคิดทางการเมืองก้าวหน้าด้วยเท่านั้น แต่ขบวนการนักศึกษา ยังได้พยายามที่จะปรับองค์กรภายใน ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ชนิดที่ให้พร้อมต่อการเคลื่อนไหว และสามารถรับมือกับการถูกปราบปรามได้ อันเป็นลำดับขั้นต่อไปที่สำคัญในการปรับองค์กรของขบวนการนักศึกษา

3.2 การปรับองค์กรภายในของขบวนการนักศึกษา ในการปรับองค์กร

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ของขบวนการนักศึกษานั้น นอกจากจะพยายามหาองค์กรที่เป็นทางการซึ่งมีนักศึกษาเป็นฐานกว้างขวางกว่าองค์กรกลุ่มอิสระ ให้เป็นองค์การที่มความคิดทางการเมืองก้าวหน้า มีความคล่องตัว ในการตัดสินใจและนำนักศึกษาเข้าร่วมเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองได้แล้ว สถานการณ์ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง 6 ตุลาคม 2519 ทั้งบรรยากาศทางการเมือง การเคลื่อนไหวและความตื่นตัวทางความคิดของนักศึกษา ซึ่งนับวันมีแต่ท้าทายอำนาจของรัฐมากยิ่งขึ้น ยังได้ส่งผลให้มีการจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์ ขององค์กรทั้งขบวนการซับซ้อนมากขึ้น ในองค์การที่มอยู่เดิมอีก โดยมีหวังที่จะทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการมีประ-

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ เกรียงกมล เลขาธิการคนท. ใน ปกสน 8 (ตุลาคม 2518) หน้า 47-52.

สิทธิภาพมากขึ้นประการหนึ่ง และเพื่อให้ปลอดภัยจากการปราบปรามอีกประการหนึ่ง ยังจะพบว่ามีการปรับองค์กร ให้เป็นองค์กรที่มระ เเบียบวินัย "การจัดตั้ง" มากขึ้น โดยเฉพาะ ดังแต่กลางปี 2518 เป็นต้นมา ทั้งนี้ หากพิจารณาจากด้านสถานการณ์ทางการเมืองและการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการ ก็พบว่า มีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาการเคลื่อนไหวของขบวนการ หรือการมุ่งปราบปรามของฝ่ายที่มอำนาจ เหนือกว่า ขณะเดียวกัน การเคลื่อนไหวทางความคิดที่มการ โธษณาสังคมนิยมและแนวทางการปฏิวัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ไปสู่สังคมนิยมก็ได้มีเนื้อหาที่บ่งบอกให้นักศึกษาตระหนักว่าทาง ไปสู่ความสำเร็จได้ ขบวนการจะต้องมององค์กรที่มวินัย ใน "การจัดตั้ง" ที่ 101 ในลักษณะนี้ "การจัดตั้ง" คือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างกำลังในองค์กร ให้เป็นระเบียบวินัย เช่น ระหว่างผู้นำและผู้ถูกนำ ทำให้การหางานก้าวหน้าไปอย่างพร้อมเพรียงและมั่งงหะ เพื่อให้สามารถบรรลุหน้าที่ ได้อย่าง ไรอย่างหนึ่ง

ภายในขบวนการนักศึกษา รูปแบบการจัดตั้งองค์กร เพื่อดำเนินการเคลื่อนไหวนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นแกนนำกับส่วนที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน ส่วนที่เป็นแกนนำนั้นเป็นผู้กำหนดแนวทางและนโยบายในการเคลื่อนไหว ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรที่สำคัญ ๆ เช่น

101 บทนิพนธ์ของผู้นำประเทศที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงสังคมแล้ว อย่างรัสเซีย

และจีน ที่ออกมาจำนวนมาก ได้อธิบายให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีองค์กรที่มการจัดตั้งมาปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ใน หลักทฤษฎีเลนิน ของ โจเซฟ สตาลิน ที่ว่าด้วยพรรคของชนชั้นกรมาชีพ (พิมพ์ครั้งแรกในปี 2500 ครั้งที่สองในปี 2517 และครั้งที่สามในปี 2519 โดยชมรมหนังสือแสงตะวัน) ใน ว่าด้วยการสร้างพรรคของเหมาเจ๋อตง แปลและพิมพ์โดยชมรมวารคดีศิลป ธรรมศาสตร์ ในกลางปี 2518 และ 2519 เป็นการรวมเอาบทความทางทฤษฎี ซึ่งเคยลง ในหนังสือพิมพ์ เสียงใหม่ มาก่อน ได้พูดถึงความจำเป็นในการที่จะต้องมีการจัดตั้งองค์กรที่มระเบียบวินัย และอดมการในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่แนวแน่ รวมทั้งคุณสมบัติต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

ผู้แทนของศนท. ผู้แทนของแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ผู้แทนของสหพันธ์นักศึกษาเสรี ผู้แทนของศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทนของพรรคก้าวหน้า และส่วนที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ นักศึกษาที่เข้าร่วมอยู่ในขบวนการส่วนใหญ่ โดยทำงานแตกต่างกันไปตามความสนใจและความถนัด เช่น บางคนอาจจะทำงานเคลื่อนไหวทางศิลปวัฒนธรรม บางคนอาจจะทำงานทางด้านเวทีและแสงเสียง บางคนอาจจะทำงานหนังสือ บางคนอาจจะทำงานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น การผ่านบทเรียนจากการเคลื่อนไหวต่อสู้หลายครั้งในช่วงปี 2517 และต้นปี 2518 ไม่ว่าจะเป็นกรณีหมู่บ้านนาทราย จ.หนองคาย (มกราคม 2517) กรณีหมู่บ้านนาหินกอง จ.นครพนม (เมษายน 2517) กรณีลี้ภัยไทย (กรกฎาคม 2517) การบุกครอบครองของ แสง รุ่งนรินทร์กุล ผู้นำนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง (เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2517) การกลับมาของกนอมในเดือนธันวาคม 2517 กรณีเพิ่มไก่ และกรณีถังแดง (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2518) หรือกรณีเรือมาथाเกษ (พฤษภาคม 2518) เป็นต้น ในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง จะมีการตั้งแกนนำขึ้นมาเพื่อนำการเคลื่อนไหว แต่ภายหลังประมาณปลายปี 2518 ได้มีการตั้งแกนนำแบบถาวรขึ้น เรียกว่า "แกนม่วง-แกนเหลือง" ชื่อ "แกนม่วง-แกนเหลือง" นี้ มิได้มีความหมายพิเศษใด ๆ ในชื่อของมันเอง นอกจากเป็นการเรียกแยกประเภทของแกนนำเท่านั้น ที่เรียกว่าม่วงและเหลืองนั้น ในการจัดตั้งแกนนำทั้งสองชนิดนี้ เพื่อคุมชอกลักเขียนกระดานอยู่ 2 สี คือสีม่วงและสีเหลือง¹⁰² องค์ประกอบและหน้าที่ของแกนนำทั้งสองนี้ ต่างกับ "แกนม่วง" เป็นผู้นำที่มาจากสโมสรหรือองค์การนักศึกษา หรือพรรคนักศึกษา ในแต่ละมหาวิทยาลัยจากศนท. และจากองค์การนักศึกษาภายนอกมหาวิทยาลัย โดยองค์กรเหล่านั้น ส่งผู้แทนเข้าร่วมแต่ละ 1 คนปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวนอกสถาบันการศึกษา ส่วน "แกนเหลือง" เป็นแกนนำของผู้ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัย ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวภายในมหาวิทยาลัย ผู้นำนักศึกษาคนหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เคยเข้าร่วมประชุมในแกนม่วงมาก่อน ได้เล่าถึงลักษณะและการทำงานของแกนนำทั้ง 2 ชนิดว่า

¹⁰² สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ เจียมธีรสกุล, 15 มกราคม 2529.

... "คือว่า ในทางปฏิบัติศษยนสัตว์มันทำงานไม่ได้ คุณลองนึกดูว่าจะเรียกนายก (นายกองค์การหรือสโมสรนักศึกษา-ผู้เขียน) ทั้งหมดมาประชุม ได้ยังไงทุกวันนี้แล้ว ในทางปฏิบัติจริงๆ แล้วมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดอย่างเช่น เชียงใหม่ น่านฯ ก็ลง มาที่ ในกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยที่เป็นหลักจริงๆ ก็มีอยู่ 4 มหาวิทยาลัยเท่านั้น มี จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ มหิดล รามฯ ตอนหลังก็เลยเสนอความคิดคนชนวน คือเอา 4 มหาวิทยาลัยนี้เป็นตัวหลัก แต่พวกนายกพวกนั้นมันไม่มีเวลาตามสถานการณ์ ด้วยนะมันทำไม่ได้ เลยเสนอความคิดใหม่คนน้อยชัดเจน ซึ่งพวกนี้เขายกกันกัน เลยนะพวกมันนี่แหละ เขามันมันอะไรอยู่เองเลย ก็ทำงานกันทั้งวันทั้งคืน เป็น คนตามข่าว อ่านหนังสือพิมพ์แล้วพวกมันจะเป็นพวกที่มึนประสาททางการเมือง มาก... เป็นแบบคล้ายๆ การเมืองประจำอะไรที่มันมันพวกมันจะไม่สัมพันธ์ กับใคร ในมหาวิทยาลัยเลยนะ ขณะที่พวกแกนเหลืองจะเป็นพวกที่ติดตัวเข้าข้าง ออก เป็นพันธมิตรระหว่างข้างนอกกับข้างใน (มหาวิทยาลัย-ผู้เขียน) พวกมันจะกม ข้อมูลในมหาวิทยาลัยได้ ส่วนมากจะเป็นพวกกระตือรือร้น เป็นพวกที่ ในการทำกิจ กรรมมากที่สุด ในมหาวิทยาลัยนั้นๆ " 103

แกนนำทั้งสองประเภท ไม่มีฐานะ เป็นที่เปิดเผย ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานทั่วไปของขบวนการ 104 แต่ ก็เป็นทรกน ในระดับของผู้นำนักศึกษาว่ามีแกนนำอยู่ อย่างเช่นตัว เลขาธิการสท. ปี 2518 คือ เกียรติมงคลเองก็ ได้ร่วมนำแกนนำที่ เป็นแกนนำอยู่ เวลาที่แกนนำประชุมงานกันก็ไม่ได้ ไม่ได้ร่วมด้วยเพราะ ไม่มีเวลาเพียงพอ 105

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

103 เรื่องเดียวกัน

104 สัมภาษณ์ เกียรติมงคล เลขาธิการสท.

105 เรื่องเดียวกัน

ลักษณะสำคัญประการหนึ่ง ในการปรับปรุงครั้งในช่วงนี้ โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2518 ก็คือ ความพยายามที่จะปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองและการเคลื่อนไหวกระแสของการปราบปรามนักศึกษาประชาชน ได้เพิ่มจำนวนครั้งและความรุนแรงมากขึ้น ไปที่จะเป็นกรณีการลอบสังหารพ่อหลวงอินทรี ศรีบุญเรือง รองประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทยในเดือนกรกฎาคม หรือการจับกุม 9 ผู้นำชาวนานักศึกษาที่จังหวัดลำพูน ในเดือนสิงหาคมนั้น ได้ทำให้มีการจัดโครงสร้างองค์กรภายในขบวนการ โดยให้มีบางส่วนทำงานอย่างปิดลับและบางส่วนทำงานอย่างเปิดเผย¹⁰⁶ ในเวลานั้นนักศึกษาคิดว่าการเกิดรัฐประหารเพื่อปราบปรามประชาชนอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ เพราะการใช้อำนาจของเผด็จการยังดำรงอยู่ การจัดโครงสร้างให้องค์การนักศึกษามีทั้งส่วนปิดและส่วนเปิดนั้นจะเป็นการประกันไม่ให้ขบวนการถูกกวาดล้างจนหมดสิ้น และเมื่อเกิดการรัฐประหารก็จะสามารถใช้ส่วนที่ปิดดำเนินการเคลื่อนไหวต่อสู้ต่อไป ได้อีก¹⁰⁷ (*) ภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างองค์กรที่มีส่วนปิดและส่วนเปิดนี้จะประกอบด้วยผู้ร่วมขบวนการ 3 ระดับ คือ ชั้นล่าง ชั้นกลาง และชั้นบน¹⁰⁸ ชั้นล่างเป็นชั้นที่ประกอบด้วยนักศึกษาจำนวนมากที่ได้รับผลประโยชน์จากสถานการณ์แวดล้อม แล้วเริ่มเข้าสู่ขบวนการ

106 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า, หน้า 208

107 เรื่องเดียวกัน

* ลักษณะขององค์กรแบบนคลายกับองค์กรแบบเหเลนิน เรียกว่าเป็น "องค์กรจัดตั้งที่ไร้อำนาจ" คือมีความคล่องตัวสามารถทำอะไรก็ได้ในสิ่งที่ต้องการ แทนที่จะเป็นการจัดตั้งองค์กรที่รูปแบบทวิทางขวาง มีการเลือกตั้ง การรายงาน การลงคะแนน การจัดตั้งแบบหลังนั้นไม่มีทางที่สามารถทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จ เพราะทันทีที่ถูกปราบปราม ขบวนการก็จะหยุดซ้งกกลางทันที ดูใน เลนิน, จะทำอะไรดี? (What is to be done?), ศรีเสกข์ สิวสุภา, แปล (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สาธิต, 2525).

108 เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

การ คนที่อยู่ในชั้นจะทำงานของขบวนการที่ โกลด์ค็อกประชาชน ไม่ว่าจะด้วยการตัด ไปสเตอร์ ออกเคาะประตูประชาชน จัดเวทีการแสดง ทำอาหาร หรือรักษาความโลดกัย เมื่อมีการประ- ท่างฯฯ ชั้นกลาง ได้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ความชัดเจนผ่านการทำงานมากขึ้น ไปอีกระดับ เป็นตัวที่คอยเชื่อมและถ่ายทอดความคิด โครงการและนโยบายจากชั้นบนสู่ชั้นล่างและรายงาน สถานการณ์ต่างๆ สู่ชั้นบนนั้น ถือเป็นแกนนำของขบวนการนักศึกษา และแกนนำใน ภูมิภาคของบึงสา การที่แน่นอน มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การจัดระดับชั้นต่างๆ เป็นการจัดและยอมรับ กันเอง

การที่สถานการณ์ ได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ระดับของการจัดตั้งองค์กรก็ได้เพิ่มขึ้นมี ลักษณะที่เป็นองค์กรปฏิวัติมากขึ้น ซึ่งพิจารณาได้จากข้อเรียกร้อง ในเรื่องงาน และภาระหน้าที่ ต่างๆ ของผู้ร่วมขบวนการที่ปรากฏให้เห็น ในหนังสือหรือบทความต่างๆ ในเวลานั้นอย่างชัดเจน เป็นมาตรฐานอันหนึ่งท้องถิ่นต่างๆ ในขบวนการนักศึกษาถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้อง ให้สร้างระบบประชาธิปไตยร่วมสมัยขึ้น ในขบวนการ ในลักษณะที่ว่า "บุคคลชนต่อสู้และปฏิบัติองค์- กรจัดตั้ง ส่วนข้างน้อยชนต่อสู้และปฏิบัติตามส่วนข้างมาก ชั้นล่างชนต่อสู้และปฏิบัติตามชั้นบน ทำหัง องค์กรชนต่อสู้และปฏิบัติตามศูนย์การนำ (แกนนำ)¹⁰⁹ การเรียกร้องในเรื่องการรักษา ความลับขององค์กร การขยายแนวร่วม ตลอดจนการใช้ท่าทีที่ถูกต้อง ทัดปฏิบัติงาน ในขบวนการ การปฏิบัติ¹¹⁰ นอกจากนี้การประกาศตั้งหลังสามประสาน ซึ่งประกอบด้วยกรรมกรชาวนา และนักศึกษา ในปี 2518 ยังได้แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่ง ขององค์กรนักศึกษา ที่ได้นำเอาพลังของนักศึกษา ไปประสานกับพลังของกรรมกรและชาวนา กล่าวได้ว่าในการสร้าง กลุ่มหลังสามประสานนี้ ประการแรกเป็นผลจากการที่ไปเข้าร่วมการต่อสู้ของกรรมกร

¹⁰⁹ ชมนนวารรณศิลป์ธรรมศาสตร์ ผู้รวบรวม, เสริมทฤษฎี, พิมพ์ครั้งที่ 2.

(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2519), หน้า 97.

¹¹⁰ ทั้งหมดปรากฏอยู่ในเรื่องเดียวกัน

หลายครั้ง ในกรุงเทพฯ และการต่อสู้ของชาวนาที่เดินทางเข้ามาชุมนุมประท้วง ในกรุงเทพฯ เป็นเวลาแรมเดือนในช่วงปี 2517 และประการที่สอง เป็นอิทธิพลทางความคิดของเหมาเจ๋อตงที่เผยแพร่ในเวลานั้น ตามความคิดเหมาเจ๋อตง การปฏิวัติจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยพลังสามประสานนี้ ซึ่งนักศึกษาจะต้องประสานงานของตัวเอง ให้เข้ากับกรรมกรและชาวนา และกลายเป็นนักโรดชา และจัดตั้ง ในหมู่กรรมกรชาวนา¹¹¹ การตั้งกลุ่มหลังสามประสานถือเป็นเครื่องวัดอันหนึ่ง ที่บอกให้รู้ถึงระดับชั้นของขบวนการนักศึกษาว่า ได้มีการพัฒนาความคิดและความพยายามปรับองค์กรนักศึกษา ให้เป็นองค์กรปฏิวัติ

จากข้อสังเกตว่าการปรับองค์กรของขบวนการ ได้พัฒนา ไปถึงขั้นพยายามทำองค์กรนักศึกษา ให้เป็นองค์กรปฏิวัติ โดยพิจารณาจากข้อเรียกร้อง ในเรื่องวันชัย และภาระหน้าที่ต่างๆ ของผู้ร่วมขบวนการ และการจัดตั้งหลังสามประสานนี้ ทำให้เกิดข้อสังเกตตามมาอีกข้อหนึ่ง คือ การเข้ามาอิทธิพลในขบวนการนักศึกษา ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ข้อเรียกร้องต่างๆ และลักษณะของการสร้างหลังสามประสานนี้ เป็นลักษณะสำคัญของการสร้างองค์กรปฏิวัติในประเทศจีน ตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุคนั้นของเหมาเจ๋อตง ซึ่งนับเป็นการดำเนินงานของพคท.ด้วย เนื่องจากได้รับอิทธิพลต่อมาจากจีน การที่หนังสือทฤษฎี เกี่ยวกับการปฏิวัติออกมาเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ออกมาในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการออกสูรณห์ของเหมาเจ๋อตงทั้งชุด (4 เล่ม 8 ตอน) คดีพจนานุกรมการสร้างพรรค ระบอบประชาธิปไตย รวมศูนย์ เสริมทฤษฎี ชั่วทัศน์เขาวงกต ฯลฯ ดังนั้นจะเป็นไปได้หรือไม่ว่ากระแสความตื่นตัวทางการเมืองของนักศึกษา จะไม่ได้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของนักศึกษาเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการตัดสินใจเข้าป่าของนักศึกษาเป็นจำนวนมากภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ยังแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาอิทธิพลของพคท. ทั้งในระดับความคิดและระดับองค์กร การเดินทางเข้า

¹¹¹ เหมาเจ๋อตง, สูรณห์เล่ม 2 ตอนต้น (กรุงเทพฯ : ชมรมหนังสือ แสงตะวัน, ม.ป.ป.), หน้า 459.

เข้าร่วมต่อสู้กับพท. คงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก หากไม่มีคนของพท. เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรของนักศึกษา หน้าที่ซึ่งปรากฏว่า สนท. ได้ประกาศการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธผ่านทางสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพท. และประกาศเรียกตัวเองว่า เป็น "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ" อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการเข้ามามีอิทธิพลของพท. ในขบวนการนักศึกษานั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถขุดออกมาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ปกปิดกันในระดับแกนนำมาก่อน และในปัจจุบัน ก็ยังเป็นเรื่องที่ถูกปิดบังไม่ค่อยอยากจะพูดถึง เพราะว่ายังมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายอยู่ การกล่าวถึงอิทธิพลของพท. ในขบวนการนักศึกษาจึงเป็นเพียงแค่การบอกเล่าต่อกันมา

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า การพัฒนาองค์กรของขบวนการนักศึกษาทั้งหมดนั้นได้ดำเนินไปตามเงื่อนไขของการคลี่คลายทางความคิดและการสรุปบทเรียนจากการเคลื่อนไหวต่อสู้ในแต่ละครั้งของขบวนการ โดยได้พยายามหาองค์กรใหม่มาคล่องตัวในการเคลื่อนไหวมากขึ้น และที่สำคัญคือ เป็นองค์กรที่มึนความคิดทางการเมืองสูง จากการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่มีความตื่นตัวทางการเมือง สนใจในปัญหาสังคมร่วมกันเพื่ออภิเษกและผลักดันให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม ไปสู่การเป็นองค์กรที่ระบอบบ้านร่มมากขึ้น เป็นองค์กรที่มุ่งในการเคลื่อนไหวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในที่สุด โดยมี สนท. เป็นองค์กรแกนนำของขบวนการนักศึกษา

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า การเคลื่อนไหวของนักศึกษาตลอดจนการปรับองค์กรนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับความคิด โดยที่การเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นผลจากความคิดที่ปรากฏอยู่ในขบวนการนักศึกษา ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความคิดด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งล้วนเป็นบทเรียนให้นักศึกษาได้มองปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและนำไปสู่ข้อสรุปทางความคิด ในระยะเวลาตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 นักศึกษาได้มีโอกาสเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ทำให้การคลี่คลายทางความคิดดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหวและนักศึกษาได้รับปฏิกรยาตอบโต้จากรัฐได้

ทำให้ นักศึกษามีความคิดที่เชื่อว่าการเมือง ในระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ ในสังคมนี้ ไม่สามารถจะ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และแก้ไข ปัญหาต่างๆตามให้นักศึกษาคิด ได้ เพราะแม้ว่าการเคลื่อนไหว จะถูกจำกัดให้ดำเนิน ไปภายใต้กฎหมายก็ตาม รัฐก็ยังคงหาการปราบปรามอยู่ดี ดังนั้นการเคลื่อนไหวต่างชนิด จึงเป็นแรงผลักดัน ไปสู่ข้อสรุปทางความคิดที่ตรงกันตรงกัน จนเป็นความคิดที่ ปฏิเสธอำนาจรัฐและหันมายอมรับแนวความคิดที่จะ เปลี่ยนแปลงสังคม ในวิธีการที่รุนแรงขึ้น การ คลี่คลายความคิด ในทิศทางดังกล่าวนี้ปรากฏชัดจาก เอกสารที่ถือ ได้ว่า เป็นตัวแทนทางความคิดของ สห. ซึ่ง ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนและวารสารสมัยนี้ จะอธิบายถึง ในบทต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย